

PROEVE
EENER ORGANISATIE

VAN HET

Nederlandsch-Indische Leger,

DOOR

D. BRAKEL,

Luit.-Kolonel der Infanterie v. h. Ned.-Indische Leger.

Uitgegeven voor rekening van de VEREENIGING TER BEOEFENING VAN DE
KRIJGSWETENSCHAP.

1889/90.

's GRAVENHAGE,
C. VAN DOORN EN ZOON,
HOF-BOEKHANDELAREN,
1889.

PROEVE
EENER ORGANISATIE
VAN HET
NEDERLANDSCH-INDISCHE LEGER.

PROËVE
EENER ORGANISATIE
VAN HET
Nederlandsch-Indische Leger,

DOOR

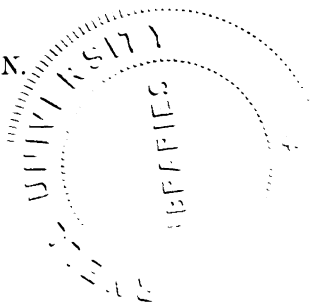
D. BRAKEL,

Luit.-Kol. der Infanterie v. h. Ned.-Ind. Leger.

~~~~~
Uitgegeven voor rekening van de
Vereeniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap.

1889/90.

— — — — —
's GRAVENHAGE,
C. VAN DOORN EN ZOON.
HOF-BOEKHANDELAREN.
1889.

Wason .

U A

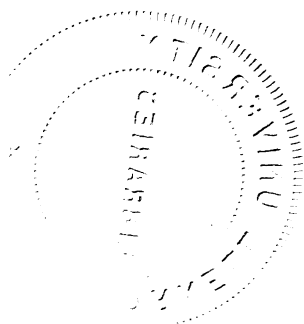
853

I 5

B808

101

RBS

ALGEMEENE INHOUD.

	Bladz.
Voorwoord van het Bestuur der Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap	1
Verslag der Commissie, belast met de beoordeeling van de antwoorden op de prijsvraag C	3
Proeve van een ontwerp eener organisatie van het Ned.- Indische leger, door D. BRAKEL, Luit.-Kolonel der Infan- terie van het Ned.-Indische leger	57

Wason

101
1232

Den 25sten Februari 1886 heeft het Bestuur der Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, krachtens hare bevoegdheid, vastgesteld in Art. 24 van het Reglement der Vereeniging, de navolgende prijsvraag uitgeschreven:

Eene organisatie te ontwerpen van het Nederlandsch-Indische leger, welke in staat stelt:

- 1^e. *Java te verdedigen tegen een Europeeschen vijand en*
- 2^e. *ten allen tijde ons gezag te handhaven tegenover Inlandsche volksstammen.*

Toelichting:

- a. *Bij de verdediging van Java tegen een Europeeschen vijand mag niet worden beschikt over de troepen op de Buitenbezittingen.*
- b. *Het denkbeeld eener definitieve verplaatsing van den bestuurszetel mag niet als grondslag der verdediging worden aangenomen.*
- c. *Bij de organisatie mogen geen overdreven financiële eischen worden gesteld.*

Voor de in alle opzichten voldoende beantwoording dezer prijsvraag, waarvan de mededinging was opgesteld voor leden en niet-leden der Vereeniging, werd door haar een prijs van f 500 uitgelooft.

Op den vastgestelden datum van 1 Januari 1888 waren daarop 3 antwoorden ingekomen, die in handen zijn ge-

steld van de daartoe door het Bestuur benoemde jury van beoordeeling, de HH. VERSTEGE, DE WIJS en BRUINSMA.

Deze heeren hebben zich met den meesten ijver en welwillendheid van deze taak gekweten, waarvoor hun hierbij de welgemeende dank van het Bestuur wordt toegebracht.

Het rapport dezer Commissie wordt hieronder in extenso opgenomen.

Het Bestuur heeft zich in hoofdzaak vereenigd met de daarin vervatte conclusie en een prijs van f 300 toegekend aan het antwoord van den heer D. BRAKEL, Luit.-Kolonel der Infanterie van het Nederl.-Indische leger, welk antwoord hierachter is opgenomen.

Aan ieder van de leden der Vereeniging van 1889/90 wordt een exemplaar van dit werk gratis aangeboden.

Het Bestuur :

P. M. NETSCHER, *Voorzitter.*
 C. BOSSCHER, *Onder-Voorzitter.*
 L. J. W. VAN ROUVEROIJ.
 K. ELAND.
 C. L. W. MOORREES.
 M. H. J. PLANTENGA.
 JHR. MR. V. BAUD.
 JHR. MR. R. A. KLERCK.
 G. N. H. SCHULTZ VAN HAEGEN,
Secretaris en Penningmeester.

VERSLAG van de Commissie, belast met de beoordeeling van de antwoorden, ingekomen op de Prijsvraag C, den 25sten Februari 1886 uitgeschreven door de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap.

Deze prijsvraag luidde:

Eene organisatie te ontwerpen van het Nederlandsch-Indische leger, welke in staat stelt:

- 1°. *Java te verdedigen tegen een Europeeschen vijand, en*
- 2°. *ten allen tijde ons gezag te handhaven tegenover Inlandsche volksstammen.*

Toelichting:

- a. Bij de verdediging van *Java* tegen een Europeeschen vijand mag niet worden beschikt over de troepen op de Buitenbezittingen.
- b. Het denkbeeld eener definitieve verplaatsing van den bestuurszetel mag niet als grondslag der verdediging worden aangenomen.
- c. Bij de organisatie mogen geen overdreven financiële eischen worden gesteld.

Voorwaarden.

De mededinging wordt voor leden en niet-leden der Vereeniging opengesteld.

De antwoorden moeten, om ter mededinging naar de prijzen te worden toegelaten, op half blad, duidelijk leesbaar, met

eene andere hand dan die van den auteur, geschreven zijn in de Nederlandsche taal.

Beknoptheid, indien zij althans niet te kort doet aan de eischen van het onderwerp, strekt tot aanbeveling.

De Schrijvers geven hun naam niet op, maar teekenen hun antwoord met een motto en zenden dat, met een verzegeld naambiljet, dat hetzelfde motto, aan de buitenzijde met dezelfde hand geschreven als het stuk, tot opschrift heeft, vóór 1 Januari 1888 aan den Secretaris der Vereeniging.

Voor het best gekeurde en op zich zelf goede antwoord van elke prijsvraag, wordt eene som van vijfhonderd gulden uitgelooft.

De Jury van beoordeeling, door het Bestuur te benoemen en die voor elke vraag uit minstens drie leden moest bestaan, was voor prijsvraag C samengesteld uit de navolgende heeren:

J. J. W. E. VERSTEGE, gep. Luitenant-Kolonel v/h. N. I. Leger;

G. DE WIJS, gep. Majoor v/h. N. I. Leger;

J. F. D. BRUINSMA, Majoor der Infanterie v/h. N. I. Leger.

Drie antwoorden werden ontvangen, en wel:

A. Met het motto „*Where is a will there is a way.*”

B. Met het motto „*Finis coronat opus.*”

C. Met het motto „*De goede eigenschappen van den troep hangen voornamelijk af van het korps officieren dat daarover bevel voert.*”

Na aandachtige lezing en herlezing van deze drie antwoorden en na herhaalde besprekingen daarover, heeft de Commissie de eer het volgend verslag aan het Bestuur der Vereeniging uit te brengen.

Ter verklaring van het hierbij door haar ingenomen standpunt, is de Commissie van meening, dat enkele toelichtingen of opmerkingen hier noodwendig dienen vooraf te gaan.

In de eerste plaats hebben de Commissieleden zich afgevraagd, of zij in hun rapport ook eene volledige critische beschouwing der ingekomen antwoorden behoorden op te nemen. Achtten zij zich in het belang der zaak ook al verplicht, het resultaat van hun onderzoek en van hunne gedachtenwisseling in een bere-

deneerd verslag weer te geven, na rijpe overweging werd *die* vraag echter ontkennend beantwoord.

Wijdloopige bewijsvoering ware dan toch moeilijk te vermijden, terwijl bovendien eigen denkbelden over belangrijke onderdeelen dan lichtelijk te veel op den voorgrond konden treden.

Om niet in dat euvel te vervallen heeft de Commissie zich er toe bepaald, een algemeen overzicht te geven van inhoud of strekking der ingekomen antwoorden, de redenen uiteen te zetten voor hare conclusiën en voorstellen en slechts hier en daar, waar het belang der zaak dit eischte, te wijzen op onjuistheden en onnauwkeurigheden, of de aandacht te vestigen op enkele belangrijke punten, waarover verschil van meening of opvatting bestaat tusschen Schrijvers en de Commissieleden.

Ten einde in het verslag zelf het zinverband niet te veel te verstoren, kwam het der Commissie wenschelijk voor, om daar, waar eene juiste beoordeeling en tot staving van enkele harer conclusiën, uitvoerige toelichtingen moeilijk konden worden gemist, deze op te nemen in Bijlagen, die achter dit rapport worden aangetroffen.

Betreffende hare algemeene beoordeeling, meer bepaald van de antwoorden *B* en *C*, teekent de Commissie aan, hierbij rekening te hebben gehouden met de zoo overwegende omstandigheid, dat, volgens hare meening, de Prijsvraag op zich zelve en *zoo als* ze gesteld was, reeds zeer groote moeilijkheden moest opleveren voor ieder, die beproeven zou haar te beantwoorden.

Bekend is het immers, dat reeds sedert ettelijke jaren *geen* defensiestelsel voor onze Oost-Indische bezittingen bestaat, dat zelfs omtrent de wijze, hoe *Java* behoort te worden verdedigd, de meest uiteenlopende meeningen worden verkondigd en de grootst mogelijke onzekerheid heerscht. Vermits nu de organisatie van een leger in een nauw en onafscheidelijk verband staat tot het stelsel van defensie van het land, waartoe dat leger behoort, waren Schrijvers wel verplicht hunne denkbelden over die defensie min of meer gedetailleerd mede te deelen, wilden zij althans niet tot eene legerorganisatie komen, die elken redelijken grondslag miste.

Dit op den voorgrond stellende, is het dus zeer goed mogelijk, dat de eisch:

„de te ontwerpen organisatie moet het leger in staat stellen „*Java* te verdedigen tegen een Europeeschen vijand;”

en de restrictie (1):

„eene definitieve verplaatsing van den bestuurszetel en het „beschikken over de troepen op de Buitenbezittingen, mogen „niet als grondslagen der verdediging worden aangenomen;”

dat deze zoo beperkende bepaling Schrijvers noopte, eene organisatie te baseeren op een defensiestelsel, dat, juist waar het zulke *cardinale* punten betrof, *niet* overeenstemde met hunne denkbeelden over *Java's* verdediging.

Daardoor konden zij het gevaar bijna niet vermijden, om *Java's defensie* òf te uitgebreid, òf te oppervlakkig te behandelen.

Eene te uitvoerige behandeling schaaft licht het *eigenlijke* antwoord en brengt den Schrijver, althans schijnbaar, in strijd met de gestelde voorwaarde, „dat geen overdreven financiële „eischen mogen gesteld worden.”

De Commissie zegt *schijnbaar*, omdat de kosten benoodigd tot uitvoering van eenig defensie-ontwerp, strikt genomen afgescheiden moeten worden van de uitgaven, die voor de leger-organisatie worden vereischt.

Eene oppervlakkige behandeling der defensie kon daarentegen al lichtelijk aanleiding geven tot het ontwerpen eener niet voldoend gemotiveerde organisatie.

Zoo heeft — om onze bedoeling door een enkel voorbeeld duidelijk te maken — de restrictie omtrent het *niet* definitief verplaatsen van den hoofdzetel des bestuurs, Schrijver van antwoord B wellicht aanleiding gegeven, tot versterking der hoofdplaatsen *Batavia* en *Soerabaia* een plan te ontwerpen, dat, zoo het *kon* worden uitgevoerd, zeker *millioenen* schats zou vereischen, gezwegen nog van de zeer belangrijke sommen welke het onderhoud van zooveel door hem noodig geachte pantser-torens of forten *jaarlijks* zoude verslinden. De Schrijver van antwoord C daarentegen, heeft, zonder eenig motief daarvoor

---

(1) Zie de toelichtingen *a* en *b* der Prijsvraag.

aan te voeren, eenvoudig aangenomen, dat *vier* van de acht door hem voorgestelde brigades uitsluitend bestemd zijn voor de verdediging van *Java* en dat eiland dus niet mogen verlaten, zoodat dadelijk de vraag is te stellen, waarom voor dat doel b.v. niet met *drie* brigades zou kunnen worden volstaan.

Na deze toelichtingen kan thans worden overgegaan de drie antwoorden achtereenvolgend in afzonderlijke beschouwing te nemen.

Antwoord A.

Hieromtrent kan de Commissie zeer kort zijn. Immers nog daarlatende, dat het, in afwijking van de gestelde voorwaarde, op $\frac{4}{5}$ blad is geschreven, rijst tegen dit stuk al dadelijk een zeer overwegend, ja afdoend bezwaar. Schrijver toch, in stede van eene legerorganisatie te ontwerpen, heeft zich, ook blijkens het titelblad, bepaald tot het leveren van een „Ontwerp verdediging van *Java*,” terwijl op *eene* daarbij behoorende Bijlage slechts de troepenmacht is gespecificeerd — echter zonder eenige opgave der sterkte en samenstelling der onderdeelen — door hem noodig geacht voor zijn zoogenaamd defensie-ontwerp.

Kan dit stuk dus in geen enkel opzicht worden aangemerkt als een antwoord op de gestelde vraag, ook op zich zelf beschouwd heeft het volstrekt geen waarde, niet alleen om de hoogst oppervlakkige behandeling, maar tevens om de allerzonderlingste denkbeelden, die daarin over de verdediging van *Java* worden aangetroffen.

De Commissie kan dan ook niet nalaten hare bevreemding uit te drukken, dat de Schrijver een oogenblik in den waan heeft kunnen verkeeren, dat zijn onbeduidend opstel, zelfs niet de sporen dragende van ernstig nadenken of van studie, als antwoord op de uitgeschreven Prijsvraag in aanmerking kon komen.

Antwoord B.

Dit is een zeer lijvig en uitvoerig stuk.

Die groote uitvoerigheid — punten, die met het eigenlijke

onderwerp in zeer gering verband staan, worden gedetailleerd uitgewerkt —, de weinige zorg aan taal en stijl besteed, de zeer slordige correctie, het ontbreken van eene stelselmatige indeeling en zelfs van de meest onmisbare leestekens, maken reeds de eenvoudige lezing van dit geschrift tot een zeer inspannenden en de beoordeeling tot een hoogst moeilijken arbeid.

Ligt hierin reeds opgesloten, dat de Commissie dit antwoord, evenmin als antwoord A, voor bekroning kan in aanmerking brengen, met nadruk wijst zij er echter op, dat, in tegenstelling met het eerste stuk, deze arbeid in verschillende opzichten groote waarde heeft en getuigenis aflegt, zoo van 'Schrijvers belezenheid en werkzaamheid, als van de nauwgezette studie, die hij van het onderwerp heeft gemaakt.

Tal van zaken, betrekking hebbende op de defensie van *Java* en de organisatie van het Nederlandsch-Indische leger, zijn blijkbaar ernstig overdacht, en gaarne wordt dan ook verklaard, dat 'Schrijvers denkbeelden over vele onderdeelen van zijn ontwerp of over bestaande toestanden, die verbetering vorderen, wel verdienen in ruimer kring bekend te worden.

Dit neemt echter niet weg, dat de Commissie, om de zoo even reeds genoemde en nader nog te vermelden zeer afdoende redenen, met opzicht tot dien arbeid tot geen gunstiger eindoordeel is kunnen komen.

Tot staving van hare uitspraak zal het stuk zooveel mogelijk op den voet gevolgd en, voor zoover noodig, beknopt in beschouwing worden genomen.

In de eerste 34 bladzijden wordt de verdediging van *Java* behandeld en een uitvoerig overzicht gegeven van landingen en groote overzeesche krijgstochten, die in deze eeuw hebben plaats gehad.

De vraag of — uit een „strategisch en technisch” oogpunt — de plaatsen waar Schrijver verdedigingswerken heeft ontworpen, goed gekozen zijn, buiten beschouwing latende, vestigt de Commissie er de aandacht op, dat de kosten dier werken zeer globaal zijn geraamd, dat de begrooting dier kosten op weinig vertrouwbare gegevens berust en dat de, voor de verdediging dier plaatsen bestemde bezetting, zoowel met opzicht tot sterkte

als *gehalte*, ten eenenmale onvoldoende moet worden geacht voor de haar op te dragen taak (1).

Ook het zoo *belangrijk* aandeel dat Schrijver aan de Indische schutterijen in *Java's* verdediging wil toegekend zien, toont aan, dat hij onbekend is met de weinige militaire waarde dezer korpsen, en geene rekening houdt met de onmogelijkheid om onder de bestaande bepalingen, belangrijke verbeteringen in dien toestand te brengen.

Op welke wijze de voor *Java's* verdediging benoodigde strijdkrachten behooren te worden verkregen, vermelden de bladzijden 35 tot 93.

In dat gedeelte worden achtereenvolgens beschouwingen geleverd over milittlegers, over het al of niet billijke en de mogelijkheid om onze militie naar *Indië* te zenden, over den algemeenen dienstplicht en het zenden van 6000 miliciens naar *Indië*, over hunne bruikbaarheid en de verliezen, die zij in zulk een geval zouden lijden, over de invoering der conscriptie in *Indië*, over het organiseeren van korpsen militie en van inboorlingen, over de opleiding van Inlanders tot officier, over vrijwilligerskorpsen, over het detachceeren van officieren van het Nederlandsche bij het Nederlandsch-Indische leger en omgekeerd, over het verband tusschen de officierskorpsen van beide legers, en de wenschelijkheid om de officieren van die twee legers tot en met den rang van kapitein tot één korps te vereenigen.

Dat gedeelte handelt verder over de positie van de onder-officieren en voorstellen tot verbetering van die positie, over de oprichting van een instructie-bataljon, over het vreemdenelement, over de werving van Nederlanders en van vreemdelingen en de maatregelen, die ter verbetering van hare resultaten moeten worden genomen, over de sterfte, over de reëngagementen, over de Amboineezen en Inlanders en werving van niet-Europeanen.

Eindelijk behelst dat gedeelte ook beschouwingen over de positie van den Inlandschen soldaat, over de beri-beri, over de voeding van Inlandsche soldaten en voorstellen om die te ver-

---

(1) Zie Bijlage I van dit rapport.

beteren, over de vermeerdering van de legersterkte in oorlogstijd met 6000 Inlanders, en de middelen om die te verkrijgen, over de Barisans enz.

Reeds uit deze bloote opsomming moge blijken, hoe dit gedeelte eene zeer groote verscheidenheid van stof bevat, hoe daarin zelfs worden aangetroffen vele nieuwe denkbeelden, alleszins waard te worden gelezen en overwogen door allen, die verbetering wenschen in den toestand onzer Indische krijgsmacht. Maar hoe gaarne de Commissie dit ook constateert, mag zij zich evenmin onthouden op te merken, dat het meerendeel dezer beschouwingen in geen direct verband staat met het gevraagde antwoord op de Prijsvraag.

En evenmin mag worden voorbijgezien, dat 'Schrijvers beschouwingen, die tot in bijzonderheden worden uitgewerkt, geen rekening houden met vigeerende wetten en bepalingen (1), en dat hij, ook met opzicht tot de staatsrechterlijke verhouding tusschen het Nederlandsche en het Nederlandsch-Indische leger, een geheel anderen toestand schept dan de thans bestaande.

In de bladzijden 92 tot 99 wordt opgave gedaan van de sterkte, die het Nederlandsch-Indische leger zal hebben bij de oorlogsformatie, met inbegrip van Schutterijen, Pradjoeirts, Barisans, Politiesoldaten en de korpsen (legioenen) van *Mangkoe-Negoro* en *Pakoe-Alam*, terwijl dit gedeelte ook de indeeling van die troepenmacht bij de vredesformatie behandelt. De beschouwingen door Schrijver hieraan toegevoegd, kunnen niet alle worden gedeeld door de Commissie. Zij bepaalt zich hierbij tot de opmerking, dat indien 'Schrijvers voorgestelde wijze van aanvulling der troepen op de Buitenbezittingen in de laatste jaren, b.v. op *Sumatra*, in toepassing ware gebracht, zulk een

---

(1) Om hier en daar slechts een greep te doen, vestigt de Commissie de aandacht op 'Schrijvers beschouwingen o. a. over de greinen tuniques (blz. 61), de verstrekking van gevulde stroozakken (blz. 76), de samenstelling van den topographischen dienst (blz. 180), het verplicht korps-schoolonderwijs (blz. 211). Uit een en ander blijkt, dat hij niet geheel op de hoogte is van de bepalingen betreffende het Nederlandsch-Indische leger, welke in de laatste jaren zijn uitgevaardigd.

aanvullingsstelsel eene grenzenlooze verwarring in het leven zou hebben geroepen.

Aan „de bezettingstroepen van de Buitenbezittingen” volgens „oorlogsformatie”, wijdt schrijver 16 bladzijden — 99 tot 115 —. Hij behandelt daarin — meestal met algemeenheden — niet enkel de verdediging van de Buitenbezittingen tegen eenen Europeeschen vijand, doch levert zelfs beschouwingen hoe *Atjeh* door ons tegen eenen buitenlandschen vijand verdedigd moet worden.

Zoowel met het oog op dit gedeelte, als in verband met het op andere bladzijden voorkomende, acht de Commissie noodig eene zeer ernstige bedenking tegen 'Schrijvers arbeid eenigszins uitvoerig uiteen te zetten.

Schrijver toch heeft vele zijner stellingen en theorieën ontleend aan het werk, getiteld: „Verdediging van Nederlandsch-Indië” van den oud-Kolonel, Directeur der Genie, Jhr. DE VAYNES VAN BRAKELL, op wiens oordeel hij zich *herhaaldelijk* beroept.

Bevat dat boek, dank zij de persoonlijkheid en de positie eens door dien schrijver ingenomen (1), een schat van ook nu nog wetenswaardige details, de spreuk „qu'il faut juger les écrits d'après leur date,” is er geheel op toepasselijk.

Opgegroeid in de school van VAN DER WIJCK en zijn eerste opvolger als Directeur der Genie, had DE VAYNES VAN BRAKELL zich met diens defensiestelsel — het *eerste* dat voor onze O.-I. bezittingen ontworpen (11 December 1834) en twee jaren later (7 December 1836) vastgesteld werd — geheel vereenzelvigd. Eene afkeuring van dat defensiesysteem beschouwde hij min of meer als heiligschennis, en zijn boek was dan ook in de eerste

---

(1) De Kolonel DE VAYNES VAN BRAKELL stond bekend als een bekwaam genieofficier. Na de verschillende rangen bij zijn wapen te hebben doorlopen, heeft hij jaren lang aan het hoofd daarvan gestaan. Ook was hij President geweest van den „Raad van verdediging”, die, na veel heen- en weergeschrijf, bij Indisch Besluit van 29 Juni 1851 was ingesteld, in de eerste plaats tot *herziening* van het defensiestelsel „*Van der Wijck*” een arbeid door dien Voorzitter zelf, juist een jaar later (29 Juni 1852) als *nutteloos* werk gequalificeerd.

plaats eene poging om dat stelsel te handhaven, om te reageeren tegen den aanval op dat stelsel gedaan, door de zending (1844) en het rapport van den generaal VON GAGERN.

Dat rapport, gedagteekend 15 Mei 1846, en dus uitgebracht — men houde dit wel in het oog — terwijl de Generaal VAN DER WIJCK nog in *Indië* was, in de volheid zijner macht, was in zijne conclusiën veel minder afbrekend dan de beschouwingen zelve mochten doen verwachten, doch de eerste stoot was er meê gegeven om met het stelsel zelf te breken.

De Generaal VAN SWIETEN als legercommandant, ging met zijne afbrekende, trouwens zeer afdoende en deskundige kritiek (rapport 19 Maart 1861) nog verder, en zijn opvolger in het legerbevel, Generaal Schimpf, sloot zich hierbij aan (1863). Bij een nader onderzoek in *Nederland* zelf werd het geheele vraagstuk der defensie nog eens aan een nader onderzoek onderworpen, en ten slotte bleef van het eigenlijke stelsel VAN DER WIJCK reeds in 1867 niets meer over, al is er dan, wat zeer te bejammeren valt en reeds door de Commissie werd opgemerkt, (blz. 5 en 6) tot nog toe, geen ander defensiesysteem voor in de plaats gekomen, zelfs niet in de hoofdbeginselen vastgesteld.

Dat het derhalve niet aangaat zich nu, al weder twintig jaar verder, *nog* te beroepen op de oordeelvellingen en uitspraken van DE VAYNES VAN BRAKELL, den schrijver van 1857, die het stelsel VAN DER WIJCK tot basis en uitgangspunt heeft, zal na deze toelichting geen nader betoog behoeven. Daarbij mag ook niet uit het oog worden verloren, dat in de sedert verlopen dertig jaren, vele koloniale toestanden, die op de defensie van grooten invloed zijn, belangrijke wijzigingen hebben ondergaan. De Commissie wenscht zich hier te bepalen tot de opmerking, dat Schrijver, bij de verdediging onzer Oost-Indische bezittingen tegen eenen buitenlandschen vijand, niet alleen te veel militaire waarde toekent aan de schutterijen, maar ook te veel rekent op den steun der Inlandsche bevolking.

Dat hij zich telkens heeft beroepen op DE VAYNES VAN BRAKELL, vindt echter zijne verklaring in het feit, dat diens, aan officiële bronnen ontleend, geschrift, tot heden nog het eenigste

is, dat, handelend over de defensie onzer Oost-Indische bezittingen, *publiek* domein is geworden. (1)

Van blz. 115—119 wordt de bezetting van de versterkte plaatsen op het eiland *Java* behandeld.

Naar het oordeel der Commissie blijkt ook uit dit gedeelte, ja daaruit vooral, dat Schrijver er niet in is geslaagd de gestelde prijsvraag op te lossen, n.l. eene organisatie te ontwerpen van het Nederlandsch-Indische leger, die het o. m. in staat stelt, *Java* tegen eenen Europeeschen vijand te verdedigen.

Zonder *zeer* belangrijke uitbreiding van het leger, hetgeen Schrijver niet wenschelijk acht, en om financieële overwegingen, en omdat het niet doenlijk is het jaarlijks uit te zenden contingent suppletietroepen belangrijk te verhoogen, is het onmogelijk het leger berekend te maken voor de taak, die Schrijver het in oorlogstijd wil opleggen, zonder zijne toevlucht te nemen tot hulpmiddelen, die den toets eener gezonde critiek niet kunnen doorstaan.

Zoo eischt b. v. de verdediging van *Batavia* en *Soerabaia*, versterkt zooals Schrijver dit wenscht, een zeer groot aantal *deugdelijk* geoefende bezettingstroepen.

Wel zegt hij op bl. 117:

„Wilde men *Batavia* en *Soerabaia* voor een geregeld beleg „uitrusten, men zou nagenoeg het halve leger noodig hebben, „voor elke plaats 10.000 man.

---

(1) Een blijkbaar deskundig en alleszins bevoegd recensent, schreef reeds 28 jaren geleden (*Nieuwe Spectator* 1860), dat de inleiding van het hierbedoelde werk „eene eigenaardige bijdrage levert omtrent de „werking van het stelsel van geheimhouding.” — In diezelfde beoordeeling treffen wij o. a. ook de volgende zinsneden aan:

„Waarom blijven de kluisters dan nog liggen op zoovele heldere „begrippen, die bij vrijheid van spreken het landsbelang zoo oneindig „zouden kunnen bevorderen? Waarom blijft een verbod bestaan, dat „verkeerd werkt en ontdoken kan worden? De verdediging van een „geheel land als een *geheim* te willen behandelen leidt tot niets, „en is op zich zelf ondenkbaar. Even goed moest men dan ook alle „land- en zeekaarten, peilingen, boeken, enz. afschaffen.”

Sedert zijn reeds 28 jaren voorbijgegaan, maar de sluier der *geheimzinnigheid*, omtrent de defensie of *niet* defensie van *Oost-Indië* is nog altijd *niet* opgeheven!

„Dit is echter het doel niet der versterking; deze dient om „de plaats te beschermen tegen een „coup de main.””

Doch ook daarvoor worden 4 à 5000 man noodig geacht, en om deze te kunnen vinden, rekent hij o. a. voor *Batavia* op 31 officieren en 796 minderen van de Schutterij, 440 Pradjoerits,

1 bataljon Schutterij uit de *Molukken*, sterk 16 officieren en 510 minderen,

waarvan een groot deel moet bestemd worden tot aanvulling der talrijke artillerie, noodig om het groot aantal in de pantserforten of torens opgestelde vuurmonden te bedienen. (Zie de Bijlage I van dit rapport.)

Aan een dergelijk samenraapsel van troepen een zoo belangrijke rol in de verdediging van Java op te dragen, acht de Commissie *onverantwoordelijk*.

Zij wijst er nadrukkelijk op, dat, volgens haar eenparig oordeel, zoowel deze wijze van samenstelling der bezettingstroepen als die der 3600 man sterke reservebrigade van het Veldleger (hiertoe behooren o. a. 500 Pradjoerits, 1600 Barisans en 1247 man van de Legioenen!!), het antwoord van Schrijver ten eenenmale veroordeelen, omdat hij er niet in is geslaagd eene *organisatie* te ontwerpen van een leger, dat *in staat is Java* te verdedigen, wanneer het stelsel van verdediging berust op de *door hem* in den aanvang van zijn antwoord medegedeelde denkbeelden.

De Commissie is van meening, dat er bij ons Indisch leger, tusschen de cijfers der vredes- en oorlogsformatie, (1) nimmer

---

(1) Volgens 'Schrijvers ontwerp bestaat de oorlogsformatie uit:
15429 Europeanen.
32272 Inlanders.

Totaal 47701

voor memorie 8885 man Schutterij, Pradjoerits, Barisans en Legioenen.
De vredesformatie uit:

13600 Europeanen.
20800 Inlanders.

Totaal 34400

Voor memorie 2847 man Barisans en Legioenen.

een belangrijk verschil mag bestaan, en dat, wanneer dit verschil groot is, men op elementen moet gerekend hebben, die, vooral bij een' oorlog tegen een' Europeeschen vijand niet te vertrouwen zijn, en waarvan de deugdelijke oefening in vredes-tijd een hersenschim is.

In de talrijke berekeningen van de sterkte der verschillende bezettingen, zoowel op *Java* als op de Buitenbezittingen, komen herhaaldelijk kleine onnauwkeurigheden voor; het is schier ondoenlijk Schrijver bij die berekeningen en opgaven te volgen en dikwerf belangrijke hoofdfactoren van overbodige details te scheiden.

Van blz. 129 tot 169 wordt het Veldleger behandeld.

Werd hierboven reeds aangeteekend, dat de Commissie tegen de wijze van samenstelling der reservebrigade ernstige bezwaren heeft, verscheidene der hier door Schrijver ontwikkelde denkbeelden zou zij niet gaarne onderschrijven. Zoo is ook de meermalen door hem vooropgezette stelling, dat, bij eenen aanval op onze overzeesche bezittingen door eenen Europeeschen vijand, wij zeker *vier maanden* tijd van *voorbereiding* zullen hebben, aan gegronnen twijfel onderhevig, en in elk geval niet aan te nemen, dat het Nederlandsch-Indische leger in die 4 maanden, aanvulling en versterking uit het Moederland zal bekomen

De vredesorganisatie in al hare bijzonderheden en de niet minder gedetailleerde samenstelling van het Departement van Oorlog, van den Generalen Staf, de Stafschool, de Militaire-Verkenningen, den Gewestelijken- en Plaatselijken Staf, de Cadettenschool en de Militaire-School, wijders de samenstelling van de verschillende wapens en diensten, zoomede van den transportdienst vinden wij op de bladzijden 169 tot 207.

Het onderwijs beslaat nu weder een achttal bladzijden, de militaire stoeterijen drie, de reservebrigade en de reserve met de aanvulling twaalf, en ten slotte de dislocatie en mobilisatie acht bladzijden.

Onder opmerking al weder dat Schrijver, door het afdalen

tot allerlei onbeduidende details, ook hier dikwijls slechts met groote moeite geregeld is te volgen, wenscht de Commissie — ter vermijding van te groote uitvoerigheid — met opzicht tot dit gedeelte, zich te bepalen tot eene korte vermelding der hoofdpunten, waarmede zij *niet* kan instemmen.

Deze komen hierop neder:

Het door hem aangewezen stelsel, om van de vredes- tot de oorlogsformatie te geraken, en wel „door gedeeltelijke vermindering van het aantal tactische eenheden, met gelijktijdige „toepassing op geringe schaal van het onderhouden van kleiner „vredeseffectief,” zou in de toepassing zeer ten nadeele zijn van de waarde van ons Indisch leger en verdient dus geen aanbeveling.

Hetzelfde geldt wat betreft de opheffing — zoo een oorlog dreigt — van den topographischen dienst en van de straf-detachementen.

Heeft toch één dienst in oorlogstijd recht van bestaan, dan is het ongetwijfeld de topographische, welke dan vooral, en zeker niet minder bij de krijgsoperatiën, overvloed van onmisbaar werk zal te verrichten hebben.

De opheffing der strafdetachementen vóór dat de oorlog verklaard en vóór dat de toestand zeer ernstig is, komt der Commissie ongewenscht, ja zelfs gevaarlijk voor.

In strijd met 'Schrijvers denkbeeld is zij mede van oordeel, dat het personeel bij de militaire arrest- en provoosthuizen, wanneer een oorlog dreigt, *niet* bij die inrichtingen gemist en over dit personeel dus *niet* beschikt kan worden voor het encadreeren van de bezettingsbataljons.

De oprichting eener Cadettenschool in Indië zou ongetwijfeld zeer gewenscht zijn voor de zonen van vele officieren en ambtenaren, die in onze overzeesche bezittingen dienen, en van vele, daar gevestigde ingezetenen die de middelen missen om hunne kinderen ter opvoeding naar *Europa* te zenden, maar de Commissie is van oordeel, dat *ook hier* het belang van het individu moet achterstaan bij het *Lands*, dat is het *algemeen belang*.

Vermits nu de Commissie op den voorgrond stelt, dat het

Landsbelang dringend eischt dat het grootste deel der Nederlandsch-Indische officieren bestaat uit Nederlanders in *Europa* opgevoed en onderwezen, kan zij derhalve de noodzakelijkheid tot oprichting eener Cadettenschool in *Indië* niet beëmen. (1)

De pupillenschool te *Gombong* voldoet goed. Daar kinderen van niet-Europeesche militairen thans als pupil bij korpsen van het leger in dienst kunnen treden, zoo wordt niet ingestemd met 'Schrijvers wensch om *zulke* kinderen ook toe te laten te *Gombong*, waardoor die inrichting gedeeltelijk haar Europeesch karakter zou verliezen.

De reserve, geschat op 3600 man, wordt gevormd uit de gegageerde en gepasporteerde militairen, die zich verbonden hebben om in oorlogstijd weder in dienst te treden. Hierbij wordt opgemerkt, dat velen hunner deze belofte dan niet zullen nakomen, en al mocht ook de oprichting der „reserve-koloniën” gelukken, hetgeen de Commissie betwijfelt, toch verwacht zij daarvan, voor het beoogde doel, niet veel heil. Het is en blijft eene reserve, waarop in geval van oorlog niet met zekerheid gerekend kan worden en die dus geen aanbeveling verdient.

De aangegeven wijze van „aanvulling” is niet altijd rationeel, zoo o. a. dient het 2^e depôtbataljon te *Magelang* ook tot aanvulling van de bezettingstroepen op het eiland *Borneo*.

---

(1) Het Commissielid VERSTEGE, heeft omtrent de al- of niet-oprichting eener Cadettenschool in *Indië*, eenigszins andere denkbeelden als zijne beide medeleden. Vermits zulk eene school, meer dan waarschijnlijk daar vooreerst toch niet zal tot stand komen, zoo heeft genoemd lid het echter onnoodig geacht, *zijne* zienswijze daarover in eene afzonderlijke Nota te ontvouwen. Hetzelfde geldt wat betreft de „reserve-koloniën” door den Schrijver van antwoord C gewenscht. Genoemd lid is van meening, dat het in elk geval aanbeveling zou verdienen, om op gezonde en vruchtbare, hooge bergplateaux van *Java* en *Sumatra* — die daar in grooten getale worden aangetroffen — eene deugdelijke proef te nemen met het oprichten van *militaire koloniën*, zonder daarop juist als *reserve*, wèl als steun voor ons gezag te rekenen.

De keuze der plaatsen, waarbij de brigades zich bij dreigend oorlogsgevaar verzamelen, is zoodanig, dat het grootste gedeelte van het Veldleger en wel de 1ste en 3de brigade, zoodat mede de halve 4de brigade uit *Atjeh* in de I^e Militaire Afdeeling op *Java* geconcentreerd worden, en in de IIe Militaire Afdeeling slechts de 2de brigade en de reserve-brigade, welke laatste troepenafdeeling als Veldleger hoegenaamd geen militaire waarde heeft. Derhalve is de IIe Militaire Afdeeling, ook in vergelijking met de I^e Afdeeling, veel te zwak bezet.

Waar Schrijver zijn arbeid besluit met eene zeer globale opgave van de „Financiële eischen” verbonden aan de door hem voorgestelde organisatie, bezigt hij als grondslag van vergelijking de begroting van 1880. Eene juiste basis is dit wel allerm minst, omdat reeds door de legerformatie van 1882, en mede door latere veranderingen, de legersterkte van 1880 gewijzigd is, en na 1880 dus ook de legerbegrotingen veranderingen hebben ondergaan.

Bovendien — de Commissie merkte het reeds op in den aanvang van haar verslag — is het uiterst moeilijk, ja onmogelijk, een juist denkbeeld te verkrijgen omtrent de *financiële* gevolgen van 'Schrijvers ontwerp.

Wel geeft hij op, dat de door hem voorgestelde legerorganisatie ruim twee millioen (f 2.192.152) *meer* zoude kosten dan de bestaande, maar die hoogere geldelijke eisch is slechts *schijnbaar* zoo gering, daar zijne organisatie immers berust op een *zeer kostbaar stelsel van defensie*. Ware Schrijver dan ook consequent geweest, zoo had hij een bezettingsleger moeten uittrekken volkomen berekend voor de te vervullen taak, *dan* had hij moeten komen tot eene *zeer belangrijke* legeruitbreiding, die vele millioenen zou vereischen. Om dit te vermijden droeg hij aan een voor die taak ten eenenmale niet berekend bezettingsleger de verdediging op der *kostbare* verdedigingswerken, en kwam zoodoende, dus slechts *schijnbaar*, tot een lagen financiële eisch.

Afgescheiden daarvan hebben 'Schrijvers berekeningen, naar het eenparig oordeel der Commissie, ook weinig waarde, niet

alleen of niet zoozeer omdat het geheel ondoenlijk was die na te gaan, vermits hij slechts de eindcijfers opgeeft, maar vooral omdat die berekeningen in het nauwste verband staan met tal van uitgaven, die het onvermijdelijk gevolg zouden zijn van eene eventuële uitvoering zijner defensieplannen.

Op grond van al het vorenstaande meent de Commissie afdoende te hebben aangetoond, dat, hoe verdienstelijk in menig opzicht het Antwoord B ook moge zijn, van eene bekroning echter geen sprake kan, noch mag zijn.

Antwoord C.

Volgens het eenparig oordeel der Commissie is dit een zeer degelijk stuk, dat ontegenzeggelijk groote en vele verdiensten heeft.

In goed gekozen bewoordingen wijst de schrijver in zijne *Inleiding* op de hoofdoorzaken, die, naar zijne meening, hebben geleid en *moesten* leiden tot den tegenwoordigen onhoudbaar geworden toestand van het Nederlandsch-Indische leger, een toestand, die volgens de steeds meer veldwinnende en door de feiten gesteunde overtuiging tot reorganisatie dwingt.

Voor al in 't belang van dat leger acht hij het terecht een veelbetekenend en verblijdend feit, dat ook die *Prijsvraag* door het Bestuur der „Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap” is uitgeschreven.

In verschillende beknopte stellingen heeft Schrijver zijne hoofddenkbeelden saamgevat, omtrent het defensiestelsel en de organisatie van het leger; daarna volgt zijne ontwerp-organisatie voor het Nederlandsch-Indische leger. In een afzonderlijk hoofdstuk wordt dat ontwerp, waar noodig, verder toegelicht en aangevuld, waartoe ook de bij het IIIe Hoofdstuk behoorende, achter het slot bijeengevoegde bijlagen moeten dienen.

Ligt het voor de hand, dat een op die wijze behandeld omvangrijk stuk zich niet gemakkelijk laat lezen, het geeft echter ook dadelijk den indruk, dat de Schrijver het onderwerp volkomen meester was, dat hij zijne heldere denkbeelden daarover tot een goed samenhangend geheel heeft weten te verwerken.

Die wijze van behandeling heeft bovendien het voordeel, dat elke stelling beter overwogen en beoordeeld kan worden, met dit gevolg dan ook, dat omtrent 'Schrijvers bedoelingen, vooral wat de hoofdzaken betreft, geen twijfel bij de Commissieleden is blijven bestaan.

Hadden deze nu alleen te beslissen welke der drie ingekomen antwoorden als *het beste* moet worden aangemerkt, zij zouden niet aarzelen, met eenparigheid van stemmen het antwoord C, waarvan thans sprake is, als zoodanig aan te wijzen. Maar ofschoon het ook die lof ten volle toekomt, zoo heeft de Commissie *toch* geene vrijheid kunnen vinden, dat stuk in aanmerking te brengen voor bekroning, omdat het, naar haar oordeel, in meer dan één opzicht *niet* voldoet aan alle eischen of voorwaarden bij de uitgeschreven Prijsvraag gesteld.

Deze conclusie en dat oordeel zijn gegrond op de navolgende beschouwingen en overwegingen.

Al dadelijk moet worden aangeteekend, dat waar de Schrijver, voor sommige vergelijkingscijfers, tot grondslag heeft genomen de legerformatie van 1853, op de juistheid zijner vergelijkingen wel wat valt af te dingen, terwijl hij ter juiste beoordeeling van de daaraan door hem vastgeknoopte conclusiën, in elk geval in gebreke is gebleven die voldoende toe te lichten.

De Commissie heeft gemeend zulks nader te moeten uiteenzetten in hare Bijlage II.

Vergelijk men nu de formatie van 1853 (zie Bijlage II) met de door den Schrijver ontworpen organisatie, waardoor het leger eene sterkte zou verkrijgen van:

1738 officieren

	15 710 Europeanen	} mindereren.
en	2 945 Amboineezen	
	21 619 Inlanders	

Totaal. . 1738 officieren en 40 274 mindereren,

en zou men daarbij alléén willen letten op *cijfers* van altijd betrekkelijke waarde, dan valt het niet te ontkennen, dat de ontwerper niet is gebleven beneden de eischen van 1853, maar deze vrij belangrijk heeft overschreden. Hoewel nu ook de Commissie van oordeel is, dat niet slechts reorganisatie, maar

ook uitbreiding van onze Indische krijgsmacht een Landsbelang is van dringende urgentie, zoo zou zij toch vreezen, dat de door den Schrijver voorgestelde organisatie, werd zij ten uitvoer gelegd, de financiëele draagkracht van ons land, althans op den duur, zou te boven gaan.

Een zeer belangrijk punt waarover de Commissie — het bleek ook reeds uit hare beschouwingen bij *antwoord B* — niet in alle opzichten de denkbeelden van den Schrijver is toegedaan, betreft de vorming en opleiding van kader en officieren. Waar de Schrijver de gelegenheid tot zoodanige opleiding in *Indië* zoo belangrijk wenscht uit te breiden, — waarvan het waarschijnlijk gevolg zoude zijn, dat het grootste gedeelte der jaarlijks noodige officieren in *Indië* werd opgeleid — door vermeerdering aldaar van de inrichtingen voor militair onderwijs, geeft de Commissie, doordrongen van de wenschelijkheid om het officierskorps voor het meerendeel te doen bestaan uit Nederlanders, in *Nederland* opgevoed en op de militaire inrichtingen aldaar onderwezen, de voorkeur aan het *verbeteren* van de in *Indië* bestaande inrichtingen van onderwijs, tot opleiding van een gedeelte van het kader en van de officieren, dat jaarlijks benodigd is.

Door bovendien een telken jare te bepalen aantal plaatsen voor de Militaire Academie te *Breda* open te stellen, en aan zonen van in *Indië* gevestigde ouders gelegenheid te geven daár hun admissie-examen af te leggen; door die jongelieden, in geval van slagen en bij voldoening aan de gestelde eischen, op 's Lands kosten naar *Nederland* te zenden, zou zeker worden te gemoet gekomen aan een voor vele ouders bestaand bezwaar, zouden zij in de mogelijkheid zijn, zonder te zware financiëele offers, hunne zonen eene goede militaire opvoeding te doen geven.

Ook met opzicht tot een ander punt, zoo om staatkundige en economische overwegingen, als om der gevolgen wille van zeer groot gewicht, moet de Commissie mede hare instemming onthouden aan sommige denkbeelden en voorstellen van den Schrijver. Dit is n.l. het geval, daár waar hij den wensch uitspreekt, dat *Indië* in staat worde gesteld om *zelf* te voorzien in

zijne oorlogsbehoeften, en zulks in de meest uitgebreide betekenis van het woord; dáár waar het zijne bedoeling is, om de kolonie ook in dat opzicht zoo onafhankelijk mogelijk te maken van het Moederland.

Dit nu acht de Commissie een onbillijke, een niet te vervullen wensch. Immers kon dat denkbeeld worden verwezenlijkt, zoo ware daarmede ook eene zeer gevaarlijke schrede gedaan op den weg, die onze koloniën al te spoedig zou moeten voeren naar een schier onafhankelijk *Indië*.

Met die wetenschap rijzen, in verband met 'Schrijvers denkbeelden, deze vragen:

Welke *regeering* zal dien band stelselmatig willen verzwakken? Welke *regeering* zal het belang, dat voor Neêrlands burgers aan ons koloniaal bezit is verbonden, willen verminderen? Welke *regeering* zal, door het scheppen van toestanden als de hier bedoelde, daartoe haren steun willen verleenen? Welke *regeering* zal de indirecte voordeelen, die *Nederland* uit het bezit zijner koloniën trekt, willen verminderen, vooral als zelfs de zekerheid wordt gemist, dat door een andere wijze van voorziening in de oorlogsbehoeften, het Indische leger zal worden gebaat?

Het antwoord op die vragen kan — naar het oordeel der Commissie — slechts luiden dat *geen regeering* hiertoe zal willen medewerken.

Bovendien, zou eene verwezenlijking van 'Schrijvers denkbeeld om in *Indië* de industrie en hare hulpbronnen zoo belangrijk uit te breiden, zeer aanzienlijke geldelijke offers vereischen, zonder daar tegenover eenigen waarborg te bezitten, dat die poging tot kunstmatige opwekking der nijverheid, vruchten zou dragen. En terwijl thans, alleen reeds onze Indische kleedingen en oorlogsmagazijnen, onze Indische magazijnen van geneesmiddelen en genie-benoodigdheden, grootendeels en geregeld, uit *Nederland* van het noodige voorzien en aangevuld worden; terwijl thans jaarlijks, alleen aan geconfectioneerde goederen en aan materialen, voor millioenen waarde uit *Nederland* naar Oost-Indië wordt verzonden; terwijl daardoor zoowel de industrie in ons Vaderland als handel en scheepvaart, en wat daarmede verder

in verband staat, worden gebaat, zou — althans indien 'Schrijvers wenschen werden bevredigd — daaraan weldra een einde komen, zou alles zooveel mogelijk in *Indië* moeten worden vervaardigd.

Dit acht de Commissie strijdig met de belangen van het Moederland, terwijl zij bovendien met grond zou vreezen dat die takken van nijverheid, al werden zij ook in het leven geroepen, slechts een kwijnend bestaan zouden voortslepen.

Heeft de Commissie 'Schrijvers hier besproken inzichten en voorstellen niet kunnen deelen, noch kunnen beamen, n.l. dáár waar het geldt een geheel ommekeer te brengen in het stelsel onzer militaire instellingen in *Indië*, met de hoogste waardeering, met volkomen en eenparige instemming, vestigt zij thans de aandacht op een ander, zijn geheel arbeid beheerschend hoofdbeginsel: dat de organisatie der strijdkrachten in het nauwste verband staat en *moet* staan met het verdedigingsstelsel.

Uitgaande van die grondgedachte geeft hij dan ook de hoofdpunten aan voor zijn defensieontwerp, na vooraf een woord te hebben gezegd, volkomen waar en overwaard om — ook waar het geldt ons Indisch Rijk — met den meesten ernst en met bekwamen spoed te worden overwogen en betracht, n.l.:

„dat in zake de verdediging van een land niets nadeeliger „is dan het hinken op twee gedachten.”

Die woorden zijn hier vooral van zeer groote beteekenis, omdat het feit helaas niet is te ontkennen, dat de organisatie van het Nederlandsch-Indische leger den eersten en voornaamsten, ja den eenigsten redelijken *grondslag* mist: een vooraf, althans in de *hoofdpunten*, vastgesteld en daarna ook zoo spoedig mogelijk uit te voeren defensiestelsel.

Zoolang die basis niet bestaat, althans niet in beginsel is aangenomen, moet — de Commissie wees er reeds op en herhaalt zulks nogmaals — het ontwerpen van eene goede degelijke legerorganisatie, eenvoudig als onmogelijk worden beschouwd.

Zoowel in het belang van *Indië* als van het Moederland is het dan ook ten zeerste te betreuren, dat voor onze koloniën, en meer in het bijzonder voor *Java*, nog *geen* verdedigingsstelsel is vastgesteld.

Een der *voorwaarden* der Prijsvraag luidde: „dat bij de te „ontwerpen organisatie geen overdreven financiële eischen moeten „worden gesteld.”

Of *hieraan* is voldaan, kan niet worden onderzocht, omdat eene begrooting van kosten, hoe oppervlakkig ook, zoowel in het stuk als in de bijlagen *niet* wordt aangetroffen. Heeft de Schrijver in dit opzicht *zijne* taak aldus belangrijk vereenvoudigd en voor zich zelve vergemakkelijkt, zodoende heeft hij echter aan de Commissie elk gegeven, elk middel onthouden om te *kunnen* beoordeelen of zijn ontwerp-organisatie voldoet aan dien gestelden, zooeven omschreven financiële eisch. Wel zegt hij: „bij eene aandachtige beschouwing zal het „een ieder blijken, dat buitengewone geldelijke offers door ons „niet geëischt worden”, en merkt hij verder op, dat zoowel bij uitvoering zijner defensieplannen, als bij zijne voorstellen tot legeruitbreiding, „van overdreven financiële eischen geen „sprake is”, doch, hoe aandachtig de Commissie zijne voorstellen ook gelezen en overwogen heeft, nogmaals moet zij herhalen niet te kunnen beoordeelen, of 'Schrijvers organisatie, *uit hoofde der kosten*, al dan niet uitvoerbaar is.

Intusschen verdient hier te worden opgemerkt, dat Schrijver, in vergelijking met de legersterkte volgens het laatste (door hem geraadpleegde) Koloniaal Verslag (1886—1887), het leger wenscht uit te breiden met ongeveer 285 officieren en ruim 10.000 minderen. (1)

Die vermeerdering der legersterkte zou vermoedelijk eene jaarlijksche uitgave van eenige millioenen guldens ten gevolge hebben, terwijl bovendien, volgens zijne defensieplannen, in tal van plaatsen nieuwe kampementen, hier en daar zelfs voor geheel nieuwe brigades gebouwd zouden moeten worden, waarvoor eveneens vele millioenen zouden worden gevorderd.

Mag dus met grond worden betwijfeld, of de financiële eisch niet door den Schrijver is overschreden, zeer zeker heeft hij, door elke raming van kosten achterwege te laten, *niet* voldaan

---

(1) Bij samentrekking der getallen, voorkomende op blz. 104 van het manuscript, komt men echter tot een cijfer van 7560 minderen.

aan de gestelde, zooeven omschreven voorwaarde, en zou hem, volgens het eenparig gevoelen der Commissieleden, reeds daarom alleen de uitgeloofte prijs niet in zijn geheel kunnen worden toegekend.

Ook op een ander belangrijk punt, mede verband houdende met de financiële gevolgen, moet hier nog worden gewezen.

Schrijver nl. deelt het leger in acht brigades in, waarvan een op *Sumatra* en de zeven andere op *Java* zijn gelegerd. Van deze zeven, het Veldleger vormende brigades, (Stelling XXXIV), zijn er drie welke hij aanwijst (XXXVI), als expeditionnaire of reserve-brigades, terwijl de vier overschietende uitsluitend voor *Java* bestemd zijn, en dat eiland *in geen geval* mogen verlaten. Intusschen blijft elke motiveering of bewijsovoering achterwege, waarom juist *drie* en niet een grooter of geringer aantal expeditionnaire brigades noodig zijn. Evenzoo ontbreekt elke toelichting, waarom de Schrijver, „ter verdediging van de centrale stelling” op *Java*, *alle*, dus de *drie*, reserve-brigades noodig acht. En zoo rijst dan ook de vraag, of de sterkte van het leger, zooals zij door den Schrijver is voorgesteld, niet met ééne brigade verminderd zou kunnen worden?

Zelfs onder de tegenwoordige omstandigheden, nu het leger, ook volgens Schrijvers overtuiging, in eenen zeer buitengewonen, m. a. w. ongunstigen toestand verkeert, zou toch slechts ééne expeditionnaire brigade elders, buiten het eiland *Java*, worden benut. Bovendien zal men toch van geen overdreven optimisme worden beschuldigd, door aan te nemen, dat mochten op een gegeven oogenblik, zelfs alle expeditionnaire brigades, buiten *Java* tegen eenen Inlandschen vijand ageeren, een Westersche mogendheid echter niet zóó spoedig en onverwacht eene landing op dat eiland zal beproeven, alvorens die brigades teruggeroepen en daar teruggekeerd zijn.

Is de Commissie in het vorenstaande, waar het hoofdzaken betrof, eenigszins uitvoerig geweest om dáár waar zij ook met den Schrijver van *antwoord C* van meening verschilde, hare

zienswijze, zoowel als haar oordeel toe te lichten en te staven, thans wenscht zij nog slechts kortelijk aan te stippen eenige andere punten, waarbij zij diens denkbeelden niet of niet geheel kan deelen.

I. Hoofdpunten van het stelsel van verdediging.

'Schrijvers denkbeelden omtrent de defensie onzer koloniën — meer in het bijzonder van het eiland *Java* — zooals hij die in genoemd hoofdstuk heeft ontwikkeld, worden voor het meerendeel door de Commissie onderschreven. Wat sommige details en onderdeelen of wel de uitzonderingen betreft, zal zij zich tot de volgende aantekeningen bepalen.

ad punt VI. Met den Schrijver wordt beaamd, dat *Sumatra's-Westkust in het binnenland* moet worden verdedigd; de beschouwingen en toelichtingen hierover hadden echter, als niet gevraagd, achterwege kunnen blijven.

ad punt VII. De Commissie meent hier de vraag te mogen stellen, of het beginsel, „de verdediging van *Java* steunt op de „onvoorwaardelijke trouw van de bevolking en der vreemde „ingezetenen”, als een zeer vertrouwbare basis is aantemerken? Vooral wanneer wij in oorlog zouden zijn met eene Westersche mogendheid, zou die trouw wel eens kunnen blijken, niet bestand te zijn tegen groote of langdurige beproeving.

ad punt XXII. Toelichting *b* der Prijsvraag luidt: „het denk- „beeld eener definitieve verplaatsing van den bestuurszetel, „mag niet als grondslag der verdediging worden aangenomen.”

Door Stelling XXII: „de verplaatsing van den bestuurszetel, „welke reeds in vreedstijd moet zijn voorbereid, moet plaats „hebben vóór dat de vijandelijke aanval geschiedt,” meent de Commissie — die zich met het hierin uitgedrukte beginsel volkomen vereenigt — dat de Schrijver niet is afgeweken van de gestelde voorwaarde.

II. Denkbeelden omtrent de organisatie van het leger.

ad punt XV (16). De Commissie kan niet medegaan met het gevoelen van den Schrijver, om voor de betrekking van adju-

dant bij de bataljons, niet slechts een kapitein maar den oudsten kapitein (in ancienniteit) bij het korps daarvoor te bestemmen. Zij zou vreezen dat door dien maatregel de eenhoofdige leiding zou verloren gaan, en meent dat men in ieder geval zou kunnen volstaan, om, evenals bij het Nederlandsche leger, de bepaling in te voeren, dat de luitenants-bataljonsadjudanten, bij bevordering tot Kapitein, nog gedurende enkele jaren in die betrekking kunnen continueeren.

ad punt XVIII (17). De door den Schrijver gestelde eischen, waaraan de adspiranten voor de verschillende officiersrangen moeten voldoen, zouden in de toepassing aanleiding kunnen geven tot zeer eigenaardige bezwaren. Zoo houdt b.v. de door hem gestelde eisch, dat een Kolonel de geschiktheid moet hebben ook voor het *civiel bestuur*, geen rekening met de tegenwoordig *bestaande* toestanden. Schrijver heeft daarbij blijkbaar gedacht aan vroeger tijden, toen op de meeste Buitenbezittingen het civiel en militair gezag in ééne hand, die van een hoofd- of subaltern officier waren vereenigd. Maar zelfs rekening houdende met 'Schrijvers uitgesproken wensch (punt XI en Toelichting 20), „dat in nog niet, of pas onderworpen gewesten, het civiel „en militair gezag in één persoon (militair) moeten worden „vereenigd”, mag toch met allen grond worden gevraagd: hoe zal de geschiktheid voor het civiel bestuur *altijd kunnen* blijken?

En even gewettigd is ook de vraag: hoe zal voor brigade-commandanten en voor kolonels der Infanterie, altijd zijn *kunnen* voldaan aan een' anderen eisch van den Schrijver, „dat zij bij „eene expeditie het commando moeten hebben gevoerd over eene „uit verschillende wapens bestaande afdeeling?”

ad punt XIX (18). Het denkbeeld van den Schrijver om de hoofdofficieren beneden den rang van Kolonel te verdeelen in twee klassen, waarvan de oudste helft den rang van Luitenant-Kolonel, de andere dien van Majoor heeft, acht de Commissie niet aanbevelenswaard. Zij zou het meer gewenscht en rationeel tevens vinden, indien — ook ter verkrijging van overeenstemming met de bij onze Koninklijke Nederlandsche Marine bestaande rangen — de Majoorrang eenvoudig afgeschaft en *dan* — om het budget niet te verhoogen — de jongste helft der Luitenant-

Kolonels hetzelfde traktement genoot als thans de Majoors ontvangen.

ad punten XXX en XXXIII. In deze stellingen ijvert de Schrijver voor de toepassing van het beginsel, om bij de organisatie van de garnizoenstroepen op de Buitenbezittingen, deze niet op te lossen of, als 't ware, te versnipperen in kleine detachementen; spreekt hij als zijn oordeel uit, dat „detachementen van minder dan 50 man meer kwaad dan goed doen”; (1) verlangt hij voor *Java*, dat — met uitzondering der garnizoenen van *Djokdjokarta* en *Soerakarta* — „de bestaande detachementen „zullen worden ingetrokken.”

Ofschoon de Commissie gaarne erkent, dat het splitsen eener troepenmacht in *vele kleine* afdeelingen, *in het algemeen*, vooral in het belang der oefening, niet is aan te bevelen, kan zij zich echter met 'Schrijvers oordeel en voorstel niet vereenigen, en wel op grond van de overwegingen vermeld in Bijlage IV.

ad punt XXXIX. Het hierin neergelegd beginsel, dat, in geval van noodige krijgsoperatiën, de macht het eerst op expeditie te zenden niet te klein mag zijn, is stellig zeer behartigenswaard. Met alle recht toch merkt de Schrijver op „dat daar „door veel noodlottigs wordt voorkomen.” (2)

Intusschen komt het der Commissie onpraktisch en ongeraden voor, om in een ander uiterste te vervallen en — zooals Schrijver wenscht — gebiedend voor te schrijven, dat, „de „op expeditie te zenden macht aan Infanterie nooit minder mag

---

(1) Hier treffen wij, in eenigszins andere bewoordingen, een beginsel aan, waarvan door den Minister van Koloniën E. DE WAAL (1868—1870), „op 't voetspoor zijner voorgangers”, de toepassing werd bevolen, nl. „het intrekken van overtollige kleine garnizoenen”, en het voorschrift, „dat jaarlijks in *Indië* zou worden overwogen, „welke zoodanige garnizoenen nog voor intrekking vatbaar waren.”

In zijn werk, „Onze Indische Financiën,” (D. II blz. 171 en 172) lichtte die oud-Minister, door eenige voorbeelden, zijne stelling toe, dat kleine legerposten in 't algemeen „schadelijk zijn.”

(2) In zijn zoo even aangehaald, — ook voor het leger zoo belangrijk — werk „Onze Indische Financiën” (D. II blz. 115—118), brengt de oud-Minister E. DE WAAL verschillende historische voorbeelden in herinnering van expeditiën, die mislukt zijn, omdat *aanvankelijk* eene voor het te bereiken doel veel te geringe macht werd afgezonden.

„bedragen dan $\frac{1}{2}$ veld-bataljon.” Immers in sommige gevallen zal het doel met eene kleinere troepenmacht kunnen worden bereikt. En terwijl de Schrijver, (XXV en XXVI), zeer terecht meer zelfstandigheid verlangt voor den verantwoordelijken Commandant van het leger, zou zulk een imperatief voorschrift daarmede in strijd zijn. Aan den hoogsten *militairen* bevelhebber behoort het overgelaten te blijven, bij het uitzenden van groote of kleine expeditiën, in 's Lands belang steeds naar eigen oordeel en op eigen verantwoordelijkheid te handelen.

ad punt XLIII (22). Wanneer brigades op expeditie gaan, wil Schrijver de reserves naar de onmiddellijke nabijheid van het oorlogsterrein verplaatsen.* Volgens het oordeel der Commissie is dit ongetwijfeld een goed, en door de krijgskunde ook voorgeschreven beginsel, doch in onzen uitgestrekten Archipel, waar dikwerf zoo geringe hulpbronnen aanwezig zijn, zou een zoodanige maatregel in de toepassing dikwerf zeer groote bezwaren hebben. Hierbij wordt bedoeld vooral op de financiële gevolgen, verbonden aan het onder dak brengen der reserves, althans bij eenen krijgstoct van eenigen langen duur.

Men bedenke slechts — om hier een voorbeeld te noemen — wat het zou kosten om voor de reserve onzer Atjehsche troepenmacht logies daar te stellen op *Poeloe-Bras*.

ad punt VL. De hier verkondigde stelling „dat het aantal „Nederlanders bij het Indisch leger zóó groot moet zijn, dat „het aantal vreemdelingen geen ongunstige verhouding geeft,” verdient in *algemeenen zin* instemming (1). Intusschen ware het

(1) De voortdurende moeite tot aanwerving van een steeds *voldoend* aantal Europeanen doet het wenschelijk voorkomen, hierde aandacht te vestigen op eene aanteekening van den Heer E. DE WAAL („Onze Indische Financiën” D. II blz. 204). *Zeer terecht* merkt die Schrijver op, dat „de beteekenis van het oproer der zoogenaamde Zwitseren op Java in 1860, niet zelden wordt overdreven”; dat „echt Nederlandsche boeven hetzelfde hadden kunnen doen”; dat die Zwitseren ook voor ons „goede soldaten zijn geweest”; dat „in 't algemeen onze vreemdelingen te velde tegen een inlandschen vijand gelijke diensten bewijzen „als de Nederlanders”. Dat is volkomen juist; het komt er maar op aan soldaten van goed *moreel* gehalte aan te werven. *Tot zekere grens* is ook het Nederlandsch-Indische leger meer gebaat met *goede* soldaten van *vreemde* nationaliteit, dan met *slechte* soldaten, al zijn zij ook *geboren Nederlanders*.

wenschelijk geweest, indien de Schrijver had aangegeven, de normale verhouding welke, zijns inziens, tusschen Nederlanders en vreemdelingen behoorde te bestaan en niet overschreden mocht worden, b. v. 2 : 1 of 3 : 1.

ad punt II. Ieder, wien het belang van *Indië* en van het leger ter harte gaat, zal zeker toegeven, dat de maatregel, om de voor één jaar benoodigde aanvulling steeds in *Indië* te hebben, alle aanbeveling verdient. Het gevolg daarvan zou echter zijn, dat dan feitelijk het Europeesch element van het leger met 2100 à 2300 man werd uitgebreid, en de daarvoor noodige vermeerdering van het *jaarlijksch* contingent (dus ± 352 man) is, gelet op de productie der werving, althans zoolang de plaatsvervanging hier te lande niet is afgeschaft, onmogelijk.

ad punt L (26). Ook de Commissie heeft hiervoren reeds duidelijk hare meening uitgesproken over de geringe militaire waarde van de korpsen Schutterijen, van de Pradjoerits, Barisans en Legioenen. Zij erkent daarbij gaarne, dat waar Schrijver pleit voor ontbinding der Schutterijen, ten einde daarvoor vrijwillige Scherpschuttersverenigingen in het leven te roepen, zijne aangevoerde argumenten geenszins gezocht zijn. Maar in verband met de altijd betrekkelijk geringe sterkte van het leger, zullen die hulptroepen in oorlogstijd toch verschillende hulpdiensten, ter verlichting der taak van het leger, kunnen bewijzen, en zouden hunne diensten dus moeilijk geheel kunnen gemist worden.

ad punt LIV. 'Schrijvers oordeel, dat de graad van korporaal moet vervallen, deelt de Commissie niet. Zij vreest, dat de door hem in de plaats daarvan gewenschte aspirant-onderofficieren, die geen graad zouden bekleeden, waaraan zij macht tot gezagsoefening ontleenen, zóó weinig aantrekkelijks zou bezitten, dat zich daarvoor geen liefhebbers zouden voordoen, en dat dus ook de Kadernood eer zou vermeerderen dan verminderen.

ad punten LVI en LIX. Naar aanleiding van het ook in deze stellingen weder neergelegd hoofdbeginsel, waarvan Schrijver is uitgegaan, n. l. vorming van kader en officieren in *Indië*, kan de Commissie hier volstaan met te herhalen, hetgeen zij hiervoren reeds uiteenzette, dat, naar hare meening, voorloopig

kan worden volstaan met de in Indië *bestaande* inrichtingen van onderwijs, zoo voor kader als officieren, te *verbeteren*.

ad punt LXXIII. De groote uitbreiding, die Schrijver geeft aan den Plaatselijken Staf, wordt geacht niet voldoende te zijn gemotiveerd.

ad punt LXX. Uitbreiding van het inlandsch element bij het wapen der Cavalerie komt niet gewenscht voor. Ook gaat het niet aan om voor de Europeanen, die zich bij dat wapen willen engageeren, een maximum-gewicht vast te stellen, wél een maximum-lengte, zooals nu reeds bestaat, en wel die van 1.70 M.

ad punt LXXII. Behalve veld- en lichte veld-artillerie acht de Commissie berg-artillerie noodig. In enkele deelen van onzen Indischen Archipel, o. a. op *Sumatra, Borneo, Celebes*, enz. treft men toch terreinen aan, waarop men zich alleen met gedragen artillerie bewegen kan. Boven de twee artillerie-soorten, door Schrijver gewenscht, zou de Commissie nog eene bergartillerie willen hebben, welke uit getrokken mortieren bestaat.

ad punt LXXV. Eene uitbreiding van het korps militaire paarden-artsen is zeker gewenscht, en de Commissie meent zelfs dat het noodig is, aan het hoofd van den veterinairen dienst een Majoor te plaatsen.

ad punt LXXVI. Met volkomen instemming onderschrijft de Commissie 'Schrijvers denkbeeld en voorstel, om de dwangarbeiders, behoorlijk in afdeelingen georganiseerd, reeds in vreedstijd bij de troepen in te deelen en hen voor te bereiden tot het verrichten van diensten, die in oorlogstijd van hen gevorderd worden. Als zeker mag men aannemen, dat het Nederlandsch-Indische leger de eenigste geregeld georganiseerde krijgsmacht is, die *geen* behoorlijk samengesteld en geregeld *transportwezen*, ja zelfs niets van dien aard bezit. Toch heeft het daaraan zeker niet minder behoefte dan elk ander leger, omdat het meestal krijg moet voeren in landen, waar zelfs alle levensbenoodigheden moeten worden meegevoerd, waar bijna geen of zeer slechte wegen bestaan, bijna geen of slechts gebrekkige vervoermiddelen worden aangetroffen, en waar de troepen meestal in zeer moeilijke terreinen moeten ageeren. Vooral bij het tijdig samen-trekken der strijdkrachten, bij het ageeren met groote troepen-

afdeelingen, zou dat gemis aan een behoorlijk geregeld en vooraf geoefend transportwezen de treurigste gevolgen na zich sleepen.

Dat hier door den Schrijver op eene *zeer dringende legerbehoefte* is gewezen, zal wel door geen officier of oud-officier, ja zelfs door geen minder militair, die ooit een Indischen krijgstoct bijwoonde, worden betwist. En wel opmerkelijk is het dat ook de Schrijver van *antwoord B.* met klem van redenen wijst op de noodzakelijkheid, om in die *dringende behoefte* te voorzien.

Trouwens reeds *herhaaldelijk* is ook door zooveel andere belangstellenden in dat leger — doch tot dusver steeds vruchteloos — op die voorziening aangedrongen. Daarom kan het zijn nut hebben, hier de aandacht te vestigen op een zeer degelijk artikel, getiteld: „*Militair Transportwezen in Nederlandsch-Indië*” voorkomende in de „Nieuwe Spectator” van 1860 (blz. 450—462). Daarin kan men lezen, hoe reeds 28 jaren geleden werd gewezen op de vele *nadeelige* en treurige gevolgen, die voor ons zijn voortgevloeid uit *het gemis aan een behoorlijk transportwezen*. En ondanks de ondervinding in de sedert weder verlopen jaren op zoo menig ander oorlogsterrein opgedaan, is het een helaas niet te ontkennen feit, dat het *militair transportwezen* in Indië nog in denzelfden staat van kindschheid is gebleven, als het voor 80 jaren was. De Schrijver van genoemd artikel betoogde toen reeds op onwederlegbare wijze de noodzakelijkheid tot oprichting en organisatie van bataljons-*transportsoldaten*; hij gaf daarin aan, hoe, waar en uit welke elementen deze moesten worden aangeworven, en leverde tevens eene begrooting hoeveel de kosten zouden bedragen voor aanwerving en onderhoud, voor kleding, voeding, logies, enz.

Betreffende het denkbeeld van den schrijver van *antwoord C.*, om de transport-compagnieën uitsluitend uit dwangarbeiders samen te stellen, bestaat bij de Commissie twijfel, of die menschen — veroordeelden — wel tot gevaarlijke oorlogsdiensten mogen gebezigd worden, althans zoolang deze belangrijke quaeatie niet van rechtswege en naar eisch is opgelost.

ad punt LXXVII. Blijkens het hierin aangeteekende wenscht Schrijver, zonder eenige motiveering, het detachceeren speciaal van luitenants der *Infanterie*, van het Indische leger bij het

Nederlandsche leger te doen staken. Hiermede kan de Commissie zich niet vereenigen.

adpunt LXXVIII. In overeenstemming met de in een vorig hoofdstuk voor het Nederlandsch-Indische leger omschreven bestemming, geeft Schrijver hier een globaal plan van indeeling der troepen.

Tegen dat project heeft de Commissie de volgende bedenkingen, waarbij zij vooraf opmerkt, dat het huisvesten van troepen in *temporaire* kampementen in algemeenen zin is af te keuren, niet alleen uit een gezondheids oogpunt, doch ook omdat op den duur — wegens het onderhoud — geen bouwtrant zoo kostbaar is als juist de *temporaire*.

De 5de en 7de brigades worden door Schrijver ingedeeld in de residentie *Kadoe*, waar uitsluitend het terrein in de nabijheid van de districtshoofdplaats *Grabak*, nabij de Semarangsche grenzen, voor manoeuvreer-terrein buitengewone aanbeveling verdient. De Commissie begrijpt niet, waarom bij de keuze van garnizoensplaatsen daarmede geen rekening is gehouden, terwijl hij troepen wenscht te legeren o. a. te *Temanggoeng*, *Moentilan* en *Salaman*, waar op het oogenblik ook geene kampementen bestaan, en waar dus eveneens kostbare bouwwerken moeten worden uitgevoerd.

De brigades, elk in haar geheel, in één garnizoen te vereenigen, heeft ongetwijfeld vele voordeelen, doch ook groote nadeelen staan hier tegenover en wel voor de cavalerie, de artillerie en de genietroepen.

De eskadrons, batterijen en compagnieën, waaruit deze drie wapens zijn samengesteld, worden over geheel *Java* verspreid. Dientengevolge kan van eenhoofdige leiding en van vorming dier wapens dan ook geen sprake zijn, daar alles wordt opgeofferd aan de brigade-oefeningen.

Oordeelkundiger zou de Commissie gevonden hebben, indien de genietroepen in één en de cavalerie zoomede de artillerie in enkele garnizoenen waren vereenigd, waardoor detail-oefeningen dier wapens mogelijk worden, terwijl dan elk jaar, gedurende een paar weken, de brigades in haar geheel konden worden vereenigd en geoefend.

III. *Ontwerp-organisatie van het Nederlandsch-Indisch leger (met de daarbij behoorende bijlagen).*

De Commissie brengt gaarne hulde aan dit heldere project eener organisatie van ons Indisch leger, een ontwerp dat ongetwijfeld voor den Wetgever een uitstekende leiddraad kan zijn. Hare hoofdbezwaren tegen sommige voorstellen en denkbeelden van den Schrijver werden hiervoren reeds uiteengezet, en zal zij zich, bij het artikelsgewijze nagaan van dit hoofdstuk, voor zoover de inhoud niet reeds vroeger werd behandeld, tot slechts enkele aantekeningen bepalen.

Artikel 4 en Bijlage B. Schrijver wenscht alle expeditionnaire brigades door kolonels der *infanterie* te doen commandeeren, hetgeen hier de vraag doet stellen: worden de kolonels van de cavalerie, der artillerie en van de genie dan *nooit* in de gelegenheid gesteld om eene uit de vier wapens samengestelde troepenmacht te velde aan te voeren?

Artikelen 19—28. Waar de Schrijver in dit gedeelte de samenstelling van den topographischen dienst behandelt, meent de Commissie dat geen rekening is gehouden met de sedert 1882 ingevoerde reorganisatie van dien dienst.

Artikel 33. De Schrijver wenscht het meerendeel der infanteriebataljons te doen bestaan uit Europeanen, Amboineezen en Inlanders. De Commissie acht het, vooral in vredesgarnizoenen, niet wenschelijk Amboineesche en Inlandsche compagnieën te zamen te brengen, en zoude daarom zooveel mogelijk de bataljons willen samenstellen uit Europeanen en Inlanders, of uit Europeanen en Amboineezen.

Artikel 34. Wenscht de Schrijver *Patjitan* als garnizoensplaats op te heffen? Dit zou de Commissie niet wenschelijk achten.

Artikel 35. Omtrent de legering der garnizoensbataljons merkt de Commissie op, dat het naar hare meening eenvoudiger ware geweest, indien de garnizoensbataljons, evenals de artillerie der Buitenbezittingen, waren verdeeld in Compagnieën, elk bestaande uit drie detachementen. Het aantal Compagnieën voor elk gewest moest dan zijn opgegeven, zonder in detail na te gaan, waar de detachementen gelegerd zijn, ook omdat in de legering van

garnizoenstroepen aanhoudend verandering komt. Zelfs meent de Commissie, dat in de garnizoensplaatsen op *Sumatra's* West- en Oostkust, en mede in die op de Westerafdeeling van *Borneo*, zooals deze door Schrijver zijn opgegeven, *thans* reeds wijziging is gebracht.

Artikel 65. Bij de drie expeditionnaire brigades is een vrij groot aantal genietroepen ingedeeld. Daar — vooral wanneer een groote oorlog ophanden is — door de vier eerste brigades, die op *Java* moeten blijven, zoowel te *Batavia* en *Soerabaia*, als te *Tjilatjap* en *Semarang* vele genicwerkzaamheden verricht zullen moeten worden, zal het toch wenschelijk zijn ook bij elk dier brigades een klein detachement vesting-geniesoldaten in te deelen.

Artikel 90. De formatie van het kader voor het Militair Huis van Arrest is te groot, en wel omdat sedert de invoering van de nieuwe Strafwetten, het aantal gedetineerden in die straf-inrichting belangrijk is verminderd.

De Schrijver eindigt zijn' verdienstelijken arbeid, met, in het belang van het Nederlandsch-Indisch leger, nog verschillende door hem noodig of wenschelijk geachte verbeteringen aan te geven. Hoe belangrijk deze ook op zich zelf mogen zijn, als niet direkt behoorende tot een antwoord op de Prijsvraag, kunnen die punten hier buiten bespreking blijven.

Heeft de Commissie, waar noodig, hare bedenkingen ook tegen sommige in *antwoord C* voorkomende denkbeelden en voorstellen niet verzwegen, nogmaals herhaalt zij ten slotte hare groote ingenomenheid met dit stuk, dat op zoo welsprekende wijze getuigt, zoowel voor 'Schrijvers helder inzicht in onze Indische legertoestanden, als voor zijne warme belangstelling in dat leger, een stuk dat de kenmerken draagt met evengroote zaakkennis als met zorg te zijn bewerkt.

Met verwijzing naar de hiervoren ontwikkelde motieven, *waarom* de Commissie van oordeel is, dat dit stuk, hoe verdienstelijk ook, niet voor *bekroning* in aanmerking kan worden gebracht, heeft zij de eer *thans* voor te stellen:

1°. Aan den Schrijver van *antwoord C* een gedeelte van den uitgeloofden prijs, b. v. f 300.— toe te kennen;

2°. Het *antwoord C* voor rekening van de „Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap”, te doen drukken, waardoor de meest mogelijke publiciteit zal worden gegeven aan een werk, dat ten volle verdient in ruimen kring gelezen en ernstig te worden overwogen.

Hiermede hebben de Commissieleden de hun opgedragen taak ten einde gebracht, maar alvorens hunne handteekeningen onder dit Verslag te plaatsen, wenschen zij uiting te geven aan een gevoel van erkentelijkheid. Zij zijn immers overtuigd, de tolk te zijn van alle officieren en oud-officiëren van het Nederlandsch-Indische leger, ja van allen, wien het belang en het lot van dat leger ter harte gaan, wanneer zij aan het Bestuur der „Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap”, een woord van dank richten, voor het uitschrijven ook van *deze* Prijsvraag. Nu toch mag men hopen en verwachten, dat na het in druk verschijnen van *antwoord C* de aandacht der Regeering, zoowel als van de Volksvertegenwoordiging, van invloedrijke mannen, zoowel als van de pers, nogmaals zal worden gevestigd op het daarin behandeld zoo gewichtig Staatsbelang, dat zal worden aangedrongen op spoedige voorziening in eene urgente behoefte.

's-Gravenhage, den 31^{en} October 1888.

J. J. W. E. VERSTEGE.

G. DE WIJS.

J. F. D. BRUINSMA.

BIJLAGE I

(bij het Rapport der Commissie.)

KORT OVERZICHT *der verdediging van Batavia en Soerabaia, volgens de denkbeelden van den Schrijver van antwoord B.*

Met terugzicht op hetgeen reeds in het rapport werd aange-
teekend, omtrent de denkbeelden van den Schrijver van ant-
woord B, over het verdedigen van *Batavia* en *Soerabaia*, zij
hier nog medegedeeld, dat hij deze beide plaatsen wil omgeven
door een gordel van forten of pantsertorens, zóó ingericht dat
die verdedigingswerken, niet alleen een „coup de main” onmo-
gelijk maken, maar ook een *geregeld beleg* kunnen doorstaan.
Voor *Batavia* acht hij noodig, behalve de strandverdediging,
10 forten, kostende $\pm f$ 6.000.000 of wel 30 pantsertorens,
kostende 2 à $2\frac{1}{2}$ millioen. Aan de laatste de voorkeur gevende
zouden 4 à $3\frac{1}{2}$ millioen beschikbaar blijven tot het aanbrengen
van hindernissen, van infanterieliniën, open batterijen enz. Spre-
kende over de verdediging van *Soerabaia* van de landzijde, zegt
hij, die plaats met een 10 tal forten of 25 pantsertorens als
voldoende gedekt te beschouwen. Ter beoordeeling van de bezet-
tingcijfers door den Schrijver voorgesteld, zij opgemerkt dat
voor *Batavia* de strandlinie van en met *Tandjong-Priok* tot
Moeara-Angké eene lengte heeft van ongeveer 15000 M., terwijl
de linie van verdediging over de forten, van af fort *Baroe* over
fort *Salemba* naar het fort *Moeara-Angké*, ongeveer 26000 M.
bedraagt, van welk gedeelte, altijd volgens Schrijver, over eene
lengte van ruim 12000 M. inundatiën gesteld kunnen worden,
ter bescherming waarvan hij 5 forten noodig acht.

Bij *Soerabaia* moet, zooals Schrijver zegt, de reede verdedigd
worden en heeft de landlinie eene lengte van ruim 12000 M.,
ongerekend het westelijk front, dat gedekt is door de zooge-
naamde Grisseesche vischvijvers.

En aan welke bezettingen wil Schrijver nu de verdediging van die zoo uitgestrekte defensiewerken opdragen?

Voor *Batavia* acht hij noodig 4 à 5000 man en voor *Soerabaia* $\pm$ 4000 man. Ruim de helft dezer bezettingen is in vredes-tijd aanwezig, doch in oorlogstijd worden zij op de aangegeven sterkte gebracht, en wel door aanvulling met Schutterijen — samengesteld uit Europeanen, Maleiers, Mooren, Bengaleezen, zelfs Chineezzen — met Politiesoldaten, Pradjoerits en Barisans. Voor de verdediging dezer beide hoofdplaatsen wil Schrijver zelfs beschikken over de Schutterijen van de *Molukken*.

Ten einde zijn ontwerp nog nader te kenschetsen, zij vermeld, dat hij voor de verdediging van *Batavia*, zoo die met forten moet geschieden, noodig acht:

5 hoofdforten, waarvoor alleen aan <i>Artilleristen</i>	
noodig zijn	960 man
5 nevenforten, waarvoor alleen aan <i>Artilleristen</i>	
noodig zijn	600 „
5 forten in de inundatie, waarvoor alleen aan	
<i>Artilleristen</i> noodig zijn	440 „
Totaal . . .	2000 man

tot het bedienen van 200 vuurmonden.

Bij zijn ontwerp, ter verdediging van *Batavia* en *Soerabaia*, heeft Schrijver zich blijkbaar ook niet afgevraagd, hoeveel menschenlevens alleen het *aanleggen* dezer permanente werken in *ongezonde* kuststreken zoude eischen, ofschoon de geschiedenis der versterkingen die in het begin dezer eeuw, onder Maarschalk DAENDELS, op het *Meeuwen-eiland* en *Poeloe-Merak* zijn verzezen, hem dit had kunnen leeren (1). Doch door deze

---

(1) De Gouverneur-Generaal DAENDELS liet reeds in 1808 een *aanvang* maken met het versterken der *Meeuwenbaai*, door hem bestemd tot wijkplaats voor onze koopvaarders en voor onze oorlogschepen, wanneer deze wellicht tijdelijk voor overmacht zouden moeten wijken. Toen echter de groote sterfte onder de bezetting en onder het werkvolk den voortgang dezer werken aanmerkelijk vertraagde, liet DAENDELS dit plan varen (1 Maart 1809), om de *Meraksbaai* tot dat doeleinde in te richten. Met het opwerpen van versterkingen tot verdediging van die baai werd dan ook een *aanvang* gemaakt, maar voltooid zijn ze niet. Het oordeel, in 1822 door den

defensiedenkbeelden breekt Schrijver bovendien met een beginsel, dat na langen strijd meer en meer begint te zegevieren, namelijk het gros van onze troepenmacht in de gezonde binnenlanden te legeren (1). Dit is vooral onverklaarbaar, omdat Schrijver, o. a. op blz. 76, door de sterftecijfers, zelf de *urgentie* hiervan beoogt. En zoo mag, in verband met het aangeteekende door de Commissie (blz. 6), hierbij tevens de twijfel worden uitgesproken, of deze Schrijver wel tot zoodanig defensieontwerp zou gekomen zijn, indien bij het uitschrijven der Prijsvraag, de hierboven bedoelde restrictie (rapport blz. 6) *niet* ware gemaakt?

In elk geval wordt reeds door dergelijke denkbeelden, door het stellen van zulke eischen, dit stuk veroordeeld en de niet bekroning alleszins gewettigd.

Toch is er meer. Immers ook met de wijze waarop de vier brigades — ongerekend de reserve-brigade — waaruit het Veldleger bestaat, bij eenen aanval van eene Westersche mogendheid, worden opgesteld, n.l. twee te *Buitenzorg*, een te *Semarang* en een te *Magelang*, kan de Commissie zich niet vereenigen.

Kolonel Directeur der fortificatiën, SCHULTZE, over de *Meraksbaai* uitgesproken, was verre van gunstig. Daargelaten dat deze als vluchthaven op verre na niet de voordeelen heeft van de *Meeuwenbaai*, was genoemde Directeur van gevoelen, dat wanneer de werken aan die baai waren voltooid, zij zeker niet minder menschenlevens zouden gekost hebben dan de *Meeuwenbaai*. En de Hoogleeraar P. J. VETH schrijft over die destijds op *Poeloe Merak* aangelegde militaire werken, o. a.: „Het is bekend dat de ontevredenheid over den „gedwongen arbeid, in die ongezonde oorden aan de bevolking opgelegd, eene der oorzaken geweest is van de onlusten in *Bantam*, „die de aanvankelijke slooping van dat rijk ten gevolge hebben „gehad.” (*Java* Ie D. blz. 25).

(1) Zoo lezen wij in het Koloniaal Verslag van 1888 (blz. 29) o. a. ook deze hier zoo beteekenisvolle woorden: „Nu *Tjilatjap* op *Java's* „zuidkust aan het spoorwegnet is aangesloten, is er in het laatst „van November 1887 toe overgegaan om die ongezonde kustplaats „door bijna het geheele garnizoen te doen verlaten, slechts met „achterlating van een klein detachement om er in het toezicht op „en in het onderhoud van de vestingwerken en militaire voorraden „te voorzien. De infanterie (Staf en 2 compagnieën van het garnizoensbataljon der 2de militaire afdeeling op *Java*) is tijdelijk naar „*Kedongkebo* en de artilleriebezetting (17de compagnie) naar *Salatiga* „overgegaan.”

Zoolang toch *West-* en *Midden-Java* niet door eene spoorbaan verbonden zijn, zal het feitelijk onmogelijk zijn, dat deze brigades — zooals Schrijver aanneemt — zich ter onderlinge ondersteuning, tijdig kunnen vereenigen.

Vele andere details, dit gedeelte van het antwoord betreffende, waaromtrent de Commissie eene andere zienswijze is toegedaan, worden verder onbesproken gelaten.

BIJLAGE II

(bij het rapport der Commissie).

KORT OVERZICHT *van de legerformatie van 1853,* (*ter juiste beoordeeling van de daaraan door den Schrijver* *van antwoord C vastgeknoopte vergelijkingscijfers*) *en van* *het ontstaan der formatie van 1882 uit die van 1853.*

In zijn „Besluit” zegt Schrijver van Antwoord C, dat hij met zijne ontwerp-legerorganisatie gebleven is „nog beneden de eischen gesteld in 1853.” Dit is echter minder juist, evenals ook zijn beweren (Inleiding blz. 62), dat de sterkte van het leger „steeds $\pm$ 13.000 man minder bedroeg, dan het cijfer „in 1853 daarvoor noodig geacht.” Tot het aantoonen dezer mindere juistheid is het geven eener uitvoerige toelichting hier moeilijk te vermijden. Wat toch was het geval?

Bij Koninklijk Besluit van 2 Augustus 1853 La. E. N°. 14 geheim, werd voor het Nederlandsch-Indische leger eene nieuwe formatie vastgesteld — de vorige was in 1834 ontworpen door VAN DER WIJCK — en bij Ministeriëel schrijven van 5 November 1853 N°. 396/N°. 1 geheim, aan het Indisch Bestuur opgedragen, die in te voeren. Bij besluit van den Gouverneur-Generaal van 29 Januari 1854 La. C. geheim, werd die formatie afgekondigd. Zij bracht het Nederlandsch-Indische leger op eene sterkte, op *voet van vrede*, van :

	Officiëren.		Minderen.				
	Euro- peanen.	Inlanders.	Euro- peanen.	Amboi- nezen.	Afrikanen.	Inlanders.	
Staven en diensten . . .	298	—	—	—	—	—	
Infanterie	679	120	7639	1744	—	12907	
Artillerie	72	—	1216	—	—	1015	
Cavalerie	36	—	581	—	—	—	
Mineurs en Sappeurs . .	18	—	129	—	—	376	
Pupillen	3	—	19	—	—	—	
Stafmuziek	—	—	31	—	—	—	
Hospitaaldienst	—	—	316	—	—	329	
Materiëel der Artillerie	—	—	286	—	—	1	
Totalen	1106	120	10217	1744	—	14628	
	1226 Officiëren.		26589 Minderen.				

Moest Nederlandsch-Indië tegen eenen Europeeschen vijand verdedigd en het leger *op voet van oorlog* gebracht worden, dan onderging de sterkte aan officieren en Europeesche minderen geene noemenswaardige verandering. De sterkte daarentegen aan Inlanders, waaronder zich op voet van vrede reeds 3300 Pradjoerits bevonden, moest echter met 7700 Pradjoerits worden verhoogd, terwijl alsdan ook de sedert 1873 opgeheven Djajang-Sekar's en Lijfwachten-dragonders, de Legioenen en Barisans der Vorsten op *Java* en *Madoera* bij het leger zouden worden ingelijfd. Op die wijze zou dan eene generale sterkte van ruim 39000 man, volgens andere opgaven (*Indische Gids* 1882 II. blz. 435) echter van ruim 41000 man worden verkregen.

Ter juiste beoordeeling dezer getallen en daarmede tevens van de hieraan door den Schrijver vastgeknootte vergelijkingen, is het ook noodig het volgende in herinnering te brengen:

1°. Dat door het vaststellen der legerformatie van 1853 gedeeltelijk uitvoering werd gegeven aan de voorstellen, door den Generaal VON GAGERN, gedaan bij zijn rapport van 15 Mei 1846, naar aanleiding van de hem opgedragen militaire zending (Koninklijk Besluit dd. 4 Maart 1844), om o. m. : „eene inspectie te „houden over de landmacht en de militaire instellingen in *Indië*.”

2°. Dat 's Generaals Instructie, wat betreft het uitbrengen van een Verslag, enz. omtrent het verdedigingsstelsel van *Java*, en alles wat daarmede verband hield, hem o. a. voorschreef: „te „letten op mogelijke bezuinigingen, ten einde het voorgestelde „doel met de minste geldelijke offers te bereiken,” een last of eene restrictie, waardoor alleen te verklaren zijn de groote fouten, die de formatie van 1853 aankleven. Immers zonder dien aandrang tot groote zuinigheid had men, om slechts iets te noemen, van zulk een bekwaam bevelhebber kunnen verwachten, dat hij in een land als *Indië*, en rekening houdende met de daar bestaande toestanden, niet zulk een *groot* verschil zou hebben gemaakt tusschen de vredes- en oorlogsformatie. Zonder dien aandrang zou hij er zeker niet aan gedacht hebben, *juist in oorlogstijd*, en nog wel tegen eenen *Europeeschen* vijand, het leger bijna uitsluitend te versterken met *nagenoeg* en *geheel ongeoeffenden*, o. a. met duizenden *Pradjoerits*, ware parodieën op soldaten, met troepen dus, zonder eenige militaire waarde. Zonder dien zuinigheidsdrang zou de Generaal VON GAGERN zeker rekening gehouden hebben met het gebeurde te *Semarang* op den 16en September 1811, toen bij een stormaanval der Engelschen op de versterkte stellingen van den Generaal JANSSENS, „*de „Inlandsche troepen zonder een oogenblik stand te houden, uiteen- „stoven,*” (Zie Mr. H. D. LEVYSSOHN NORMAN „de Beschrijving van de Britsche Heerschappij over *Java*.”)

3°. Dat de Generaal VON GAGERN, op grond van het door hem ingesteld onderzoek, voor de legerformatie op oorlogsvoet in ronde getallen noodig achtte:

voor de Buitenbezittingen	7000 man
voor de garnizoenen op <i>Java</i>	16000 „
voor het <i>mobiele</i> leger, verdeeld in 4 brigades,	
waarbij hij de 8 <i>beste</i> veldbataljons had ingedeeld	16000 „

4°. Dat die Generaal bij zijne voorgestelde legerformatie op voet van vrede, getracht had, het getal garnizoenen zooveel mogelijk te *vermindere*n, en het *actieve* leger te versterken.

5°. Dat, zooals ook door den Schrijver van Antwoord C werd opgemerkt (blz. 62), sedert 1859 ons grondgebied en dus ook ons gezag in Nederlandsch-Indië met 4000 □ Geogr. mijlen is uitgebreid.

6°. Dat als een gevolg daarvan, sedert 1853 en vooral sedert de laatste jaren, de sterkte der bezettingstroepen van de *Buitenbezittingen* enkele duizenden *meer* bedraagt, dan VON GAGERN destijds daarvoor noodig achtte, een feit, dat, bij eene vergelijking met de legersterkte gedurende sommige jaren van den Atjeh-oorlog, zeker niet over het hoofd mag worden gezien.

7°. Dat bij de legersterkte volgens de formatie van 1882, wel moet worden gelet, niet alleen op het ZEER belangrijk aantal der voor den velddienst afgekeurde of minder geschikte en wegens ziekten niet voor den dienst beschikbare manschappen, maar — in verband met het aangeteekende (sub 4) — ook in het oog dient te worden gehouden, dat b.v. op den 31sten Juli 1882, de Infanterie over niet minder dan 169, zegge *één honderd negen en zestig* garnizoenen en posten was verdeeld.

Omtrent die formatie van 1853, zij, met het oog op den zonderlingen legertoestand, die daaruit is voortgevloeid, nog het volgende, ook als historisch feit, vermeld.

Ofschoon het Koninklijk Besluit van 2 Augustus 1853 I.r. E¹⁴ Geheim, bepaalde, dat de legerformatie volgens de denkbeelden van generaal VON GAGERN, na verloop van 5 jaren tot stand gebracht moest zijn, is zij feitelijk echter nimmer in haar geheel tot stand gekomen.

In eene kolonie, in een Aziatisch rijk, dat nog in een ontwikkelingstijdperk verkeert, zijn de veranderingen, zoo op staatkundig als ander gebied, doorgaans zeer menigvuldig en tevens van zeer ingrijpenden aard.

Als een natuurlijk gevolg van veranderde toestanden in vele deelen van onzen uitgestrekten Archipel, waren dan ook, met den loop der jaren, in de legerformatie van 1853, door tallooze besluiten even menigvuldige wijzigingen gebracht, wijzigingen, die niet altijd verband hielden, noch onderling, noch met het oorspronkelijk ontwerp. En zoo was van lieverlede in die formatie, vooral op *administratief* gebied, eene schromelijke verwarring ontstaan.

Om hieraan een einde te maken, werd echter niet overgegaan tot het *ontwerpen* eener geheel nieuwe legerorganisatie. Uit den

aard der zaak had deze *gebaseerd* moeten zijn, in de eerste plaats op eenig defensie-systeem, althans op bepaalde *beginselen* van defensie, en mede op hetgeen, na een verloop van dertig jaren, de bestaande toestanden — speciaal ook de oorlogstoestand op Noord-Sumatra en onze daar ingenomen positie — het belang onzer koloniën en dus ook ons welbegrepen eigenbelang, in dit opzicht eischten. Het verleden was echter daar, ten bewijze hoeveel jaren konden verlopen, *alvorens* eene organisatie van het Nederlandsch-Indische leger ontworpen en vastgesteld was, en daarom was het wel verklaarbaar, dat men, om uit de bestaande *administratieve* verwarring te geraken, ook zijne toevlucht nam tot een *administratief* middel.

Met intrekking van alle bestaande formatie-bepalingen, onverschillig door wien zij waren uitgevaardigd, werd eene *zoogenaamd* nieuwe formatie voor het Nederlandsch-Indische leger vastgesteld, waardoor althans voorloopig aan *die verwarring* een einde kwam. Dit geschiedde bij Koninklijk Besluit van 28 Januari 1882 N°. 13, terwijl enkele maanden later, de „*herziene* formatie,” zóó als de Indische Regeerings-almanak haar noemt, bij Indisch Besluit werd afgekondigd. (Indisch Staatsblad N°. 113).

Behoudens enkele sedert weder plaats gevonden wijzigingen of „*tijdelijke* regelingen” (1), is de daarbij *aangenomen* formatie — bekend als die van 1882 — ook nu nog van kracht.

Vorenstaande toelichting omtrent hare wordingsgeschiedenis doet echter zien, dat men *die* formatie slechts moet beschouwen als eene *noodzakelijk* geworden *administratieve* regeling, *geenszins* als eene legerorganisatie met *rationeelen grondslag*, van degelijke militaire waarde.

---

(1) „Als de belangrijkste van die *tijdelijke* regelingen” — zoo lezen wij op blz. 26 van het *jongste* Koloniaal Verslag — „verdient hier „alleen genoemd te worden de machtiging om, met het oog op het „groot aantal door berri-berri aangetaste zieken en reconvalescenten, „vooral onder het inlandsche element, het leger tijdelijk uit te breiden „met 2750 inlanders, waaronder 700 Amboineezen. Die *buitengewone* „uitbreiding, welke voor de grootste helft (1500 man) reeds in Juli „1886 was toegestaan” — de machtiging tot die verdere uitbreiding dagteekende van April 1887 — „was bij het einde van 1887 voor „ruim $\frac{2}{3}$ gedeelten bereikt.”

Uit bovenstaande cijferopgaven blijkt, dat Generaal VON GAGERN reeds in 1846, en zelfs met betrachting der hem *voorgeschreven* groote zuinigheid, of, beter gezegd, als waarschijnlijk gevolg daarvan, voor het Nederlandsch-Indische leger *op voet van vrede* eene sterkte had noodig geacht van 26589 minderen, en *op voet van oorlog* van 39000 man.

Zonder twijfel mag men echter aannemen, dat, indien die Oppер-officier destijds had *kunnen* voorzien, dat wij eens zouden gewikkeld worden in eenen zoo bloedigen, langdurigen en moeilijken oorlog, als de *Atjehsche* nu reeds meer dan *vijftien* jaren voor ons geweest is, dat VON GAGERN dan zeker eene geheel andere, eene veel sterkere legerformatie zou hebben ontworpen en voorgesteld.

Immers de bloote cijfers, o. m. voorkomende in Bijlage III, toonen het aan, welken invloed de *Atjeh-oorlog* alleen reeds op de sterkte — dus hier niet gewagende van de slagvaardigheid en moreele factoren — van het Nederlandsch-Indische leger heeft gehad. Zoowel de eerste en tweede *Atjehsche* expeditiën, alsmede de *herhaalde* en groote bezwaren ondervonden in de voortdurend noodige *aanvulling* van het *Atjehsche* bezettingskorps, hebben de onvoldoende sterkte van dat leger maar al te duidelijk in het licht gesteld, doen ons nog voortdurend de treurige gevolgen ondervinden van het gemis eener behoorlijke reserve. Dit zal nog nader kunnen blijken uit het voorkomende in Bijlage III.

BIJLAGE III

(bij het rapport der Commissie).

VERGELIJKEND OVERZICHT. *De organieke sterkte van het Nederlandsch-Indische leger [onderofficieren en minderen] volgens de formatie op vredesvoet van 1853, en de effectieve sterkte in en buiten Atjeh over de jaren 1872—1888.*

Eenige opgaven en mededeelingen, ter kenschetsing van den toestand van het leger gedurende sommige tijdperken van den Atjeh-oorlog.

	Europeanen en Afrikanen.	Amboineezen.	Andere Inlanders.	TOTAAL.
Legersterkte op <i>vredesvoet</i> van 1853 . . .	10217	1744	14628	26589
Legersterkte op den 31en December 1872. .	11941	839	13247	26027
Legersterkte op den 31en December 1873. .	13466	949	14444	28859
waarvan aanwezig: in Atjeh	2788	491	1908	5187
elders in Ned.-Indië	10678	458	12536	23672
Legersterkte op den 31en December 1874. .	13100	892	15412	29404
waarvan aanwezig: ter Noordkust van Atjeh .	2063	371	2181	4615
elders in Ned.-Indië, met inbegrip van de Oost- kust van Atjeh	11037	521	13231	24789
Legersterkte op den 31en December 1875. .	14547	965	18084	33596
waarvan aanwezig: ter Noordkust van Atjeh .	2739	362	2562	5663
elders in Ned.-Indië met inbegrip van de Oost- kust van Atjeh	11808	603	15522	27933
Legersterkte op den 31en December 1876. .	15534	1026	21004	37564
waarvan aanwezig: in Atjeh en onderhoorigheden.	3729	345	5292	9366
elders in Nederlandsch-Indië	11805	681	15712	28198
Legersterkte op den 31en December 1877. .	16303	1106	21019	38428
waarvan aanwezig: in Atjeh en onderhoorigheden.	3492	351	5934	9777
elders in Nederlandsch-Indië	12811	755	15085	28651

	Europeanen en Afrikanen.	Amboineezen.	Andere Inlanders.	TOTAAL.
Legersterkte op den 31en December 1878. .	16097	1255	18770	36122
waarvan aanwezig: in Atjeh en onderhoorigheden.	4304	428	5127	9859
elders in Nederlandsch-Indië	11793	827	13643	26263
Legersterkte op den 31en December 1879. .	15613	1293	1659	33505
waarvan aanwezig: in Atjeh en onderhoorigheden.	3133	350	4105	7588
elders in Nederlandsch-Indië	12480	943	12494	25917
Legersterkte op den 31en December 1880. .	15212	1321	14733	31266
waarvan aanwezig: in Atjeh en onderhoorigheden.	2927	429	2885	6241
elders in Nederlandsch-Indië	12285	892	11848	25025
Legersterkte op den 31en December 1881. .	14328	1359	14836	30523
waarvan aanwezig: in Atjeh en onderhoorigheden.	2907	332	2596	5835
elders in Nederlandsch-Indië	11421	1027	12240	24688
Legersterkte op den 31en December 1882. .	13689	1411	13930	29030
waarvan aanwezig: in Atjeh en onderhoorigheden.	2858	275	2623	5756
elders in Nederlandsch-Indië	10831	1136	11307	23274
Legersterkte op den 31en December 1883. .	13193	1518	14565	29276
waarvan aanwezig: in Atjeh en onderhoorigheden.	3297	413	3292	7002
elders in Nederlandsch-Indië	9896	1105	11273	22274
Legersterkte op den 31en December 1884. .	13588	1666	14982	30236
waarvan aanwezig: in Atjeh en onderhoorigheden.	3251	431	3329	7011
elders in Nederlandsch-Indië	10337	1235	11653	23225
Legersterkte op den 31en December 1885. .	13770	1661	13618	29049
waarvan aanwezig: in Atjeh en onderhoorigheden.	2080	256	2433	4769
elders in Nederlandsch-Indië	11690	1405	11185	24280
Legersterkte op den 31en December 1886. .	13923	1599	14257	29779
waarvan aanwezig: in Atjeh en onderhoorigheden.	2076	256	2432	4764
elders in Nederlandsch-Indië	11847	1343	11825	25015
Legersterkte op den 31en December 1887. .	14695	1876	15719	32290
waarvan aanwezig: in Atjeh en onderhoorigheden.	2374	238	2143	4755
elders in Nederlandsch-Indië	12321	1638	13576	27553

Uit dit vergelijkend overzicht blijkt alzoo, dat de sterkte van het leger (aan onderofficieren en minderen) in 1872, het jaar vóór den Atjeh-oorlog, en in de vijftien daarop gevolgde oorlogsjaren, „elders in Nederlandsch-Indië,” dus *zonder* de Atjehsche bezettingstroepen mede te rekenen, de volgende verschillen heeft opgeleverd met de formatie van 1853.

					Organieke legerfor- matie op <i>vredevoet</i> van 1853.	Sterkte van het leger <i>zonder</i> de Atjehsche bezettingstroepen.	Die sterkte heeft dus <i>meer</i> bedragen dan de <i>vredeformatie</i> van 1853.	Die sterkte heeft dus <i>minder</i> bedragen dan de <i>vredeformatie</i> van 1853.
Op den 31sten December	1872	.	.		26589	26027	—	562
" " " "	1873	.	.			23672	—	2917
" " " "	1874	.	.			24789	—	1800
" " " "	1875	.	.			27933	1344	—
" " " "	1876	.	.			28198	1609	—
" " " "	1877	.	.			28651	2062	—
" " " "	1878	.	.			26263	—	326
" " " "	1879	.	.			25917	—	672
" " " "	1880	.	.			25025	—	1564
" " " "	1881	.	.			24688	—	1901
" " " "	1882	.	.			23274	—	3315
" " " "	1883	.	.			22274	—	4315
" " " "	1884	.	.			23225	—	3364
" " " "	1885	.	.			24280	—	2309
" " " "	1886	.	.			25015	—	1574
" " " "	1887	.	.			27535	946	—

Hoe juist deze vergelijkende, aan *officiële* gegevens ontleende, sterkte-opgaven nu ook zijn, zoo kan men zich toch allerminst, alléén uit dit cijferbeeld eene *juiste* voorstelling maken van den *werkelijken* toestand, waarin het leger gedurende den Atjeh-oorlog verkeerde en nog verkeert. Zonder vrees voor tegenspraak, althans van deskundige zijde, kan dan ook worden verklaard, dat in de jaren 1875, 1876, 1877 en 1887, de eenigste jaren dat de sterkte van het leger, *zonder* de Atjehsche bezettingstroepen mede te rekenen, *meer* bedroeg dan het in 1853 op *vredevoet* vastgestelde formatiecijfer, dat ook in die

jaren, evengoed als gedurende de *overige* oorlogsjaren, onze krijgsmacht *feitelijk zwakker* was dan in 1853.

En zoo is het dus mede een helaas vaststaand feit, dat in de sedert verloopenen jaren het leger in *offensieve* kracht belangrijk is achteruitgegaan. Een en ander is niet slechts een gevolg der belangrijke uitbreiding van ons grondgebied (Zie Bijlage II sub. 5 en 6), maar is *vooral* te beschouwen als een uitvloeisel van den Atjehoorlog. Welke *ontzaglijke* inspanning daardoor reeds *vijftien jaren lang* van onze krijgsmacht is gevorderd; welke *tallooze* mutatiën het leger in dien tijd *voortdurend* heeft ondergaan en nog ondergaat; hoe die oorlog *reeds* bij de samenstelling der eerste en tweede expeditiën, en daarna *voortdurend* het *geheele* leger uit zijn verband heeft gerukt — het gevolg van zijne gebrekkige organisatie en van het totaal gemis eener reserve — van een en ander, zal men zich een denkbeeld kunnen vormen door het volgend beknopt overzicht.

Daarvoor is in de eerste plaats gekozen het achtjarig tijdvak, van 1 Mei 1874, toen de hoofdmacht der tweede expeditie op *Java* terugkeerde, tot 1 Mei 1882, toen de *herziene* legerformatie, ingaande den 1sten Juli, reeds was afgekondigd (14 April). Gedurende dat tijdsverloop werden naar *Atjeh* gezonden, *alleen om de verliezen der bezettingstroepen* (1) *aan te vullen*, dus geheel afgescheiden van de korpsen, die ter versterking van de bezetting dienden: (2)

± 47800 minderen of *gemiddeld* 6000 *man* (het juiste cijfer is 5975) *per jaar*.

De *geheele* sterkte van het leger bedroeg gedurende dat tijd-

(1) Aan overledenen, geëvacueerden, dienstexpiratiën, noodzakelijke overplaatsingen enz.

(2) Gedurende dat achtjarig tijdvak werden tot *buitengewone* versterking der Atjehsche krijgsmacht, successievelijk derwaarts gezonden, in het geheel:

- 10½ bataljon (42 compagnieën) infanterie,
- 2½ „ Barisan van Madoera.
- 2 batterijen berg-artillerie,
- 2 compagnieën vesting-artillerie,
- 2 compagnieën mineurs en sappeurs,
- ½ eskadron cavalerie.

perk *gemiddeld* 34000 man. Trekt men daarvan af de verpleegden in de hospitalen, afgekeurden en tijdelijk ongeschikten voor den velddienst, recruten, gedetineerden, krijgsraad-arrestanten, schrijvers, geëmploijeerden, enz. dan verkrijgt men voor het leger gedurende dien tijd eene *gemiddelde* sterkte van *hoogstens* 25000 valide voor den dienst beschikbare militairen. Daarvan waren — blijkens het vergelijkend overzicht — over die acht jaren *gemiddeld* 7400 man (het juiste cijfer is 7368) te *Atjeh*, zoodat men voor geheel *Indië*, *behalve Atjeh*, overhoudt 17600 man, waarvan *jaarlijks* 6000 man, dus ruim $\frac{1}{3}$, naar het oorlogstoneel gezonden werd. Die 17600 man waren over den geheelen zoo uitgestrekten Archipel verspreid, en daar er geene reserve van eenige beteekenis was, moesten voor die *gewone aanvulling* genomen worden, de valide manschappen van de *veldbataljons* (de garnizoensbataljons bestonden voor $\frac{2}{3}$ uit niet-valide soldaten) en werden deze dan op het papier door zieken, geëvacueerden enz. vervangen, zoodat vaak niet meer dan $\frac{1}{3}$ van zoo'n bataljon van 500 man voor uitrukken gereed was.

Zoo was de *feitelijke* toestand van het leger gedurende dat achtjarige tijdvak van 1874 tot 1882.

Hoe die toestand was gedurende een ander, voor het leger zeker niet minder moeilijk, tijdperk; welke *grootte* inspanning ook gedurende de *laatst* verlopen jaren van onze krijgsmacht moest en *voortdurend* nog moet worden gevorderd; dat wordt ons duidelijk gemaakt door het jongste Koloniaal Verslag van 1888. Wij zullen ons bepalen, daaruit slechts over te nemen enkele opgaven en mededeelingen, die dezen toestand trouwens voldoende kenschetsen.

Een gespecificeerd overzicht van het beschikbaar en tijdelijk niet-beschikbaar gedeelte des legers (onderofficieren en minderen), over de twee laatste jaren toont het volgende aan (Verslag blz. 28):

Onder *ultimo* 1886 waren op de *totale* legersterkte van . . . . . 29.779 man.

Tijdelijk *niet* voor den algemeenen dienst beschikbaar . . . . . 6.241 „

Alzoo beschikbaar (met inbegrip echter van de kwartierzieken) . . . . . 23.538 man.

Onder *ultimo* 1887 waren op de *totale* legersterkte van . . . . . 32.290 man.

Tijdelijk *niet* voor den algemeenen dienst beschikbaar . . . . . 7.268 „

Alzoo beschikbaar (met inbegrip echter van de kwartierzieken) . . . . . 25.022 man

Onder dit totaal (over 1886) van 23.538 beschikbare manschappen, (na aftrek der Atjehsche bezetting, sterk 4764 man, gereduceerd tot 18774 man), „telde men echter een 1000-tal „*gewezen beri-beri-lijders*, die sedert korter dan één jaar waren „hersteld, en over wie, ingevolge een voorschrift van het laatst „van 1886 niet ten behoeve van *Atjeh* mocht worden beschikt.” Hoeveel *gewezen beri-beri-lijders* zich bevonden onder het totaal (over 1887) van 25.022 beschikbare manschappen (na aftrek der Atjehsche bezetting, sterk 4755 man, verminderd tot 20267 man), is over het jaar 1887 niet gemeld.

Een in het Koloniaal Verslag (blz. 40) opgenomen driejarig overzicht van het aantal wegens verschillende ziekten behandelde militairen, van het aantal afgekeurden en overledenen, doet ons verder (blz. 41) zien: „dat het aantal militairen, als „door beri-beri aangetast in de hospitalen opgenomen, in 1885, „1886 en 1887, achtereenvolgens 6646, 9404 en 6794 bedroeg „(in welke cijfers begrepen zijn, zij die van het voorafgegane „jaar in behandeling waren gebleven). Die getallen klimmen „echter tot 6650, 9763 en 7172, wanneer men ook mederekent „de lijders, bij wie de verschijnselen van beri-beri eerst waarneembaar werden, tijdens zij ter zake van eene andere ziekte „onder behandeling waren.”

Op diezelfde blz. 41 van het Verslag treffen wij in eene noot de volgende merkwaardige mededeeling aan:

„De bezetting van *Atjeh* was in 1887 sterker dan in de beide voorgaande jaren; zij bedroeg namelijk voor de garnizoenen of „posten, waar officieren van gezondheid geplaatst waren, gemiddeld 4312 man, tegen gemiddeld 3277 in 1886, en 4191 in 1885. De volledige troepensterkte in het Gouvernement „*Atjeh* en onderhoorigheden beliep bij het einde van 1887 (zonder „de officieren) 4755 man (waaronder 2374 Europeanen), welk „totaal op ultimo 1886 bedroeg 3935 en op ultimo 1885 4405 „(waaronder respectievelijk 2023 en 2072 Europeanen) (1).

„Om een denkbeeld te geven van de zorgen, die, in verband „met de beri-beri, het op de vereischte sterkte houden der „bezettingstroepen in *Atjeh* eischte, worde hier vermeld, dat „in de jaren 1885, 1886 en 1887 (2), in dat gewest werden „aangebracht achtereenvolgens 107, 94 en 123 officieren, zoodat „mede 3485, 5450 en 4587 militairen beneden dien rang, welke „cijfers in 1884, toen de troepenmacht in *Atjeh* veel sterker „was, maar de beri-beri er niet in erge mate voorkwam, de „aanvulling zich kon bepalen tot 111 officieren en 1719 onder- „officieren en minderen.”

Terwijl wij op blz. 27 van het Verslag vermeld vinden, „dat de toestand bij het einde van 1887, wat betreft de „talligheid van het leger veel gunstiger was dan het jaar te „voren,” zoo is de korte schets, die hierna omtrent de slagvaardigheid van het leger wordt gegeven, toch verre van geruststellend. In de noot op die bladzijde wordt namelijk medegedeeld, dat „van de op *Java* aanwezige 12 veldbataljons (de „6 andere bevinden zich in *Atjeh* en ter *Sumatra's* Westkust), „bij het einde van 1887 voorshands niet meer dan 3 in zoo-

---

(1) De hier opgegeven getallen over de jaren 1886 en 1885 komen niet geheel overeen met de cijfers, voorkomende in het vorenstaand *vergelijkend overzicht* der legersterkte, dat evenwel ontleend is aan eene ministeriële opgave van 11 Mei 1887. Van beteekenis zijn die verschillen hier echter niet.

(2) De jaren dus van de concentratie, die 1 Maart 1885 was volbracht.

„danigen complete en validen toestand konden gehouden worden, dat zij elk oogenblik marschvaardig waren.”

Op diezelfde bladzijde (27) wordt nog vermeld, dat ondanks de veel gunstiger sterkteverhouding in 1887, in vergelijking met het jaar te voren, „het getal geoefende en voor den dienst „beschikbare infanteristen — om alleen van dit wapen te spreken — nog slechts met 1175 man vooruitging. Er waren namelijk „op 31 December 1886 van de toen in dienst zijnde 23.144 „man infanterie, tijdelijk *niet* beschikbaar 5107 onderofficieren „en manschappen, zijnde ruim 22 pct. van de infanteriesterkte, „en op 31 December 1887, toen die sterkte 25.529 man bedroeg, 6317 of ruim 24.7 pct.”

Hierna volgt eene gespecificeerde opgave hoe „deze tijdelijk „niet-beschikbare infanteristen waren te verdeelen,” terwijl dan verder wordt gezegd:

„Blijkt uit deze cijfers dat in 1886 ruim de helft, in 1887 „bijna de helft, der tijdelijk niet beschikbare infanteristen door „ziekte belet werd, dienst te doen, bovenstaande opgaaf doet „tevens zien, dat ook de plotselinge aanvulling van het leger „met een groot aantal recruten, nog oorzaak was van het „trekkelijk aanzienlijk cijfer der niet-marschvaardigen.”

Uit al het vorenstaande en ook uit deze laatste Regeeringsconclusie wordt nog eenmaal te meer, en op afdoende wijze aangetoond, dat, zooals de Commissie meermalen in haar Verslag deed uitkomen: *in een land als Indië geen belangrijk verschil mag bestaan tusschen de formatie van het leger op vredesvoet en op voet van oorlog.*

Bijlage IV.

(Bij het Rapport der Commissie.)

ENKELE HISTORISCHE FEITEN *in herinnering*
gebracht, als waarschuwing tegen het ontijdig ont-
ruinen van bestaande militaire posten en voorbarige
troepenvermindering, zoo op de Buitenbezittingen als
op Java. (Zie de stellingen XXX en XXXIII, ant-
woord C.)

Voortdurend gebrek aan troepen — een gevolg alweder van onvoldoende sterkte van het leger in verhouding tot de zoo omvangrijke en zware taak die het, vooral sedert den *Atjeh*-oorlog, te vervullen had — is een der hoofdoorzaken en tevens de naaste aanleiding geweest, dat achtereenvolgens en vooral in de laatste jaren, vele militaire posten, zoo op de Buitenbezittingen als op *Java*, zijn ingetrokken en sommige garnizoenen belangrijke inkrimping hebben ondergaan.

Bij de toepassing van een beginsel, dat, zooals wij reeds zagen, door een vroeger Minister van Koloniën werd voorgeschreven, kan het daarmede beoogde doel echter lichtelijk worden voorbij gestreefd. En dat de vastheid van ons gezag, waar het door kracht van wapenen en door onze volharding eens met moeite werd gevestigd, door *onvoorzichtigheid* even licht aan het wankelen kan worden gebracht; dat orde, rust en veiligheid dan op ernstige wijze kunnen worden bedreigd; dat zelfs de schatkist daardoor groote schade kan leiden; dat alles zal kunnen blijken reeds uit de volgende historische feiten, die, des vereischt, door meer voorbeelden zouden kunnen worden aangevuld.

Die groote, soms zelfs dringende, behoefte aan soldaten gaf o. a. aanleiding, dat enkele jaren geleden — *geheel met instemming* van den Resident der *Zuider- en Ooster-Afdeeling* van *Borneo*, maar tegen het advies van den gewestelijken militair commandant — het door ons bezette *Moeara-Tewek* en de militaire post te *Tandjong* (einde 1881) ontruimd en de garnizoenen van andere door ons bezette punten verminderd werden, teneinde ook uit dat gewest een 300-tal manschappen beschikbaar te krijgen. Die maatregel werd echter gevolgd door onlusten, die in het voorjaar van 1882 en in September d. a. v. in de *Boven-Doesson* en in

de afdeeling *Amoenthay* uitbraken, en weldra bleken met elkander in verband te staan. Met spoed moest nu (Juni 1882) van *Java* een half bataljon infanterie naar *Borneo* worden gezonden, dat daar geruimen tijd bleef ageeren tot herstel der verbroken rust. Zoowel te *Moeara-Teweh* als te *Tandjong* moesten nu (Mei en December 1882) — zooals 't heette tijdelijk — weder militaire posten opgericht en de garnizoenen van *Barabei*, *Kendangan* en *Rantau* versterkt worden, terwijl het halve (1^e) veldbataljon eenige jaren in dat gewest moest blijven, tot bestendiging der rust en om het geloof aan onze macht, het vertrouwen op ons gezag langzamerhand te doen terugkeeren.

Dat waren in die Buitenbezitting de gevolgen van *ontijdige* troepenvermindering.

Met betrekking tot *Java*, verdient het volgend voorbeeld hier onze aandacht.

Ook nog slechts enkele jaren geleden, trof men in de residentie *Bantam*, behalve een detachement cavalerie en eene garnizoenscompagnie — sterk 4 officieren en 160 minderen — ter hoofdplaats *Serang*, militaire posten aan te *Anjer*, *Tjeringin*, *Pandeglang* en *Rangkas-Betoeng*, toenmaals de hoofdplaatsen der afdeelingen.

Successievelijk zijn die vier posten *ingetrokken*, het laatst die te *Anjer* en wel in Juni 1883, dus kort vóórdat ook die plaats door den vloedgolf van 27 Augustus d. a. v. bijna geheel werd verwoest. „Die ontruiming vond plaats” — zoo lezen wij in het Koloniaal-Verslag — „uit overweging, dat in *Bantam* met het „behoud van militaire macht alleen op de gewestelijke hoofdplaats „*Serang* kon worden volstaan.” Hierbij slechts aanteekende, dat inmiddels ook het garnizoen te *Serang* tot 3 officieren en 100 manschappen was verminderd, mag daarbij tevens in herinnering worden gebracht, hoe *dat* optimisme in Juli j.l., door de Bantamsche moordtooneelen, op diep treurige wijze is beschaamd. Na de te *Tjilegon* gepleegde gruwelen — die ons wat hunnen aard betreft aan die uit den Britsch-Indischen opstand van 1857 hebben herinnerd — heeft men dan ook reeds de vraag vernomen: „Gaaf men op *Java* niet te ver met de garnizoenen „uit verschillende kleine binnenplaatsen terug te trekken?”

Die vraag meende men bevestigend te moeten beantwoorden:
 „Ware toch op *Tjilegon* (1) een kleine militaire post geweest,
 „zooals men die op alle afdeelingshoofdplaatsen in de residentie
 „*Bantam* nog geen vijftiental jaren geleden aantrof, dan had
 „eene vermoordning, op zoo groote schaal als nu heeft plaats
 „gehad, niet kunnen geschieden, zonder dat de militaire macht
 „al dadelijk krachtig tusschenbeide getreden was.”

Hoe dit ook zij, de ernstige aanranding en bedreiging van ons gezag in *die* residentie en de woelingen die ook elders reeds zijn waargenomen, mogen ons tot *waarschuwing* strekken, althans voor de toekomst. En de hiervoren in herinnering gebrachte historische feiten, wijzen er op, dat men, in het belang van orde, rust en veiligheid, waarvan de handhaving toch *ook* en in de eerste plaats tot de taak van het leger behoort, *zeer omzichtig* behoort te zijn met het *opheffen* van bestaande militaire posten en met het *vermindere*n van eens naar behooren geregelde garnizoenen.

---

(1) Gelegen op 3 palen afstands van het vroegere *Anjer*.

PROEVE VAN EEN ONTWERP

eener Organisatie

VAN HET

Nederlandsch-Indische Leger

DOOR

D. BRAKEL,

Luit.-Kolonel der Infanterie van het Nederlandsch-Indische leger.

MOTTO :

„De goede eigenschappen van den troep
hangen voornamelijk af van het korps offi-
cieren dat daarover bevel voert.”

INHOUD.

	Bladz.
Inleiding	61
I. Hoofdpunten van het stelsel van verdediging . . .	66
II. Denkbeelden omtrent de organisatie van het leger. .	70
III. Ontwerp eener organisatie van het Ned.-Ind. leger. .	87
IV. Toelichtingen ad I, II en III	124
Besluit	161

PRIJSVRAAG *uitgeschreven door de
Vereeniging ter beoefening van de
krijgswetenschap den 25ⁿ Februari
1886.*

ONDERWERP :

Eene organisatie te ontwerpen van het Nederlandsch-Indisch leger, welke in staat stelt :

- 1^e Java te verdedigen tegen een Europeeschen vijand, en
- 2^e ten allen tijde ons gezag te handhaven tegenover Inlandsche volksstammen.

Toelichting :

- a. Bij de verdediging van Java tegen een Europeeschen vijand mag niet worden beschikt over de troepen op de Buitenbezittingen.
- b. Het denkbeeld eener definitieve verplaatsing van den bestuurszetel mag niet als grondslag der verdediging worden aangenomen.
- c. Bij de organisatie mogen geen overdreven financieele eischen worden gesteld.

VOORWAARDEN :

De enz.

Beknoptheid, indien zij althans niet te kort doet aan de eischen van het onderwerp, strekt tot aanbeveling.

Vóór 1. Januari 1888.

INLEIDING.

Reeds voor jaren, hebben bekwame mannen, met de toestanden van het Nederlandsch-Indisch leger bekend, er op gewezen, wat in het leger gebeuren zou, wanneer het een grooten oorlog had te voeren. Te vergeefs. De Atjeh-oorlog is gekomen en hunne sombere doch juiste voorspellingen zijn bewaarheid.

De tegenwoordige toestand van het leger is geen gevolg van den Atjeh-oorlog, doch van vele samenvallende oorzaken — hoofdzakelijk van de vele gebreken, welke de organisatie van het leger aankleven. De Atjeh-oorlog heeft die gebreken aan een ieder blootgelegd — en algemeen wint de overtuiging veld, dat het leger gereorganiseerd moet worden, wil het aan zijne zoo schoone, doch moeilijke taak naar eisch blijven voldoen.

Als bewijs voor het veldwinnen dier overtuiging is aan te merken, het stellen der hiervoor vermelde prijsvraag door de Vereeniging ter beoefening van de krijgswetenschap, welke zich ten doel stelt: algemeene verspreiding van heldere begrippen omtrent krijgszaken.

De geachte stellers dier prijsvraag oordeelen te recht, dat een antwoord daarop, door een jury van drie leden goedgekeurd, een grondslag kan zijn voor de nadere regeling van dit groote staatsbelang.

Tal van bekwame mannen hebben steeds in verschillende geschriften de belangen van het leger besproken — en toch, hoe weinigen zagen hunne in vele opzichten behartigenswaardige wenken, raadgevingen en voorstellen behartigd of aangenomen.

Wij willen niemand beschuldigen, doch dat er tot heden zoo weinig afdoende maatregelen ter verbetering van den langzamerhand onhoudbaar geworden toestand werden genomen,

moet voornamelijk worden toegeschreven aan gebrek aan eene leidende gedachte, en gebrek aan samenwerking.

Dat de sterkte van het leger niet voldoende is, om ons gezag met de noodige klem te handhaven, is in de laatste jaren duidelijk gebleken. Wij herinneren slechts aan *Atjeh*, *Djambi* en *Deli*.

Een staat, welke groote koloniën wil behouden, is aanhoudend verplicht het gezag uit te breiden. In weerwil van alle theorieën, welke onthouding prediken, is de ondervinding daar, om zulks te bewijzen. Een logisch gevolg van de uitbreiding van gezag, is: legeruitbreiding. Het leger behoort steeds zoo sterk te zijn, dat bij voorkomende verwickelingen, elke mogendheid of vorst overtuigd is dat het niet uit onmacht is, wanneer wij een politiek van afwachten of onthouden volgen, doch dat zulks slechts is uit een welbegrepen eigenbelang, hoewel wij in staat zijn, desverkiezende met kracht op te treden. Die overtuiging zal reeds vele verwickelingen voorkomen.

Dat in de laatste jaren hiermede geen rekening is gehouden, bewijst de omstandigheid dat sedert 1859 ons grondgebied, dus ook ons gezag, met $\pm$ 4000 Geogr. M. is uitgebreid, terwijl de sterkte van het leger niet alleen steeds $\pm$ 13000 minder bedroeg dan het cijfer in 1853 (K. B. dd. 2 Augs. 1853 Lr. E. n°. 14) daarvoor noodig geacht, doch in den laatsten tijd zelfs met ruim 2000 strijders werd verminderd.

De meening dat het behoud der koloniën aan de Nieuwe Hollandsche waterlinie beslist wordt, moet ten ernstigste worden bestreden. Is de vijand meester van het moederland, dan is hij het nog niet van de koloniën. Is het moederland bezweken dan moet dit in de koloniën als tijdelijk worden beschouwd. De overwinnaar blijft onze vijand, en de bevelen van den overwonnene behooren niet te worden opgevolgd. Ongehoorzaamheid wordt hier plicht. De koloniën worden dan verdedigd en behouden in naam des Konings. Bij het bedingen van vredesvoorwaarden zal dit een niet gering gewicht in de schaal leggen.

Bij een verlies der koloniën zonder oorlog in het moederland, zou de politieke beteekenis van Nederland zeker tot een uiterst minimum dalen.

Voor beide gevallen dus, brengt eene goede koloniale politiek

mede, te zorgen, dat *in* de koloniën een *voldoend* leger aanwezig is. Hieronder behoort verstaan te worden: een leger, dat zijne eigene instellingen heeft, en dat in tijd van nood, zich zelf zal weten te helpen. Elk stelsel van legeraanvulling en vorming, dat hiermede geen rekening houdt en integendeel de hulpbronnen van Nederland tot grondslag neemt, veroordeelt zich zelve.

De koloniën moeten in Indië verdedigd worden. Wil men die verdediging inderdaad, dan moet men die ook mogelijk maken door goede middelen. In de eerste plaats behoort daartoe een goed georganiseerd leger.

Bij het vaststellen eener legerorganisatie wordt veelzijdige kennis vereischt en moet met een groot aantal factoren, die hun invloed doen gevoelen, rekening worden gehouden.

De behoeften moeten op zaakkundige wijze worden gewikt en gewogen. Eene veelzijdige toelichting van het onderwerp kan niet anders dan gewenscht zijn. Zelfs de bekwaamste organisateur heeft de voorlichting noodig van personen, die eene bijzondere studie der onderdeelen hebben gemaakt, doch vooral van de praktische mannen, die den toestand van het leger kennen en met de behoeften bekend zijn.

Wij juichen dan ook de gedachte van het stellen dezer prijsvraag toe, omdat het voor hen in het leger, die steeds met de beste bedoelingen voor dat leger werkten, die steeds hunne gedachten aan tal van zaken het leger betreffende wijdden, en die zich bevoegd achten om in zake het ontwerpen eener organisatie voor dat leger, ook hunne stem te laten hooren, doch er wellicht niet toe gekomen zouden zijn het onderwerp in zijn geheel te behandelen, alsnu de gelegenheid heeft opengesteld hunne denkbeelden aan het oordeel eener jury te onderwerpen.

Daar wij nu de overtuiging hebben, dat veel ter verbetering van den tegenwoordigen toestand kan gedaan worden zonder de krachten der natie te overschrijden, zouden wij gaarne die overtuiging ook aan anderen mededeelen, en maken wij van deze gelegenheid dan ook gebruik, onze denkbeelden over eene organisatie van het N.-I. leger bekend te stellen — en mochten

wij in den edelen wedstrijd den prijs niet behalen, het zal ons minder grieven dan het verwijt, dat wij zouden hebben gezwe- gen, toen spreken zijn nut kon hebben.

En mochten noch onze denkbeelden, noch die van anderen alle gewenschte oplossingen aanbieden, wij vertrouwen dat toch de overtuiging veld zal winnen, dat van het vaststellen van eenige hoofdzaken omtrent de verdediging van Ned-Indië en de organisatie van het N.-I. leger, waaruit eenheid spreekt, meer heil te verwachten is dan van de toepassing van brokstukken, welke tot verschillende of wel geen stelsels behooren.

In zake de verdediging van een land is niets nadeeliger dan het hinken op twee gedachten. Het aannemen van één stelsel, al ware hetzelfde minder goed, zal in ieder geval voorkomen, dat er uitgaven worden gedaan voor zaken, welke later blij- ken in niet één stelsel te passen.

De meening dat van eene organisatie van het leger geen sprake kan zijn, zoolang een stelsel van verdediging der kolo- niën niet is vastgesteld, is volgens onze meening minder juist, wanneer daaronder wordt verstaan dat die vaststelling de ver- dediging in alle hare details behoort te regelen. Die detail- regeling is daartoe geen vereischte. Wel zal het noodig zijn het omtrent eenige hoofdpunten, welke de leidende gedachte van het verdedigingsstelsel behooren uit te maken, eens te zijn, terwijl deze niet als het stelsel zelve, doch als de bouwstoffen er van beschouwd moeten worden. De organisatie der strijd- krachten moet met die hoofdpunten verband houden.

Rekening houdende met de bij de prijsvraag gestelde voor- waarde omtrent beknoptheid, zullen wij eene bespreking van den bestaanden toestand, met de daaraan verbonden nadeelen, achterwege laten en ons bepalen, tot het aangeven der door ons gewenschte organisatie met de noodige toelichtingen. Verder in aanmerking nemende dat het ontwerp door deskundigen zal worden beoordeeld, zullen wij de gedachten, welke als grond- slagen onzer meening kunnen worden beschouwd, samenvatten in zooveel mogelijk eenvoudige stellingen, zoo noodig meer of minder toegelicht.

Op den voorgrond stellende, dat :

- 1^e. *de hoofdpunten van het stelsel van verdediging voor de koloniën, verband moeten houden met politieke en staathuishoudkundige overwegingen*, en
- 2^e. *dat de organisatie van het leger verband moet houden met de onder 1^e bedoelde hoofdpunten en tevens in staat moet stellen ten allen tijde ons gezag tegenover Inlandsche volken te kunnen handhaven*;

zoo wenschen wij achtereenvolgens te behandelen :

- I. Hoofdpunten van het stelsel van verdediging.
- II. Denkbeelden omtrent de organisatie van het leger.
- III. Ontwerp eener organisatie van het N.-I. leger.

Eene begrooting van kosten verbonden aan de voorgestelde organisatie laten wij achterwege, omdat eene eenvoudige wijziging van enkele cijfers in de sterkte van een of meer onderdeelen, al ware het dat men zich overigens met het ontwerp kon vereenigen, de geheele berekening zonder waarde zou doen zijn — en ook als minder overeenkomende met den aard van dit geschrift.

Wij hopen de overtuiging te zullen vestigen dat een buitensporig opdrijven van het budget geenszins in onze bedoeling ligt, doch dat alleen het welbegrepen belang van ons leger, van onze koloniën, van ons moederland, bij ons op den voorgrond staat.

Het invoeren van noodige verbeteringen zal niet altijd met dat van bezuinigingen gepaard kunnen gaan — doch men bedenke dat een leger geheel uit vrijwilligers bestaande, altijd een duur leger zal zijn; doch ook dat het onderhouden overeenkomstig de eischen van den tijd van een leger ter verdediging en bevestiging van ons gezag in de koloniën, nimmer te duur behoort te zijn voor een volk, dat als het rijkste en welvarendste van Europa bekend staat, en PRIJS STELT OP HET BEHOUD ZIJNER KOLONIËN.

I.

Hoofdpunten van het stelsel van verdediging.

I. Het verdedigingsstelsel moet worden vastgesteld en medegedeeld. Hierdoor zal de overtuiging ingang vinden dat men in Indië met hoop op goeden uitslag, den strijd tegen vreemde legers zal kunnen volhouden. Hierdoor zal het zelfvertrouwen bij het leger worden opgewekt.

II. De kortste weg om de koloniën te veroveren, moet voor den vijand niet zijn: de weg over Amsterdam.

Zelfs bij eenen mogelijken val van Amsterdam, moeten de koloniën zich zelfstandig kunnen verdedigen.

III. De koloniën in haar geheel, dat is Java en alle buitenbezittingen, te verdedigen zou onze krachten te boven gaan. De verdediging zal zich in hoofdzaak moeten bepalen tot het eiland Java.

IV. Bij het uitbreken van een oorlog, waarbij de koloniën kunnen worden aangevallen, zal het niet alleen niet altijd mogelijk zijn, de troepen der buitenbezittingen naar Java terug te roepen, doch zelfs niet wenschelijk, omdat deze troepen voor het handhaven der rust aldaar zeer noodig zullen zijn. Bij de verdediging van Java kan op de troepen der buitenbezittingen niet gerekend worden.

V. De sterkte der troepen bestemd voor de buitenbezittingen wordt in verband met plaatselijke omstandigheden, geregeld naar het doel van hun daarzijn, dat is: het handhaven der rust in gewone omstandigheden en in geval van oorlog met een buitenlandschen vijand.

VI. De troepenmacht in het Gouvernement van Sumatra's

Westkust, moet eene voldoende sterkte bezitten om te kunnen beletten dat een vijand met een geringe macht b. v. ± 5000 , zich meester maakt van dit rijkste deel van Sumatra. Voordat gewest moet een stelsel van verdediging worden ontworpen en vastgesteld. Dat stelsel moet berusten op het beginsel: verdediging in het binnenland. (1.) 1)

VII. De verdediging van Java steunt op de onvoorwaardelijke trouw van de bevolking en der vreemde ingezetenen.

VIII. Een aanval op Java is niet onmogelijk — niet onwaarschijnlijk.

IX. De verdediging aan de zeemacht op te dragen is ondoenlijk — daarvoor zouden wij eene zeemogendheid van den 1ⁿ rang moeten zijn. De verdediging zal dus in hoofdzaak door het leger te land moeten worden gevoerd. (2.)

X. De marine moet medewerken tot de verdediging van Java en hoewel eene ondergeschikte, zal zij toch eene hoogst gewichtige rol te vervullen hebben. (3.)

XI. Het voor de verdediging van Java benodigde materieel moet steeds in Indië en in de nabijheid van Java zijn. (4.)

XII. Java moet in het binnenland verdedigd worden.

XIII. Vestingen of forten in het binnenland zijn niet noodig. Het terrein biedt een tal van natuurlijke versterkingen aan, welke met betrekkelijk geringe middelen [vluchtige verschansing van bergpassen en défilé's] versterkt, tot geduchte sterkten kunnen worden gemaakt.

XIV. Het leger moet zoo klein mogelijk zijn. Kleine legers moeten niet alles willen verdedigen. Zij moeten zich bepalen tot de verdediging van een zeker deel, dat met den beschikbaren tijd en de aanwezige middelen met kans op goeden uitslag te verdedigen is.

XV. De hoofdmacht van ons leger moet in eene zoo goed mogelijk ter verdediging ingerichte centrale stelling opgesteld worden. Deze stelling moet zoo ver mogelijk van de meest vermoedelijke operatiebasis des vijands verwijderd zijn. (5.)

---

1) De cijfers achter de stellingen geplaatst verwijzen naar de toelichtingen.

XVI. Het aangewezen terrein voor de centrale verdediging is ingesloten door de bergen *Merapi*, *Meraboe*, *Sindoro*, *Soembing* en *Oengaran* en de verbindingsruggen dezer bergen.

XVII. De voornaamste toegangen tot deze stelling moeten door afzonderlijk daarvoor aangewezen troepenmachten van voldoende sterkte worden bezet en verdedigd.

XVIII. Het afzonderen van belangrijke krijgsmachten tot verdediging van de steden *Batavia*, *Semarang* en *Soerabaia* laat onze niet sterke mobiele macht niet toe.

XIX. *Batavia*, *Semarang* en *Soerabaia* moeten tegen eene overrompeling of brandschatting door eene geringe macht (coup de main) beveiligd zijn, door de strandverdediging in overeenstemming te brengen met de eischen van den tegenwoordigen tijd. (6.)

XX. De haven van *Tjilatjap* moet versterkt worden. (7.)

XXI. Java moet over de geheele lengte van spoorwegen voorzien zijn. (8.)

XXII. De verplaatsing van den bestuurszetel, welke reeds in vreedstijd moet zijn voorbereid, moet plaats hebben, vóór dat de vijandelijke aanval geschiedt. (9.)

XXIII. Wat betreft de voorziening in oorlogsbehoeften moet getracht worden, geheel onafhankelijk te worden van Europa. Daartoe moeten in tijd van vrede door ontwikkeling der particuliere industrie zooveel mogelijk bronnen in het leven worden geroepen, welke behoorlijk georganiseerd, in tijd van oorlog slechts aangevuld en uitgebreid behoeven te worden.

XXIV. De hoofdmagazijnen voor oorlogsbehoeften moeten binnen de centrale stelling gevestigd zijn.

XXV. Het moet den vijand duidelijk zijn, dat de beslissende strijd in midden-Java moet worden gestreden. (10.)

XXVI. De verdediging moet actief gevoerd worden. (11.)

XXVII. Zoolang de centrale stelling niet is genomen, kan er geen sprake zijn van overwonnen te zijn; wel kunnen landstroken op grond van krijgskundige overwegingen verlaten zijn, doch deze kunnen daarom nog niet als veroverd aangemerkt worden.

XXVIII. Al is alles niet volmaakt in orde, de verdediging is daarom nog niet hopeloos.

XXIX. Het streven moet zijn de verdediging zoo goed mogelijk voor te bereiden.

XXX. Met een goed georganiseerd leger, al is het dan ook niet sterk, ja zelfs veel minder sterk dan dat des vijands, onder een bekwamen aanvoerder, kan Java met succes verdedigd worden.

Dat leger moet echter op zijne te vervullen taak behoorlijk voorbereid zijn. (12.)

II.

Denkbeelden omtrent de organisatie van het leger.

I. De legerorganisatie maakt een onderdeel uit van het stelsel van verdediging van een land.

II. Omtrent de organisatie van een leger bestaat geen absolute waarheid. Wat voor het ééne land goed is, is het daarom nog niet altijd voor een ander. (13.)

III. Het gronddenkenbeeld omtrent het gebruik van het geheel en de deelen moet bij de organisatie duidelijk uitkomen.

IV. Bij het aanbrengen van wijzigingen in eene bestaande organisatie, moet rekening worden gehouden met de ondervinding opgedaan bij vroegere oorlogen.

V. De samenstelling, indeeling en aanvulling van het leger moet voorzien in de bestaande behoefte.

VI. De samenstelling van het leger moet uitbreiding en inkrimping op eene eenvoudige wijze toelaten. (14.)

VII. Het leger in Indië is in de eerste plaats een bezettingsleger, dat een aantal millioenen overheerscht en in toom moet houden, en dat bovendien voor de bewaking der Nederlandsche belangen tegenover buitenlandsche vijanden moet zorgen.

VIII. Het leger moet bestaan uit:

1^e korpsen, wier formatie zich regelt naar de plaatselijke behoeften en zulks in verband met de verspreide ligging onzer bezittingen;

2^e een veldleger, bestemd ter verdediging van Java;

3^e korpsen en inrichtingen welke niet in tactisch verband zijn

met een der wapens, en waarvan de ondervinding de noodzakelijkheid heeft doen kennen.

IX. Het leger moet ten allen tijde gereed zijn, de onverwacht uitbarstende onlusten te dempen of vijandelijke staatjes te tuchtigen. Afzonderlijk daarvoor bestemde korpsen onder de wapens te hebben, zou onze krachten te boven gaan. Een deel van het veldleger op Java moet daarvoor zijn aangewezen. En hoewel een aanval op Java niet geheel tot de onmogelijkheden behoort, zoo wijst de geschiedenis er op, dat oorlogvoeren met Inlandsche stammen, voor het leger de hoofdzaak is. (15.)

X. De overgang van den vredes- tot den oorlogstoestand moet spoedig en gemakkelijk kunnen geschieden. Daartoe moet de vredesformatie (met uitzondering van die der veldartillerie, zie toelichting 33) overeenkomen met die in tijd van oorlog en moet de werking der verschillende instellingen verzekerd zijn.

XI. De samenvoeging en samenwerking van wapens en diensten, welke in tijd van oorlog elkander behooren te steunen, moet reeds in vredestijd plaats hebben.

XII. Door eene doelmatige samenvoeging van onderdeelen, moeten de troepeneenheden ontstaan, welke de zelfstandige afdelingen van het leger moeten uitmaken.

XIII. De brigade voldoet in Indië als strategische eenheid. In haar moeten reeds in vredestijd alle troepensoorten en organen voor legerverpleging voor zoover nodig vereenigd zijn, en gesteld zijn onder het bevel van één persoon, die voor dat geheel verantwoordelijk is.

XIV. De troepen moeten reeds in vredestijd gesteld zijn onder de bevelen van de bevelhebbers, die hen in den oorlog zullen aanvoeren.

XV. Bij het oorlogvoeren in Indië zijn veel troepenleiders noodig. De formatie aan officieren moet dus ruim zijn. (16.)

XVI. Niet alleen de formatie der troepen moet in vredestijd overeenkomen met die in tijd van oorlog, doch ook de staven moeten ten allen tijde voltallig zijn.

Zoo lang de generale staf nog niet geheel aangevuld kan worden met officieren, die daarvoor eene bijzondere opleiding

ontvingen, is er geen bezwaar, uitstekende officieren met die werkzaamheden te belasten.

XVII. Het officierskorps moet bestaan uit kundige, energieke, gezonde leden. Het verslijten in de lagere rangen is doodend voor den goeden geest in het korps. Een voornaam onderdeel van eene goede organisatie is dan ook, eene goede verhouding tusschen de rangen onderling en een zooveel mogelijk gelijke verhouding bij de verschillende wapens en diensten.

Door alleen geschiktheid te waardeeren en te beloonen, moet voor een edelen wedijver gezorgd worden. Elk jong officier moet weten, dat hij door krijgsmansdeugden kan opklimmen tot hooger, ja, tot den hoogsten rang.

XVIII. De eischen waaraan de aspiranten voor de hoogere rangen moeten voldoen, moeten bekend gesteld worden; iedereen moet die kennen; wederzijdsch recht er zich op te beroepen. (17.)

XIX. Evenals bij de Luitenants worden de lagere Hoofd-officiëren verdeeld in twee klassen. Van de eersten heeft de oudste helft den rang van 1^e Luitenant en van de laatsten den rang van Luitenant-Kolonel. Ook de Kapiteins worden in twee klassen verdeeld; deze verdeeling heeft echter alleen betrekking op hunne inkomsten. (18.)

XX. De chef van elk wapen of dienstvak wordt uit de officieren van het wapen of het dienstvak gekozen. Is voor den toestand van het wapen of dienstvak verantwoordelijk aan den leger-commandant.

XXI. Dat de hoogste rangen in het leger in den regel door infanteristen zullen worden bekleed, is een gevolg der toestanden. De infanterie is, vooral bij het kleine leger in Indië, het hoofdwapen; bij expeditiën zijn de andere wapens in den regel slechts matig vertegenwoordigd. De infanterie-officiëren treden dus doorgaans als aanvoerders op en doorloopen de school, voor hoogere troepenleiders zoo noodig.

De organisatie moet echter voor de Hoofdofficiëren van andere wapens dan de infanterie, die de bewijzen van de vereischte geschiktheid hebben gegeven, den weg naar de hoogere rangen openstellen. (19.)

XXII. Als eene vergoeding voor de mindere kansen op bevordering tot de hoogste rangen, kunnen de chefs van het wapen der artillerie en dat der genie, en van den geneeskundigen dienst en den dienst der administratie, voor welke betrekkingen organiek kolonels zijn aangewezen, voor hun persoon tot generaal-majoor bevorderd worden. (19.)

XXIII. De generaal-majours kunnen alleen uit de brigade-commandanten en den chef van den generalen staf gekozen worden. (19.)

XXIV. De legercommandant kan alleen gekozen worden uit de generaal-majours, die eene betrekking bekleeden, organiek voor dien rang aangewezen. (19.)

XXV. Eene nieuwe instructie voor den commandant van het leger moet ontworpen worden, waarbij het hoofdbeginsel moet zijn, dat de leger-commandant verantwoordelijk is voor den goeden gang van zaken in alle takken van den militairen dienst en de deugdelijkheid van het leger — terwijl daarbij tevens de verhouding tot den Gouverneur-Generaal alsmede zijne bevoegdheid zoo in tijd van vrede, als in tijd van oorlog met een inlandschen of buitenlandschen vijand duidelijk omschreven moet zijn. Hij is niet onafhankelijk van den Gouverneur-Generaal en blijft ondergeschikt — doch hij moet meer zelfstandig zijn.

XXVI. De Gouverneur-Generaal moet geen opperbevelhebber van leger en vloot zijn. Hij kan belast zijn met het oppergezag.

De legercommandant is de man, die de zware verantwoordelijkheid behoort te dragen voor alles wat de verdediging der koloniën betreft. De Gouverneur-Generaal behoudt de politieke leiding.

XXVII. De legercommandant mag nimmer aanvoerder eener expeditie tegen inlandsche stammen zijn. Alleen bij de verdediging van Java neemt hij de leiding op zich en voert hij het veldleger persoonlijk aan.

XXVIII. De formatie der onderdeelen van het leger moet geheel aan dezelfde voorwaarden voldoen — deze moeten sterk genoeg zijn om zelfstandig te kunnen optreden en zij moeten als deelen van een grooter onderdeel onderling in elkander grijpen, zoodat zij vereenigd weder zelfstandige eenheden vormen.

XXIX. De eigenaardige toestand en taak der troepen op de Buitenbezittingen (verdeeld over verschillende kleine garnizoenen tot handhaving der rust, enz.) maken dat deze troepen op eene andere wijze georganiseerd moeten zijn dan die van het veldleger. Doch ook hierbij moet eenheid heerschen.

XXX. De garnizoenstroepen moeten zijn samengesteld uit detachementen van een zekere sterkte.

Detachementen van minder dan 50 man doen meer kwaad dan goed.

De garnizoenen moeten minstens één, en zoo noodig twee of meer detachementen sterk zijn.

Bij de formatie der detachementen moet er rekening mede gehouden worden, dat inlanders op zich zelf niet in alle opzichten bruikbaar zijn, terwijl ook om politieke redenen, het europeesch element bij elk detachement vertegenwoordigd moet zijn — zoodat wat bruikbaarheid betreft het eene gedeelte het andere aanvult, ter bereiking van het militaire doel — voor zoo verre dit van garnizoenstroepen wordt gevorderd.

XXXI. De verschillende detachementen worden in groepen vereenigd onder den naam van Garnizoens-Bataljons.

Op de standplaatsen der commandanten van die Bataljons moet zich eene mobiele macht bevinden, waarvan de sterkte zich regelt naar de grootte en het gewicht van de door het Bataljon bezette landstreek.

Deze macht, welke ten allen tijde onmiddellijk in het veld moet kunnen worden gebracht, dient om de eerste uitingen van opstand te kunnen onderdrukken, of wel zoo lang te kunnen bedwingen tot de eigenlijke veldtroepen zijn aangekomen.

De mobiele troepen der garnizoensbataljons mogen wat de bruikbaarheid betreft, in geen enkel opzicht onderdoen voor die van het veldleger.

XXXII. De belangrijkheid van het Gouvernement van Sumatra's Westkust maakt het noodzakelijk als mobiele macht voor dat gewest eene zelfstandige brigade aan te wijzen.

XXXIII. Op Java behooren geen garnizoenstroepen als bedoeld bij XXX. De bestaande detachementen moeten worden ingetrokken.

Daar echter de garnizoenen van Djokdjakarta en Soerakarta steeds aan die plaatsen gebonden en niet voor het veldleger beschikbaar zullen zijn, maken deze troepen, voor elk garnizoen afzonderlijk één Garnizoens-Bataljon uit.

XXXIV. Het veldleger op Java is ingedeeld in 7 Brigades.

De formatie en sterkte der brigades zijn niet gelijk, doch regelen zich naar de bestemming der brigades.

2 brigades zijn bestemd successievelijk voor de bescherming van:

Batavia en

Soerabaia.

1 ter bescherming van Semarang en de verdediging der Noordelijke accessen van de centrale stelling.

1 ter verdediging van Tjilatjap en de Zuidelijke accessen tot idem.

3 zijn reserve-brigades, en bestemd ter verdediging van de centrale stelling.

XXXV. De dislocatie der troepen moet zoodanig zijn, dat elk chef de gelegenheid heeft, het terrein te leeren kennen waarop hij handelend zal moeten optreden — en om zijn onderhebbend deel op de vervulling van zijn taak voor te bereiden.

Bij het uitbreken van een buitenlandschen oorlog mag er geen tijd verloren gaan met het verplaatsen van troepen, om het gevaar te ontloopen dat op een gegeven oogenblik niet het benoodigde aantal vereenigd is — en dat aanvoerders en troepen met de te verdedigen stellingen geheel onbekend zijn.

XXXVI. De 3 reserve-brigades moeten ten allen tijde gereed zijn, onmiddellijk tegen een inlandschen vijand op te rukken en worden genoemd: expeditionnaire brigades.

XXXVII. Daar geen troepenmacht tot den oorlog kan oprukken, zonder bijzondere toebereidselen, zoo behoort de organisatie dezer brigades zoodanig te zijn, dat tot de mobiliseering zoo min mogelijk tijd benoodigd is, terwijl ook de aanvulling behoorlijk verzekerd moet zijn, zonder andere korpsen uit elkander te halen.

Bij gebrek aan eene goede werking der machine in dit opzicht, geven de ontstaande verwarring en de op elkander volgende misslagen, aanleiding tot den ondergang van een leger.

XXXVIII. Moet in verschillende oorden strijd gevoerd worden,

dan worden ook troepen van verschillende brigades daarvoor aangewezen, om bij mogelijke noodzakelijke uitbreiding der strijdmacht de eenheid in het commando te bewaren.

XXXIX. De het eerst te zenden macht mag niet te klein zijn; daardoor wordt veel noodlottigs voorkomen.

De op expeditie te zenden macht mag aan infanterie nooit minder bedragen dan $\frac{1}{2}$ veldbataljon.

XL. Expeditie-commandanten blijven ondergeschikt en verantwoordelijk aan den leger-commandant. Zijn overigens zoo zelfstandig mogelijk. Mogen zich nimmer rechtstreeks verhouden tot den Gouverneur-Generaal.

Zoo noodig, dan wordt in nog niet of pas onderworpen gewesten, het civiel en militair gezag in één persoon (militair) vereenigd. (20.)

XLI. De versterking van een garnizoen, dan wel de uitbreiding eener expeditionnaire macht, mag nimmer geschieden door middel van tijdelijke wijziging in de formatie der tactische eenheden — doch alleen door aanvulling met tactische eenheden.

XLII. Ten behoeve der expeditionnaire brigades bestaat eene oorlogsreserve, berekend op 30 % der sterkte.

Deze oorlogsreserven bestaan uit geheel afgerichte manschappen en maken een onderdeel der korpsen, batterijen, enz. uit. Zij voorzien in de aanvulling der verschillende troepenafdeelingen welke op expeditie zijn. (21.)

XLIII. Wanneer de geheele brigade of het grootste gedeelte, onder bevel van den brigade-commandant, op expeditie gaat, worden de verschillende reserve-afdeelingen onder het commando van een of meer hoofdofficieren gesteld, waarvan de oudste den titel van Commandant der reserve heeft; en wanneer te voorzien is dat de expeditie van eenigen duur zal zijn, worden deze reserves verplaatst naar eene plaats in de nabijheid van het oorlogsterrein.

In dat geval wordt ook ten behoeve van de Garnizoens-troepen in het gewest waar oorlog gevoerd wordt, eene oorlogsreserve geformeerd, eveneens berekend op 30 % der sterkte. (22.)

XLIV. Het leger moet bestaan uit Europeanen (Nederlanders en vreemdelingen) en Inlanders behorende tot de verschillende

stammen, welke beschouwd kunnen worden de Nederlandsche-Indische natie uit te maken. (23.)

VL. Het aantal Nederlanders bij het Indisch leger moet zoo groot zijn, dat het aantal vreemdelingen geen ongunstige verhouding geeft.

IVL. De verhouding van Europeanen tot Inlanders kan anders zijn dan tegenwoordig; een weinig meer inlanders behoeft geen vrees op te leveren.

Wanneer men de Amboineezen met het oog op hun trouw en goede eigenschappen als Europeanen in rekening brengt, kan de verhouding ongeveer zijn:

a. bij de infanterie;

bij de veldtroepen (1^e omdat zij op Java garnizoen houden en 2^e omdat zij ter eeniger tijd met buitenlandsche troepen in aanraking kunnen komen) als 1 : 1.

bij de garnizoenstroepen als 1 : 4,

b. bij de overige wapens en diensten

op Java van 1 : 1,5,

op de buitenbezittingen van 1 : 1.

IIIL. De gemiddelde jaarlijksche verliezen bedragen :

aan Europeanen 14⁰/₀,

„ Amboineezen 12⁰/₀,

„ Inlanders 10⁰/₀,

III. Het is een economisch belang de Europeanen, die niet meer voor den velddienst geschikt zijn nog andere diensten te laten verrichten. (24.)

II. De aanvulling voor één jaar moet steeds in Indië present zijn. Deze personen worden bij afzonderlijk daartoe bestemde korpsen ingedeeld. Zij maken de algemeene reserve van het leger uit. (25.)

L. Op andere bronnen mag bij een oorlog met een buitenlandschen vijand niet gerekend worden. (26.)

LI. Het dienstnemen van Nederlanders en van Amboineezen moet ten zeerste aangemoedigd worden. (27.)

LII. De ongeoeffenden [de nieuw uit Nederland aangekomene en de in Indië nieuw aangeworvene] alsmede de tijdelijk voor den velddienst ongeschikten worden bij de aanvullingskorpsen ingedeeld.

Deze korpsen zijn in de binnenlanden gelegd, met uitzondering van dat, dat voorzien moet in de aanvulling der compagnieën kustartilleristen en torpedisten, hetwelk met het oog op de oefening der manschappen te Soerabaia is gevestigd.

LIII. Ten behoeve van het wapen der infanterie zijn er 5 dezer korpsen waarvan 1 gelegd in het Gouvernement Sumatra's Westkust en de overige op Java, en ten behoeve der andere wapens elk 1, gelegd op Java.

Elk der eerstbedoelde zorgt voor de aanvulling van een zeker aantal veldbataljons en een bepaald gedeelte der garnizoenstroepen.

In geval van oorlog met eenen buitenlandschen vijand, als wanneer de aanvulling der buitenbezittingen wordt gestaakt, maken dus de bij de aanvullingskorpsen op Java, aanwezige troepen, de reserve uit van het veldleger.

LIV. De graad van korporaal moet vervallen. (28.)

LV. Het kader moet vermeerderd worden. (29.)

LVI. Ten behoeve van elk wapen is eene school ter opleiding van aspirant-onderofficieren. Deze scholen zijn gevestigd te Batavia onder toezicht van den chef van elk wapen. (30.)

LVII. Ten behoeve der infanterie is te Batavia eene schietschool.

LVIII. Ter opleiding van onderofficieren tot officieren voor de infanterie en den dienst der administratie, zijn er 3 cursussen gevestigd op de 3 hoofdplaatsen van Java en 1 hoofdcursus te Batavia. (31.)

LIX. Ter opleiding van stafofficieren is er eene stafschool te Batavia. Aan deze inrichting is een Intendance-cursus verbonden.

De cursus duurt 2 jaren.

Er bestaat geen eindexamen. (32.)

LX. Officieren, die de stafschool hebben bijgewoond, worden daarna bij de wapens waarvan zij niet afkomstig zijn, en later bij het hoofdbureau van den generalen staf gedetacheerd.

In verband met de verschillende omtrent hen uitgebrachte rapporten wordt over eene latere plaatsing bij den generalen staf beslist. (32.)

LXI. Ook officieren, die de stafschool niet hebben bijgewoond kunnen bij den generalen staf geplaatst worden. (32.)

LXII. Java is niet in militaire gewesten verdeeld. In geval van oorlog met een buitenlandschen vijand neemt de legercommandant de leiding enz. van het geheel op zich.

De commandanten der brigades bestemd ter bescherming van Batavia en Soerabaia en ter verdediging van Sumatra's Westkust ontvangen eene afzonderlijke instructie. De commandanten der garnizoensbataljons op de buitenbezittingen met uitzondering van dien op Sumatra's Westkust alwaar de brigade-commandant als zoodanig optreedt, zijn militaire commandanten in hun gewest. Ook zij ontvangen ieder eene afzonderlijke instructie.

Zoo lang de oorlogstoestand op Atjeh duurt, is ook de commandant van het Garnizoens Bataljon aldaar geen militaire commandant, doch ondergeschikt aan den Civielen en Militairen Gouverneur.

LXIII. In elk garnizoen is de oudste troepenofficier militaire commandant.

Te Batavia, Semarang, Soerabaia, Padang, Magelang en Kota-Radja, is met het oog op de vele werkzaamheden, een hoofdofficier belast met den plaatselijken dienst onder den naam van *plaatselijken commandant*. Aan hem is toegevoegd een luitenant met den titel van *luitenant plaatselijk adjudant*.

In garnizoenen waar de brigade-commandanten verblijf houden en niet zijn één der 6 bovengenoemde plaatsen, is de oudste op den brigade-commandant volgende troepenofficier, belast met de waarneming van en het toezicht op den plaatselijken dienst met den titel van *fungeerend plaatselijk commandant*. Aan hem is met het oog op de werkzaamheden toegevoegd een kapitein met den titel van *kapitein plaatselijk adjudant*.

In alle overige garnizoenen is de militaire commandant belast met den plaatselijken dienst.

Evenals in de laatstbedoelde garnizoenen waar de brigade-commandanten verblijf houden, is in de overige groote garnizoenen aan hen toegevoegd één kapitein met den titel van kapitein plaatselijk adjudant.

In garnizoenen van mindere sterkte wordt door hem een officier met enkele werkzaamheden den plaatselijken dienst betreffende belast, die den titel draagt van fungeerend plaatselijk adjudant.

De werkelijke titularissen worden uit de infanterie genomen. Voor de fungeerende plaatselijke commandanten en adjudanten is zulks geen vereischte.

LXIV. Alle adjudantsbetrekkingen worden vervuld door kapiteins, met uitzondering van de reeds genoemde luitenants plaatselijke adjudant. (33.)

LXV. Met uitzondering van de 4 compagnieën der veldbataljons infanterie, zijn alle overige onderdeelen van het leger zoogenaamd „gemengd” dat is : samengesteld uit Europeanen en Inlanders.

Bij de compagnieën der veldbataljons is deze vermenging niet noodig, als men het beginsel, om nooit minder dan 2 compagnieën op expeditie te zenden, slechts aanneemt. Deze kolonnes, steeds bestaande uit 1 Europeesche of 1 Amboineesche met 1 Inlandsche compagnie, vereenigen in zich alle voordeelen, verbonden aan eene samenvoeging der verschillende landaarden.

Hoewel de samenvoeging der verschillende landaarden, vooral met het oog op de oorlogspraktijk, de meeste voordeelen oplevert, zoo dient toch ook rekening te worden gehouden met de bijzondere eigenschappen van enkele landaarden, welke zich voor eene zoodanige vermenging niet eigenen : b.v. Amboineezen ; zoo ook in mindere mate Boegineezen. Het is dus beter deze landaarden in afzonderlijke compagnieën te vereenigen.

De voorgestelde organisatie geeft ruimte voor de voordeelen aan beide regelingen verbonden.

LXVI. De adjudant-onderofficieren dienstdoend officier kunnen hun verband als zoodanig uitdienen. Mogen zich niet meer als zoodanig reëngageeren en worden bij niet een wapen meer aangesteld.

Deze tweeslachtige wezens moeten uit de organisatie verdwijnen.

Alleen de aspirant-officieren, die aan de eischen van het officiersexamen hebben voldaan, doch niet dadelijk tot 2en luitenant benoemd kunnen worden, worden aangesteld tot adjudant-onderofficier dienstdoend officier.

LXVII. Bij alle compagnieën, batterijen en escadrons zijn twee sergeant-majors ; één voor de administratie en één voor de politie. Den laatste kunnen vele kleine diensten worden

opgedragen, welke nu minder eigenaardig nog altijd door de luitenants worden verricht.

Hierdoor kunnen ook de kapiteins voor een groot deel van administratieve beslommingen worden ontheven, welke thans veel tijd vorderen, en die dikwerf ten koste van de oefening van den troep gevonden wordt.

LXVIII. De muziekkorpsen moeten niet langer bestaan ten koste van het effectief der compagnieën, batterijen of eskadrons, en ook niet betaald worden door de officieren. De kapelmeesters en de muzikanten behooren als zoodanig in de formatie der korpsen voor te komen.

Zij genieten een hoogere soldij dan hunne graadgenooten. Muziekkorpsen bestaan echter alleen bij die korpsen, waar zij uit een zuiver militair oogpunt bij behooren, dat is bij korpsen welke in hun geheel te velde kunnen trekken. Dat is dus alleen bij de veldbataljons en bij de mobiele compagnieën der garnizoens-bataljons, wanneer 2 of meer compagnieën vereenigd zijn. De leerlingen worden bij de korpsen zelve opgeleid. Bij de depots der verschillende wapens zijn geen muziekkorpsen noodig. Het muziekkorps bij den staf der cavalerie heeft evenmin als dat bij den staf der veld- en bergbatterijen, reden van bestaan, omdat de eskadrons en die batterijen nimmer vereenigd te velde trekken, en trouwens in onze voorgestelde organisatie niet voorkomen. Het zijn nu vermomde en slechte stafmuziekkorpsen. Alleen ten behoeve van het hoofdkwartier bestaat een stafmuziekkorps.

LXIX. De sterkte der compagnieën infanterie mag, met het oog op de in Indië voorkomende moeilijke terreinen, welke het in de hand van den commandant blijven van den troep, alsmede het commando in het algemeen zeer bemoeielijken, niet te groot zijn; terwijl zij echter weder zoo groot moet zijn, dat na het ondergaan van de eerste verliezen op het oorlogsterrein, ook nog zonder aanvulling hare gevechtskracht voldoende blijft.

Deze laatste voldoende aannemende bij eene sterkte van $\pm$ 100 minderen, zoo behoort de compagnie, op $\pm$ 30 pct. verliezen rekenende, $\pm$ 150 hoofden sterk te zijn. Elke groep is dan sterk 1 onderofficier, 2 aspirant-onderofficieren en 14 man-

schappen; terwijl dan bij elke twee groepen nog ± 2 man kader (onderofficieren of aspirant-onderofficierén) in reserve zijn.

LXX. De door de cavalerie te verrichten diensten bij oorlogen tegen inlandsche stammen en ook bij een oorlog op Java, zullen in hoofdzaak zijn: kondschaftsdiensten. De gevechtskracht van het eskadron, dat slechts bij hooge uitzondering in massa zal optreden, kan dus minder groot zijn dan bij andere legers.

Het Inlandsch element moet worden uitgebreid. Bij goede en grondige oefening bestaan daartegen geene bezwaren.

Met het oog op de kleine paarden moet bij de Europeanen een maximum gewicht worden vastgesteld.

De eskadrons zijn verdeeld in 3 pelotons en 88 troepenpaarden sterk.

In de formatie der eskadrons zijn begrepen, de ordonnansen voor den staf der brigades.

Ten behoeve van het hoofdkwartier is een zelfstandig peloton ordonnansen onder een luitenant.

Te Makasser en te Padang is een zelfstandig mobiel peloton onder een luitenant.

Bij elk der brigades op Java en de expeditionnaire brigades is 1 escadron ingedeeld. (34)

LXXI. Ter voorziening in de behoefte aan paarden voor het leger is een remontedepot. (35)

LXXII. In Indië moet een sterke artillerie zijn. Zij moet bestaan uit:

veldartillerie;
lichte veldartillerie;
vestingartillerie, en
torpedisten.

De veldartillerie is ingedeeld bij de 4 eerste brigades.

De lichte veldartillerie bij de 4 andere, uitmakende de 3 expeditionnaire brigades en die in het Gouvernement Sumatra's Westkust. Mobiele sectiën lichte veldartillerie bevinden zich als garnizoenstroepen te Atjeh en te Makasser.

De vesting-artillerie is verdeeld in: de vesting-artillerie op Java en de artillerie der buitenbezittingen.

De eerste dient ter bediening van het kustgeschut, opgesteld

in de bestaande en nog te maken werken ter verdediging en bescherming van Tjilatjap, Batavia, Semarang, Soerabaia en voor de op die plaatsen te gebruiken torpedo's.

De kustartilleristen en de torpedisten zijn plaatselijk in één compagnie vereenigd.

De artillerie der buitenbezittingen is verdeeld in compagnieën, waarvan de sterkte in overeenstemming is met het gewicht der te bezetten posten in het gewest.

Daar in geval van een buitenlandschen oorlog de aanvulling der buitenbezittingen ophoudt, zoo dient het deel der algemeene reserve voor de vesting-artillerie, bestemd als aanvullingstroepen voor de artillerie der buitenbezittingen, en dat zich op Java bevindt, in dat geval ter bediening van het geschut dat in verband met de verdedigingsplannen op enkele punten als positiegeschut zal worden opgesteld.

Tot het artillerie-depot behooren twee detachementen bestemd voor Soerakarta en Djokdjakarta. (36)

LXXIII. Het aantal genietroepen moet worden uitgebreid. Ten behoeve van elke expeditionnaire brigade moet eene compagnie genietroepen, benevens eene oorlogsreserve, worden opgericht. Verder een depot als algemeene reserve en voor de oefening der aanvullingstroepen.

LXXIV. Bij den dienst der militaire administratie zal het toekennen van den rang van Luitenant-Kolonel aan de oudste helft der hoofdofficieren beneden den rang van kolonel, het voordeel geven, dat de hoofdofficieren langer in hunne betrekkingen zullen gehandhaafd kunnen worden. De tegenwoordige eisch dat de Majoor om tot Luitenant-Kolonel bevorderd te kunnen worden, de geschiktheid voor Hoofd-Intendant moet hebben, vervalt.

Ten einde ook voor verdienstelijke kapiteins-kwartiermeester het behalen van den hoofdofficiersrang mogelijk te maken, is een hoofdofficier-kwartiermeester in de organisatie noodig. Hij kan belast zijn met het groote magazijn van kleding en uitrusting.

Het personeel voor den dienst der Intendance wordt aangevuld uit de kwartiermeesters, en bij voorkeur door hen, die den intendance-cursus hebben bijgewoond. Officieren van andere

wapens en diensten, die den intendance-cursus hebben bijgewoond en overigens de vereischte geschiktheid hebben, kunnen bij de Intendance overgaan.

In verband met de voorgestelde indeeling van het leger is het personeel van den dienst der administratie eenigszins uitgebreid. De vermeerdering bestaat echter grootendeels uit onder-officieren-kwartiermeesters.

LXXV. Bij den geneeskundigen dienst moet de abnormaliteit dat een hoofdofficier belast is met den garnizoensdienst, ophouden. Bovendien zijn het nu dirigerende officieren van gezondheid die niets te dirigeren hebben.

Ook de hoofdofficier aan het hoofdbureau moet niet dirigerend officier van gezondheid heeten, doch, als regel aannemende dat de oudste op den Kolonel volgende hoofdofficier aan het hoofdbureau is geplaatst, kan hij Luitenant-Kolonel-sous-chef genoemd worden.

Het korps militaire apothekers kan worden verminderd — in verband met de invoering van de betrekking van militaire apothekersbedienden.

Het korps militaire paardenartsen moet, rekening houdende met de voorgestelde indeeling van het leger, worden uitgebreid.

Ten behoeve van elke expeditionnaire brigade is een veldhospitaal, waarbij eene compagnie hospitaalsoldaten is ingedeeld, benevens eene oorlogsreserve. Dit veldhospitaal moet steeds compleet worden gehouden. In tijd van vrede kan het personeel bij den plaatselijken dienst der hospitalen in de garnizoenen waar de brigades gelegerd zijn, werkzaam worden gesteld — maar hoofdzaak moet blijven oefening in den dienst welke te velde van hen gevorderd kan worden, en steeds gereed zijn om uit te rukken.

LXXVI. In Indië is bij expeditiën het beste transportmiddel: de mensch; de koelie; — juister nog de dwangarbeider.

Ten einde deze personen echter van te voren reeds te gewennen aan militaire tucht en te oefenen in het verrichten der diensten, welke van hen gevorderd zullen worden, is het noodig dat zij reeds gedeeltelijk in tijd van vrede bij de troepen van het leger zijn werkzaam gesteld.

Bovendien moeten als reserve, dus in de eerste plaats dienende tot aanvulling der benoodigde koelies bij gelegenheid eener expeditie, op de hoofdplaatsen van Java, waar een groot aantal dwangarbeiders zijn, transport-compagnieën of depots worden opgericht. Zij moeten in het dragen van vrachten geoefend worden. Zij zijn verdeeld in ploegen onder mandoers uit hun midden gekozen; twee of meer ploegen staan onder een opzichter (gegageerd of gepasporteerd militair) en de compagnie of depot onder toezicht en beheer van een gepensioneerd officier.

Daar de nu bezoldigde keuken-, kampements- en magazijns-koelies ten behoeve van het leger, door deze regeling komen te vervallen, levert zij eene directe bezuiniging op.

LXXVII. De thans bestaande bepalingen op het over en en weêr detachereen van officieren, welke deze detacheringen zeer kostbaar maken en het nut zeer twijfelachtig doen zijn, moeten gewijzigd worden.

Alleen luitenanten van de Infanterie en officieren van gezondheid 2^e klasse van het Nederlandsche leger moeten bij het leger in Indië gedetacheerd kunnen worden; terwijl alleen luitenanten van de cavalerie, artillerie en genie van het Nederlandsch-Indisch leger bij dat in Nederland gedetacheerd kunnen worden.

Officieren der militaire administratie komen in beide legers niet voor detachering in aanmerking.

LXXVIII. Het leger op Java moet in overeenstemming met de bij Hoofdstuk III aangegeven bestemming in hoofdzaak gelegerd zijn als volgt:

- 1^e Brigade te Weltevreden en Mr Cornelis.
  - 2^e Brigade te Soerabaia (beter nog in een nieuw op te richten temporair kampement op korten afstand van de hoofdplaats; b. v. 5 of 6 palen ten zuiden.)
  - 3^e Brigade te Semarang, Willem I en Banjoe-Biroe.
  - 4^e Brigade te Tjilatjap, Banjoemas en Kedong-Kebo.
  - 5^e Brigade te Magelang.
  - 6^e Brigade te Salatiga en Bojolali.
  - 7^e Brigade te Temanggoeng en verder:
- het 1^e Depot Bataljon te Buitenzorg,

het 3^e Depot Bataljon te Malang, (ten einde de daar bestaande gebouwen te benutten, moet echter later worden verplaatst naar Madioen.)

het 2^e Depot Bataljon, benevens het artillerie-depot en de depot compagnie voor de genietroepen te Moentilan, het 5^e Depot Bataljon, benevens het depot-eskadron der cavalerie te Salaman. (37.)

LXXIX. De overgang tot de nieuwe organisatie moet zeer geleidelijk plaats hebben.

Men beginne met de hervorming der bestaande tactische eenheden, compagnieën, batterijen, enz. enz. overeenkomstig de voorgestelde samenstelling, om eerst daarna over te gaan tot uitbreiding van het aantal eenheden.

Elke andere wijze van uitbreiding is slechts op papier, en vermindert feitelijk de gevechtskracht. (38.)

LXXX. De troepen moeten beschikbaar worden gehouden voor den dienst onder de wapenen, in hoofdzaak de oefeningen — 1^e door de zoogenaamde garnizoensdiensten tot een uiterst minimum terug te brengen, iets dat met een beetje goeden wil zeer goed kan — en 2^e door afschaffing van elken door soldaten uit te voeren arbeid, welke even goed door niet-soldaten kan worden verricht; b. v. magazijnsknechts- en corveeërs, ordonnansen, enz.

LXXXI. Het voldoen aan de hooge eischen, te stellen aan een goed leger, kan alleen worden bereikt door het leger steeds voltallig te houden en goed te oefenen — dat is: op te leiden voor de taak, welke het eenmaal zal moeten vervullen, en wel op de daarvoor vermoedelijk aangewezen terreinen.

III.

Ontwerp-organisatie van het Nederlandsch-Indisch leger.

Artikel 1.

Aan het hoofd van het leger staat een Luitenant-Generaal met den titel van Commandant van het leger en Chef van het Departement van Oorlog in Nederlandsch-Indië.

Artikel 2.

Het leger omvat de volgende staven, wapens, dienstvakken en korpeen :

- A. Staf van den Gouverneur-Generaal.
- B. Het Departement van Oorlog.
- C. Den Generalen Staf.
- D. Den Staf der brigades.
- E. Den Gewestelijken Staf.
- F. Den Plaatselijken Staf.
- G. De Infanterie.
- H. De Cavalerie.
- I. De Artillerie.
- K. De Genie.
- L. Den dienst der Militaire Administratie.
- M. Den Geneeskundigen dienst.
- N. Den dienst der militaire arrest- en provoosthuizen.
- O. Het korps militaire ambtenaren.
- P. Het korps militaire schrijvers. (Bijlage A.)

Artikel 3.

Het leger is verdeeld in :

- 1e. Het veldleger.
- 2e. De garnizoenstroepen.
- 3e. De korpsen en instellingen niet in tactisch verband staande.

Artikel 4.

Het veldleger is verdeeld in 8 brigades , welker bestemming is als volgt :

- 1e Brigade: ter bescherming van Batavia.
- 2e Brigade: ter bescherming van Soerabaia.
- 3e Brigade: ter bescherming van Semarang en ter verdediging der noordelijke accessen der centrale stelling.
- 4e Brigade: ter verdediging van Tjilatjap en de zuidelijke accessen der centrale stelling.
- 5e, 6e en 7e Brigades: zijn reserve-brigades , gelegerd in de centrale stelling, tevens dienende als expeditiebrigades.
- 8e Brigade: maakt uit: de mobiele macht in het Gouvernement Sumatra's Westkust.

De formatie der brigades is geregeld in verband met hare bestemming. (Bijlage B.)

Artikel 5.

Twee der brigades worden gekommandeerd door Generaal-majours.

Twee der brigades kunnen gekommandeerd worden door Kolonels, afkomstig van het wapen der Infanterie, Cavalerie, Artillerie of Genie.

De overige brigades worden gekommandeerd door Kolonels, afkomstig van het wapen der Infanterie.

Artikel 6.

Op Java zijn twee garnizoens-bataljons, dienende als plaatselijke bezetting te Djokdjakarta en te Soerakarta.

Artikel 7.

De overige garnizoenstroepen dienen ter handhaving van het gezag en het bewaren der rust en orde in de buitenbezittingen. Hunne formatie regelt zich naar de grootte en het gewicht der gewesten waar zij zich bevinden.

Artikel 8.

De formatie der korpsen en instellingen, niet in tactisch verband staande, is overeenkomstig de bestaande behoeften en is in verband daarmee voor tijdelijke wijziging vatbaar.

Elk korps en elke instelling wordt beschouwd tot een of ander wapen te behooren, en daaruit aangevuld.

Artikel 9.

De Generaal-majours worden niet gerekend tot een wapen te behooren, en worden even als de adjudanten der generaal-officieren gevoerd „à la suite” van den staf, het wapen of dienstvak, waarvan zij afkomstig zijn.

Artikel 10.

De Chefs van het wapen der Artillerie en der Genie, alsmede die van den dienst der Militaire Administratie en den Geneeskundigen dienst, kunnen den persoonlijken rang van Generaal-majoor krijgen, doch blijven in dat geval even als hunne adjudanten, tot het wapen of den dienst behooren.

Artikel 11.

De Hoofdofficieren beneden den rang van Kolonel zijn verdeeld in twee klassen, respectievelijk met den rang van Luitenant-Kolonel en Majoor. De oudste helft heeft den rang van Luitenant-kolonel, met dien verstande, dat de Majours minstens $2\frac{1}{2}$ jaar in dien rang moeten gediend hebben, alvorens tot Luitenant-kolonel benoemd te kunnen worden.

De Kapiteins zijn verdeeld in twee klassen. De oudste helft

der Kapiteins behoort tot de 1^e, de overigen tot de 2^e klasse.

De Luitenants worden verdeeld in twee klassen, respectievelijk met den rang van 1^{en} en 2^{en} Luitenant. De oudste helft heeft den rang van 1^{en} Luitenant, met dien verstande, dat een 2^{en} Luitenant minstens 3 jaren in dien rang gediend moet hebben, alvorens tot 1^{en} Luitenant bevorderd te kunnen worden.

Het berekenen van de oudste helft geschiedt voor elk wapen of dienstvak afzonderlijk.

Tot het verkrijgen van een hooger rang blijft „geschiktheid voor den hooger rang” het eerste vereischte.

Artikel 12.

A. DE STAF VAN DEN GOUVERNEUR-GENERAAL bestaat uit vier adjudanten, en wel:

- 1 Hoofdofficier,
- 2 Kapiteins,
- 1 Luitenant.

Een dezer officieren kan behooren tot de Koninklijke Nederlandsche Marine.

De Gouverneur-Generaal kan van deze formatie afwijken, mits ten gevolge dier afwijking, voor zooveel het bedrag der tractementen betreft, geen hoogere uitgaven worden vereischt, dan de formatie toestaat.

De officieren, deel uitmakende van den Staf van den Gouverneur-Generaal, worden — voor zoover zij tot de landmacht behooren — gevoerd à la suite van hun wapen of dienstvak.

Art. 13.

B. HET DEPARTEMENT VAN OORLOG TEVEN'S HOOFDQUARTIER bestaat uit:

- 1 Luitenant-Generaal, Commandant van het leger, Chef van het Departement,
  - 1 Kapitein, Adjutant van den Commandant van het leger.
- 1ste Afdeling. Kabinet:
- 1 Generaal-Majoor, Chef,

1 Kapitein, Adjudant van den Chef,

1 Hoofdofficier,

2 Kapiteins,

4 Luitenants.

2de *Afdeeling*: Het hoofdbureau der Infanterie (art. 32).

3de *Afdeeling*: Het hoofdbureau der Artillerie (art. 42).

4de *Afdeeling*: Het hoofdbureau der Genie (art. 64).

5de *Afdeeling*: Het hoofdbureau van den dienst der Militaire Administratie (art. 76).

6de *Afdeeling*: Het hoofdbureau van den Geneeskundigen dienst (art. 80).

7de *Afdeeling*: Het hoofdbureau van den Generalen Staf (art. 17).

8ste *Afdeeling*: Het hoofdbureau der Cavalerie (art. 39).

Het peloton ordonnansen.

Het korps stafmuzikanten.

De officieren ingedeeld bij de 1ste *Afdeeling* (Kabinet) worden gevoerd „à la suite” van hun wapen of dienstvak.

Artikel 14.

Het *Het peloton ordonnansen* bestaat uit:

1 Luitenant,

1 Fourier,

4 Europeesche wachtmeesters,

6 Europeesche cavaleristen,

4 Europeesche trompetters,

4 Inlandsche wachtmeesters,

6 Inlandsche cavaleristen,

en 25 troepenpaarden.

Het personeel behoort tot het wapen der Cavalerie.

Artikel 15.

Het *korps stafmuzikanten* bestaat uit:

1 Kapelmeester (Adjudant-onderofficier),

1 Hulp-kapelmeester (Adjudant-onderofficier of Sergeant-majoor),

1 Stafmuzikant 1e klasse (Sergeant-majoor voor de politie),

28 Stafmuzikanten der 1e, 2e en 3e klasse (Sergeanten), en Elèves-stafmuzikant der 1e en 2e klasse.

Bovendien kunnen 10 Europeesche pupillen of Europeesche soldaten ter beproeving of ter opleiding tot muzikant bij het korps gedetacheerd zijn.

De plaatselijke Commandant te *Weltevreden* is Directeur van het korps en treedt zoo noodig als Korps-commandant op.

Onder zijn toezicht is de Luitenant-plaatselijk-Adjutant belast met de discipline en administratie van het korps en treedt deze als compagnies-commandant op.

Artikel 16.

C. DE GENERALE STAF bestaat uit:

1. Het hoofdbureau.
2. De stafschool.
3. De chefs der staven van de brigades.
4. Den topographischen dienst.

Artikel 17.

Het hoofdbureau van den Generalen Staf is samengesteld als volgt :

- 1 Kolonel, Chef van den Generalen Staf.
- 1 Kapitein, Adjutant van den Chef.
- 2 Hoofdofficieren.
- 6 Kapiteins.
- 4 Luitenants, gedetacheerd bij den Staf.

De officieren van den Generalen Staf, alsmede de bij dien Staf gedetacheerde luitenants en de leerlingen der Stafschool worden gevoerd à la suite van het wapen of dienstvak waarvan zij afkomstig zijn.

Artikel 18.

De Stafschool is samengesteld als volgt :

- 1 Hoofdofficier, directeur.
- 3 Kapiteins, leeraars.
- Burgerleeraren (voor memorie).

16 Leerlingen aan de school.

12 id. gedetacheerd bij de wapens en staven.

Artikel 19.

Bij den Topographischen dienst worden onderscheiden :

- a. de Directie,
- b. de Opnemings-brigades,
- c. het Topographisch bureau,
- d. het Photographisch atelier,
- e. het Lithographisch etablissement,
- f. de Instrumentmakers-winkel.

De officieren van den Topographischen dienst worden gevoerd „à la suite” van hun wapen of dienstvak. De Hoofdofficier, Directeur en de Kapitein, werkzaam aan het bureau van de directie, behooren tot den Generalen Staf.

Artikel 20.

De directie van den Topographischen dienst berust bij een bureau, samengesteld als volgt :

1 Hoofdofficier	} van den Generalen Staf.
1 Kapitein	
2 Luitenants.	

Artikel 21.

Bij de Opnemings-brigades zijn ingedeeld :

- 6 Kapiteins, Chefs der brigades.
- 6 Luitenants.
- 9 Opnemers, Adjudant-onderofficier.
- 12 „ Sergeant-majoor.
- 18 „ Europeesche sergeanten.
- 12 „ „ fuseliers.
- 12 Elève-opnemers „ „

Artikel 22.

Bij het Topographisch bureau zijn ingedeeld :

3	Teekenaars ,	Adjudant-onderofficier.
3	"	Sergeant-majoor.
3	"	Europeesche sergeanten.
2	"	" fuseliers.
2	Elève-teekenaars	" "
5	{	Inlanders { der 1e klasse.
9		" 2e "
4		" 3e "

Artikel 23.

Behalve het personeel in de art. 21 en 22 aangegeven, zijn bij de Opnemings-brigades en bij het Topographisch bureau — deels als opnemer, deels als tekenaar — werkzaam :

3	Militaire opzichters	der 1e klasse.
4	"	" " 2e "
5	"	" " 3e "

Artikel 24.

Het Photographisch atelier is samengesteld als volgt :

- 1 Photograaf, met rang van Militair opzichter der 1e, 2e of 3e klasse ,
- 1 helper-photograaf , Adjudant-onderofficier of militair van lageren graad ,
- 1 helper-photograaf, Europeesch Sergeant of militair van lageren graad.

Artikel 25.

Het Lithographisch etablissement is samengesteld als volgt :

- 2 Graveurs, waarvan één met rang van militair opzichter der 1e, 2e of 3e klasse en één met rang van militair opzichter 2e of 3e klasse.

1 Helper-graveur, Adjutant-onderofficier of militair van lageren graad.

1	} Drukker {	Adjutant-onderofficier.
1		Sergeant-majoor.
1		Europeesch sergeant.

3 Inlandsche graveurs.

Artikel 26.

De Instrumentmakers-winkel is samengesteld als volgt :

1 Instrumentmaker met rang van militair opzichter der 1e, 2e of 3e klasse.

1 Helper-instrumentmaker, Adjutant-onderofficier of militair van lageren graad.

1 Helper-instrumentmaker, Europeesch Sergeant of militair van lageren graad.

Artikel 27.

Indien geen geschikte militairen zijn aan te wijzen voor de vervulling der in de art. 24, 25 en 26 genoemde betrekkingen, kunnen deze aan civiele ambtenaren worden opgedragen, wier positie dan — voor zoover zij uit Nederland worden uitgezonden — bij een afzonderlijk besluit des Konings wordt geregeld.

Worden zij in Nederlandsch-Indië aangenomen, dan regelt de Gouverneur-Generaal hunne positie, onder nadere goedkeuring des Konings.

Artikel 28.

D. DE STAF DER BRIGADES.

Aan de Brigade-commandanten is toegevoegd een officier van den Generalen Staf, die als Chef van den Staf der brigade optreedt.

Bij de brigades, gecommandeerd door een Generaal-majoor, is dit een Hoofdofficier, de overigen zijn Kapiteins.

Verder behoort tot den Staf van elke brigade een Luitenant-adjunct. Zij worden gevoerd à la suite van hun wapen.

Artikel 29.

E. DE GEWESTELIJKE STAF.

Het militair commando in de gewesten buiten Java wordt gevoerd:

in het Gouvernement Sumatra's Westkust, door den Brigadecommandant; overigens, door de Commandanten der garnizoensbataljons in de gewesten, waar hun korps gelegerd is.

Deze bepaling geldt ook voor de Commandanten der garnizoensbataljons, waarvan de onderdeelen over verschillende eilanden zijn verspreid.

Mocht er, tengevolge van expeditiën, een hooger autoriteit in het gewest aanwezig zijn, dan de bovenbedoelde titularissen, dan gaat het militair commando op die hoogere autoriteit over.

Verder behooren tot den gewestelijken Staf:

9 Kapiteins Gewestelijk Adjutant, en wel

1 voor Sumatra's Westkust,

1 „ Atjeh,

1 „ Palembang,

1 „ Oostkust Sumatra,

1 „ Wester-Afdeeling Borneo,

1 „ Zuider-Ooster-Afdeeling Borneo,

1 „ Celebes, Menado en Timor,

1 „ Amboina en Ternate,

1 „ de Gewesten bezet door het 3e garnizoens-bataljon.

Deze Kapiteins worden gevoerd à la suite van hun wapen of dienstvak.

Artikel 30.

F. DE PLAATSELIJKE STAF.

Tot den Plaatselijken Staf behooren:

6 Hoofdofficieren Plaatselijke Commandanten te *Weltevreden*, *Semarang*, *Soerabaia*, *Padang*, *Kota-Radja* en *Magelang*.

7 Luitenants plaatselijk Adjutant. 6 op de bovengenoemde plaatsen en 1 te Batavia. Deze laatste staat onder de bevelen van den plaatselijken commandant van Weltevreden.

15 Kapiteins plaatselijk Adjudant, voor de garnizoenen te
 Poeloe Bras,
 Oleh-leh,
 Fort-de-Kock,
 Padang Pandjang,
 Buitenzorg,
 Meester Cornelis,
 Tjilatjap,
 Banjoemas,
 Kedong-Kebo,
 Willem I,
 Salatiga,
 Bojolali,
 Salaman,
 Moentilan en
 Malang.

De officieren behooren tot het wapen der Infanterie, en worden
 à la suite van dat wapen gevoerd.

Artikel 31.

G. DE INFANTERIE.

Tot het wapen der Infanterie behooren :

1. Het hoofdbureau.
2. De veldbataljons.
3. De garnizoensbataljons.
4. De korpsen en inrichtingen welke niet in tactisch verband staan.
5. De depot-bataljons.

De samenstelling der verschillende onderdeelen is aangegeven
 op bijlage C.

Artikel 32.

Het *hoofdbureau* is samengesteld als volgt :

- 1 Generaal-majoor, Chef van het wapen.
- 1 Kapitein, Adjudant van den Chef.
- 1 Kolonel, Inspecteur der Buitenbezittingen.

P. V.

- 1 Kapitein, Adjudant van den Kolonel.
- 1 Hoofdofficier.
- 1 Kapitein.
- 2 Luitenants.

Artikel 33.

Er zijn 22 veldbataljons, samengesteld als volgt :

Nº. der bataljons.	Nº. der compagnieën.		
	Europeanen.	Amboineez.	Inlanders.
1 ^e , 2 ^e , 5 ^e , 9 ^e en 13 ^e	1 ^e en 4 ^e		2 ^e en 3 ^e
3 ^e , 4 ^e , 6 ^e , 7 ^e , 8 ^e	1 ^e	4 ^e	2 ^e en 3 ^e
10 ^e , 11, 12 ^e , 14 ^e			
15 ^e , 20 ^e , 21 ^e en 22 ^e			
16 ^e , 17 ^e , 18 ^e en 19 ^e	1 ^e		2 ^e , 3 ^e en 4 ^e

Ten behoeve der bataljons, behoorende tot de expeditionnaire brigades, is eene oorlogs-reserve, ter sterkte van $\pm 30\%$ dier bataljons. Deze reserves maken de 5e compagnieën dier bataljons uit.

Bij iedere inlandsche compagnie der veldbataljons kunnen ten hoogste 10 fuseliers als *Infanterist 1e klasse* worden aangemerkt.

Elk veldbataljon heeft een vaandel en een muziekkorps.

Artikel 34.

Er zijn 11 *garnizoensbataljons*.

Het 1e en 2e garnizoensbataljon, uitmakende de garnizoenen bestemd voor *Djoejakarta* en *Soerakarta*, bestaan elk uit 1 Europeesche en 1 Amboineesche compagnie, waarvan de samenstelling gelijk is aan die der veldbataljons.

De overige garnizoensbataljons bestaan uit detachementen, verdeeld over de verschillende garnizoenen in het gewest.

De detachementen worden gecommandeerd door een Luitenant.

Bij samenvoeging van 2 of 3 detachementen, wordt het

commando gevoerd door een Kapitein, die echter hoogstens 2 Luitenants onder zich heeft; terwijl in die gevallen 1 of 2 der Fouriers, Sergeant-majoor zijn.

Met uitzondering van het 1e, 2e, 3e en 4e garnizoensbataljon, zijn bij elk hunner 1 of meer mobiele compagnieën ingedeeld.

In den regel houden deze garnizoen op de standplaatsen der commandanten van de garnizoensbataljons.

Bij eene vereeniging van 2 of meer dier compagnieën, staan zij onder het commando van een Hoofdofficier, en behoort tot den Staf ook een muziekkorps.

Wanneer 1 mobiele compagnie, in een garnizoen buiten de bovenbedoelde standplaats is vereenigd met 3 of meer detachementen, dan worden deze vereenigde troepen mede onder het commando van een Hoofdofficier gesteld.

Bij elk detachement kunnen ten hoogste 2, en bij elke mobiele compagnie ten hoogste 5 inlandsche fuseliers als *Infanterist 1e klasse* worden aangemerkt.

Artikel 35.

De garnizoensbataljons buiten Java zijn samengesteld en gelegerd als volgt :

3e Garnizoensbataljon.

Staf te *Batavia*.

2	detachementen te	<i>Telok Betong.</i>
2	"	" <i>Benkoelen.</i>
1	"	" <i>Kepahiang.</i>
3	"	" <i>Muntok.</i>
1	"	" <i>Blinjoe.</i>
1	"	" <i>Pangkal Pinang.</i>
1	"	" <i>Taboali.</i>
1	"	" <i>Biliton.</i>
3	"	" <i>Tandjong Pinang.</i>

4e Garnizoensbataljon.

GOUVERNEMENT SUMATRA'S WESTKUST.

Staf te Padang Pandjang.

2 detachementen te Solok.

1	"	"	<i>Paija-Kombo.</i>
3	"	"	<i>Loehoe Sikepping.</i>
3	"	"	<i>Padang-Sidempoean.</i>
1	"	"	<i>Siboga.</i>
2	"	"	<i>Lagoe-boti.</i>
1	"	"	<i>Goenoeng Sitoli.</i>
1	"	"	<i>Singkel.</i>
1	"	"	<i>Baros.</i>

5e Garnizoensbataljon.

ATJEH EN ONDERHOORIGHEDEN.

Staf, 1 mobiele compagnie en

3 detachementen te Oleh-leh.

4 mobiele compagnieën te Kota-Radja.

1 mob. comp. en 3 detach. te Lambaroe.

3 detachementen te Segli.

3	"	"	<i>Edi.</i>
2	"	"	<i>Lamdjaboe.</i>
2	"	"	<i>Ketapang-doea.</i>
2	"	"	<i>Melatoe.</i>
2	"	"	<i>Lampermei.</i>
2	"	"	<i>Roempit.</i>
2	"	"	<i>Lamjong.</i>
1	"	"	<i>Lamtih.</i>
1	"	"	<i>Blang.</i>
1	"	"	<i>Lampernoet.</i>
1	"	"	<i>Lamrong.</i>
1	"	"	<i>Siroen.</i>
1	"	"	<i>Tiot-Iri.</i>
1	"	"	<i>Boekit-Karang.</i>
1	"	"	<i>Pakan Kroeng Tjoet.</i>
1	"	"	<i>Kota Pohama.</i>

6e Garnizoensbataljon.

OOSTKUST SUMATRA.

Staf, 2 mobiele compagnieën en

3 detachementen te *Medan*.3   "   "   *Tandjon Poera*.1   "   "   *Laboean Deli*.1   "   "   *Siak*.1   "   "   *Bengkalis*.1   "   "   *Pangkallan Siatar*.1   "   "   *Seroewai*.

7e Garnizoensbataljon.

PALEMBANG.

Staf, 2 mobiele compagnieën en

3 detachementen te *Palembang*.

1 mobiele compagnie en

3 detachementen te *Lahat*.2   "   "   *Tebing Tinggi*.2   "   "   *Bandar*.3   "   "   *Djambie*.1   "   "   *Soeroelangoen*.

8e Garnizoensbataljon.

WESTER-AFDEELING BORNEO.

Staf, 1 mobiele compagnie en

3 detachementen te *Pontianak*.3   "   "   *Sintang*.3   "   "   *Singkawang*.1   "   "   *Bengkayang*.1   "   "   *Sambas*.1   "   "   *Soekadana*.1   "   "   *Nanga Pinoh*.1   "   "   *Nang Bodor*.1   "   "   *Mandor*.

9e Garnizoensbataljon.

ZUIDER- EN OOSTER-AFDEELING BORNEO.

Staf, 2 mobiele compagnieën en

3	detachementen te	<i>Bandjermassin.</i>
3	"	" <i>Barabei.</i>
3	"	" <i>Amoenkhai.</i>
1	"	" <i>Martapoera.</i>
1	"	" <i>Marabahan.</i>
1	"	" <i>Kwala Kapoeas.</i>
1	"	" <i>Pengaron.</i>
1	"	" <i>Bantau.</i>
1	"	" <i>Kendangan.</i>
1	"	" <i>Boetoe.</i>
1	"	" <i>Moeara Tewe.</i>
1	"	" <i>Tandjong.</i>

10e Garnizoensbataljon.

CELEBES, MENADO EN TIMOR.

Staf, 3 mobiele compagnieën en

3	detachementen te	<i>Makasser.</i>
1	"	" <i>Segerie.</i>
1	"	" <i>Balang Nipa.</i>
1	"	" <i>Boeton.</i>
1	"	" <i>Bima.</i>
1	"	" <i>Gorontalo.</i>
1	"	" <i>Menado.</i>
1	"	" <i>Timor Koepang.</i>

11e Garnizoensbataljon.

AMBOINA EN TERNATE.

Staf, 1 mobiele compagnie en

3	detachementen te	<i>Amboina.</i>
3	"	" <i>Banda.</i>
3	"	" <i>Ternate.</i>
1	"	" <i>Saparoewa.</i>
1	"	" <i>Amahai.</i>
1	"	" <i>Wahaay.</i>
1	"	" <i>Ay.</i>
1	"	" <i>Tidore.</i>
1	"	" <i>Batjan.</i>

Artikel 36.

De *korpsen en inrichtingen welke niet in tactisch verband staan*, zijn :

1. De schietschool.
2. De kaderschool.
3. De hoofdcursus.
4. De cursus te Batavia.
5. De cursus te Semarang.
6. De cursus te Soerabaia.
7. Het suppletie-depot.
8. Het subsistenten-kader te Batavia.
9.   "   "   " Semarang.
10.   "   "   " Soerabaia.
11.   "   "   " Padang.
12.   "   "   " Kota Radja.
13.   "   "   " Ambon.
14. De strafdetachementen.
15. Het korps pupillen.

Artikel 37.

De aanvullingstroepen worden vereenigd in 5 *depot-bataljons*, waarvan 1 op Sumatra's Westkust en 4 op Java.

Zij voorzien in de aanvulling der verschillende korpsen en inrichtingen, zooals hier is aangegeven :

Depot- bataljon	Voorziet in de aanvulling van :		
	Veld- bataljon	Garnizoens- bataljon	Korpsen en inrichtingen vermeld bij art. 36 onder
1 ^e	9 ^e , 18 ^e	3 ^e , 6 ^e , 7 ^e , 8 ^e	1, 2, 3, 4, 7, 8.
2 ^e	2 ^e , 5 ^e , 6 ^e , 7 ^e , 8 ^e , 11 ^e , 15 ^e	1 ^e , 2 ^e ,	5, 9.
3 ^e	13 ^e , 19 ^e	9 ^e , 10 ^e , 11 ^e	6, 10, 13, 14.
4 ^e	16 ^e , 17 ^e	4 ^c , 5 ^c	11, 12.
5 ^e	1 ^e , 3 ^e , 4 ^e , 10 ^e , 12 ^e , 14 ^e , 20 ^e , 21 ^e , 22 ^e		15.

G. DE CAVALERIE.

Artikel 38.

Het wapen der Cavalerie bestaat uit:

1. Het hoofdbureau.
2. 7 veld-eskadrons.
3. 2 mobiele detachementen.
4. Het peloton ordonnansen.
5. Het remonte-depot.
6. De kaderschool.
7. Het depot-eskadron.

De standaard van het regiment is ingedeeld bij het eskadron dat te Batavia garnizoen houdt.

De luitenant-Directeur van het remonte-depot wordt gevoerd „à la suite” van het wapen.

Voor de samenstelling der onderdeelen, zie bijlage D.

Artikel 39.

Het hoofdbureau is samengesteld als volgt:

- 1 Kolonel of Luitenant-Kolonel, chef van het wapen.
- 1 Ritmeester-Adjutant van den chef.
- 1 Luitenant Adjunct.
- 1 Adjutant-onderofficier.
- 1 Staffourier.

De aanwijzing van tweeërlei rang voor den chef van het wapen heeft ten doel de gelegenheid te openen den titularis, des gewenscht tot kolonel te bevorderen.

Hij wordt steeds tot het commando geroepen in den Luitenant-Kolonels rang.

Artikel 40.

De veld-eskadrons zijn ingedeeld bij de brigades 1 t/m. 7.

Ten behoeve der veld-eskadrons van de expeditionnaire brigades bestaat eene oorlogsreserve, berekend op $\pm 30\%$ der sterkte, uitmakende het 4e peloton dier eskadrons.

De mobiele detachementen zijn bestemd: 1 voor Sumatra's Westkust en 1 voor Celebes.

Het 1/7 der Europeesche en inlandsche cavaleristen kan zijn cavalerist 1^e klasse; de overigen zijn cavalerist 2^e klasse.

H. DE ARTILLERIE.

Artikel 41.

Het wapen der Artillerie is samengesteld als volgt:

1. Het hoofdbureau.
2. De artillerietroepen.
3. Korpsen, inrichtingen enz. welke niet in tactisch verband staan.
4. De depots.

Voor de samenstelling der onderdeelen, zie bijlage E.

Artikel 42.

Het hoofdbureau is samengesteld als volgt:

- 1 Kolonel, chef van het wapen.
- 1 Kapitein-Adjutant van den chef.
- 1 Hoofdofficier.
- 1 Kapitein.
- 3 Luitenants.
- 1 Magazijnmeester, nader vermeld bij art. 53.

Artikel 43.

De artillerietroepen worden onderscheiden in:

- a. de commandanten der Artillerie bij de 1^e, 2^e, 3^e en 4^e brigade en het hun toegevoegd personeel;
- b. de veld-batterijen;
- c. de lichte veld-batterijen;
- d. de mobiele sectiën;
- e. de vesting-artillerie op Java;
- f. de artillerie der Buitenbezittingen.

Artikel 44.

Er zijn 4 veldbatterijen, ingedeeld bij de 1e, 2e, 3e en 4e brigade.

Artikel 45.

Er zijn 4 lichte veld-batterijen, ingedeeld bij de 5e, 6e, 7e en 8e brigade.

Ten behoeve der lichte veld-batterijen ingedeeld bij de expeditionnaire brigades, bestaat eene oorlogsreserve, berekend op $\pm 30\%$ der sterkte. Zij maken de reserve-sectie dier batterijen uit.

Artikel 46.

Er zijn 2 mobiele sectiën, 1 te Atjeh en 1 te Celebes.

Artikel 47.

De vesting-artillerie op Java is samengesteld uit 6 compagnieën, welke zijn ingedeeld als volgt:

2 bij de 1e brigade;

1 " " 2e "

1 " " 3e "

2 " " 4e "

Artikel 48.

De artillerie der Buitenbezittingen bestaat uit detachementen van verschillende sterkte, overeenkomstig de plaatselijke bewapening der verschillende garnizoenen.

Deze detachementen zijn voor elk gewest samengevoegd tot een of meer compagnieën, als volgt:

a. 2 compagnieën voor Atjeh en onderhoorigheden.

b. 1 compagnie voor Sumatra's Westkust.

c. 1 compagnie voor Palembang en Sumatra's Oostkust.

d. 1 compagnie voor Borneo.

- e. 1 compagnie voor Celebes.
- f. 1 compagnie voor Amboina en Ternate.
- g. 1 compagnie voor de gewesten bezet door de infanterie van het 3e Garnizoensbataljon.

Artikel 49.

Tot de korpsen, inrichtingen, enz., welke niet in tactisch verband staan, behooren:

- 1e. de gewestelijke Artillerie-commandementen;
- 2e. de inspectie der draagbare wapenen;
- 3e. de commissie van proefneming;
- 4e. de commissie tot herziening van den instructie-inventaris;
- 5e. de kaderschool;
- 6e. het korps Magazijnmeesters der artillerie;
- 7e. het korps conducteurs der artillerie;
- 8e. de artillerie constructiewinkel;
- 9e. de compagnie werklieden;
- 10e. Inspectie der buskruit-fabrikatie;
- 11e. de geweermakersschool;
- 12e. de geweermakersateliers.

Artikel 50.

De gewestelijke Artillerie-commandementen zijn gevestigd:

- 1 te Atjeh;
- 1 ter Westkust van Sumatra.

De commandanten der compagnieën genoemd bij art. 48 punt c tot en met g zijn in hun gewest met het Artillerie commandement belast.

Artikel 51.

De inspecteur der draagbare wapenen heeft den rang van Majoor of Kapitein.

Artikel 52.

Als voorzitter van elk der commissiën bedoeld bij art. 49 ad 3 en 4, fungeert een kapitein.

Artikel 53.

Het korps magazijnmeesters der Artillerie is samengesteld als volgt:

9 Magazijnmeesters der 1e, 2e of 3e klasse [officier].

10   "   "   4e klasse [Adjutant-onderofficier].

Van de 9 eerstgenoemden kunnen zijn:

1 van de 1e klasse, met den rang van Majoor;

4   "   "   1e   "   "   "   "   "   Kapitein;

4   "   "   2e of 3e klasse, met den rang van 1en of 2en Luitenant.

De magazijnmeesters zijn ingedeeld als volgt:

1 der 1e, 2e of 3e klasse bij het hoofdbureau;

1   "   1e, 2e of 3e klasse en

1   "   4e klasse bij den constructiewinkel;

1   "   4e klasse bij de Pyrotechnische werkplaats;

de overigen bij de oorlogs- of artillerie-magazijnen op Java en de Buitenbezittingen.

Artikel 54.

Het korps conducteurs der Artillerie is samengesteld als volgt:

6 conducteurs der 1e klasse (Adjutanten-onderofficier).

12   "   "   2e   "   (Sergeant-Majoor).

17   "   "   3e   "   (Sergeanten).

Een conducteur van elke klasse is ingedeeld bij den constructiewinkel; de overigen zijn ingedeeld bij de oorlogs- of Artillerie magazijnen op Java en in de *Buitenbezittingen*.

Artikel 55.

De compagnie artillerie-werklieden is samengesteld als aangegeven op bijlage F.

Van deze compagnie wordt, zoo noodig, eenig personeel gedetacheerd bij de overige onderdeelen van het wapen der Artillerie.

Artikel 56.

De inspectie der buskruitfabrikatie bestaat uit:

1 Majoor of Kapitein, directeur van de Pyrotechnische werkplaats, tevens inspecteur der buskruit-fabrikatie;

en voorts, uit:

- a. de Pyrotechnische werkplaats;
- b. de twee buskruit-molens, gevestigd te Semarang en te Ngawie.

Artikel 57.

Het burgerpersoneel verbonden aan de Artillerie-werkplaatsen, is samengesteld als aangegeven op bijlage G.

Artikel 58.

Het aantal élève- geweer- en lademakers behoorende tot de geweermakersschool kan door den Gouverneur-Generaal naar behoefte worden vermeerderd.

Artikel 59.

De geweermakers-ateliers zijn verdeeld in:

- 6 Artillerie-ateliers;
- 8 Garnizoens-ateliers der 1e klasse.
- 16   "   " 2e   "
- 11   "   " 3e   "

Bij ieder Artillerie-atelier is werkzaam:

- 1 Sergeant-geweermaker;
- bij ieder garnizoens-atelier 1e klasse, 1 Adjudant-onderofficier-geweermaker en 1 sergeant-geweermaker;
- bij ieder garnizoens-atelier 2e klasse, 1 sergeant-majoor-geweermaker en 1 sergeant-geweermaker;
- bij ieder garnizoens-atelier 3e klasse, 1 sergeant-geweermaker.

Bovendien kunnen bij 2 Garnizoens-ateliers der 1e klasse nog 2 sergeanten-geweermakers worden ingedeeld, d. i. één bij ieder.

Ook wordt nog eene reserve van sergeanten-geweermakers aangehouden tot ten hoogste $\frac{1}{5}$ gedeelte van het aantal geweer-makers, ten behoeve der ateliers toegestaan.

Artikel 60.

Het artillerie-depot voorziet in de aanvulling van de veld-

en lichte veld-batterijen en de artillerie der Buitenbezittingen.

De artillerie-depot-compagnie voorziet in de aanvulling van de vesting-artillerie op Java.

Tot het eerste behooren 2 detachementen, als 1 voor Djakarta en 1 voor Soerakarta.

Artikel 61.

De officieren bedoeld bij de art. 51 en 52, alsmede die, ingedeeld bij de artillerie-werkplaatsen, worden gevoerd, „à la suite” van het wapen.

Artikel 62.

Behalve voor de betrekkingen, waarvoor organiek kanonniërs 1e klasse zijn aangewezen, kunnen van de overige kanonniërs, stukrijders en torpedisten, het $\frac{1}{3}$ gedeelte zijn: kanonniërs 1e klasse, stukrijders 1e klasse en torpedisten 1e klasse; de overigen zijn van de 2e klasse.

I. DE GENIE.

Artikel 63.

Het wapen der genie is samengesteld als volgt:

- 1e. Het hoofdbureau.
- 2e. De genie-troepen.
- 3e. De gewestelijke en plaatselijke geniedienst.
- 4e. De dienst der genie-magazijnen.
- 5e. Het korps Militaire-opzichters der Genie.
- 6e. Het korps teekenaars der Genie.
- 7e. Het korps Geniewerklieden.
- 8e. De kaderschool.
- 9e. Het Genie-depot.

Voor de samenstelling der onderdeelen, zie bijlage H.

Artikel 64.

Het hoofdbureau is samengesteld als volgt:

- 1 Kolonel, chef van het wapen.

- 1 Kapitein, Adjudant van den chef.
- 1 Hoofdofficier.
- 1 Kapitein.
- 3 Luitenants.

Artikel 65.

De genie-troepen bestaan uit:

- 3 compagnieën genietroepen ten behoeve der 3 expeditionnaire brigades, en
- 1 detachement genietroepen ingedeeld bij de brigade op Sumatra's Westkust.

Ten behoeve der compagnieën genietroepen bestaat eene oorlogsreserve, berekend op $\pm 30\%$ der sterkte, uitmakende de 5e sectie dier compagnieën.

Artikel 66.

Tot den gewestelijken en plaatselijken geniedienst behoort het personeel ten behoeve der garnizoenen van:

- a. de 1e, 2e, 3e en 4e brigade op Java. Voor elke brigade 1 hoofdofficier als chef;
- b. de centrale stelling op Java, met 1 hoofdofficier als chef;
- c. de verschillende gewesten bezet door de Garnizoens-bataljons der infanterie N°. 3 tot en met 11.

De chefs ter Sumatra's Westkust en Atjeh zijn hoofdofficieren; de overigen zijn kapiteins.

Tot de 1e brigade wordt gerekend te behooren, het garnizoen van het 1e Depot-bataljon.

Tot de 2e brigade wordt gerekend te behooren het garnizoen van het 3e Depot-bataljon, alsmede Ngawie.

Tot de centrale stelling worden gerekend te behooren de garnizoenen der expeditionnaire brigades der verschillende depots in midden Java, benevens Djokdjakarta, Soerakarta, Klatten en Gombong.

Artikel 67.

De dienst der geniemagazijnen omvat:

- a. Het korps Magazijnmeesters der Genie;
- b. " " Conducteurs der Genie.

Artikel 68.

Het korps Magazijnmeesters der Genie telt:

- 5 Magazijnmeesters der 1e, 2e of 3e klasse (officieren).
- 5 Magazijnmeesters der 4e klasse (Militaire opzichters).

Van de 5 eersten kunnen zijn:

- 2 van de 1e klasse (kapitein);
- 3 „ „ 2e of 3e klasse (1e of 2e luitenant).

Van de 5 laatsten kunnen hoogstens 2 den graad van militair opzichter der Genie 1e klasse hebben; de overigen zijn militaire opzichters van de 2e of 3e klasse.

Van de magazijnmeesters zijn ingedeeld bij het Hoofdbureau:

- 1 van de 1e, 2e of 3e klasse, en
  - 1 „ „ 4e klasse;
- de overigen bij de Genie-magazijnen.

Artikel 69.

Het korps Militaire opzichters der Genie is ingedeeld bij den gewestelijken en plaatselijken dienst.

Artikel 70.

Van het korps Teekenaars der Genie zijn ingedeeld bij het Hoofdbureau:

- 1 Militair opzichter der 1e, 2e of 3e klasse;
- 1 Adjutant-onderofficier;
- 1 Sergeant-majoor en
- 1 Sergeant;

de overigen zijn ingedeeld bij den gewestelijken en plaatselijken dienst.

Artikel 71.

Het korps Geniewerklieden wordt gerekend te behooren tot het Genie-depot, alwaar een kern is, dienende tot opleiding van élèves; de overigen zijn naar mate de behoefte ingedeeld bij den gewestelijken en plaatselijken genie-dienst.

De Europeesche ongegradueerde werklieden worden verdeeld in werklieden der 1e, 2e en 3e klasse.

Artikel 72.

Het genie-depot dient tot aanvulling der verschillende onderdeelen van het wapen.

Artikel 73.

Behalve de ongegradueerde teekenaars en werklieden, die allen genie-soldaten 1e klasse zijn, kunnen van de overige genie-soldaten het $\frac{1}{3}$ zijn: genie-soldaten 1e klasse; de overigen zijn: genie-soldaten 2e klasse.

Artikel 74.

Indien de sterkte van het korps officieren der Genie beneden de aangegeven cijfers blijft, kunnen bij het wapen der Genie, officieren van het wapen der Infanterie gedetacheerd worden; deze worden dan à la suite van hun wapen gevoerd.

K. DE DIENST DER MILITAIRE ADMINISTRATIE.

Artikel 75.

Tot den dienst der militaire administratie behooren:

- 1e. het Hoofdbureau;
- 2e. de dienst der intendance;
- 3e. de administratieve dienst bij de Korpsen en Garnizoenen, de Ziekeninrichtingen en de Magazijnen van kleeding en uitrusting.

Artikel 76.

Het Hoofdbureau is samengesteld als volgt:

- 1 Kolonel. Chef van de militaire administratie. Hoofd-intendant.
- 1 Hoofdofficier-Intendant.
- 2 Kapiteins-Intendant.
- 2 Kapiteins-Kwartiermeester.
- 10 Luitenants-kwartiermeester.

P. v.

8

Artikel 77.

De dienst der Intendance is verdeeld in:

a. de Gewestelijke Intendance.

b. de Intendance der brigades.

Tot het personeel der Intendance behooren:

a. ten behoeve der gewesten bezet door de Garnizoens-bataljons
Nº. 3 tot en met 11:

1 Hoofdofficier Intendant;

9 Kapiteins „

10 Luitenants-Kwartiermeester.

b. ten behoeve der 3e, 4e, 5e, 6e en 7e brigade:

5 Hoofdofficieren-Intendant,

5 Kapiteins- „

5 Luitenants-Kwartiermeester,

en ten behoeve der 1e, 2e en 8e brigade:

3 Kapiteins-Intendant.

5 Luitenants-Kwartiermeester.

Wanneer eene expeditionnaire brigade in haar geheel op het terrein des oorlogs is, treedt de chef der intendance dier brigade op als gewestelijke Intendant, in het gewest waar oorlog wordt gevoerd.

Artikel 78.

Tot het personeel voor den administratieven dienst bij de korpsen en garnizoenen, de ziekeninrichtingen en de magazijnen van kleeding en uitrusting behooren:

1 Hoofdofficier Kwartiermeester.

15 Kapiteins „

56 Luitenants „

55 Adjudanten-onderofficier „

35 Sergeant-majoors „

L. DE GENEESKUNDIGE DIENST.

Artikel 79.

De geneeskundige dienst omvat:

a. het korps Officieren van gezondheid;

- b. het korps militaire apothekers;
- c. het korps militaire paardenartsen;
- d. de compagnieën hospitaal-soldaten;
- e. het personeel van den hospitaal-dienst.

Voor de samenstelling der onderdeelen zie bijlage I.

Artikel 80.

Het korps officieren van gezondheid is ingedeeld als volgt:

- 1e. het Hoofdbureau;
- 2e. de Dirigeerende officieren van gezondheid en de gewestelijke dienst.
- 3e. de dienst der veldhospitalen;
- 4e. de plaatselijke dienst.

Artikel 81.

Het hoofdbureau is samengesteld als volgt:

- 1 Kolonel, chef van den geneeskundigen dienst.
- 1 Luitenant-Kolonel, Sous-chef.
- 1 Officier van gezondheid 1e klasse.

Artikel 82.

Tot het personeel der dirigeerende officieren van gezondheid en van den gewestelijken dienst behooren:

7 Dirigeerende officieren van gezondheid, ten behoeve der 7 brigades op Java.

3 Dirigeerende officieren van gezondheid, chefs der hospitalen 1e klasse.

2 Dirigeerende officieren van gezondheid, en

7 Officieren van gezondheid 1e klasse respectievelijk eerst-aanwezenden ter Sumatra's Westkust en Makasser en de overige gewesten, bezet door de infanterie der Garnizoens-bataljons buiten Java.

Wanneer eene expeditionnaire brigade in haar geheel op het terrein des oorlogs is, treedt de dirigeerende officier van gezondheid op als eerstaanwezende in het gewest, waar oorlog wordt gevoerd.

Artikel 83.

Tot den dienst der veldhospitalen behooren:

- 3 Officiëren van gezondheid 1e klasse.
- 15   "   "   "   2e   "
- 3 militaire apothekers 2e klasse, [later vermeld bij het korps militaire Apothekers (art. 85)].
- 3 compagnieën hospitaalsoldaten, met hunne oorlogsreserves.
Er zijn 3 veldhospitalen ten behoeve der expeditionnaire brigades.
Elk veldhospitaal bestaat uit:
- 1 veldhospitaal;
- 3 verbandplaatsafdeelingen;
- 1 compagnie hospitaal-soldaten.

Artikel 84.

Tot den plaatselijken dienst behooren de overige officieren van gezondheid ter sterkte van:

- 47 officieren van gezondheid 1e klasse;
- 121   "   "   "   2e   "

Artikel 85.

Het Korps Militaire Apothekers telt:

- 2 Eerste Apothekers, (Hoofdofficier.)
- 9 Apothekers 1e klasse, (Kapitein.)
- 23   "   2e   "   (1e Luitenant.)
- 30 militaire apothekers bedienden (geassimileerd aan den graad van militairen opzichter der Genie.)

Artikel 86.

Het korps Militaire Paardenartsen telt:

- 3 Militaire paardenartsen 1e klasse; (Kapitein.)
- 7 Militaire paardenartsen 2e en 3e klasse. (1e en 2e Luitenant.)
Zij zijn verdeeld als volgt:
- 1 bij elke brigade.

- 1 bij het depot-eskadron der cavalerie, en
- 1 bij het Artillerie-depot.

Artikel 87.

De compagnieën hospitaal-soldaten zijn ingedeeld bij de veld-hospitalen ten behoeve der expeditionnaire brigades.

Bij elke compagnie is één luitenant der infanterie, die als compagnies-commandant optreedt; overigens staan zij, wat hun oefening en dienst betreft, onder de bevelen van den officier van gezondheid 1e klasse, chef van het veldhospitaal.

De luitenants der Infanterie worden „à la suite” van hun wapen gevoerd.

Artikel 88.

De sterkte van het personeel voor den hospitaaldienst is afhankelijk van het aantal en den omvang der ziekeninrichtingen.

De ziekeninrichtingen worden onderscheiden in hospitalen en ziekenzalen; de eerstgenoemde verdeeld in 6 klassen; de laatstgenoemde in 4.

De Gouverneur-Generaal bepaalt het aantal en de klasse der ziekeninrichtingen.

Is het voor de ziekeninrichtingen benoodigde personeel niet uit vrijwilligers of uit het leger te verkrijgen, dan kunnen met machtiging van den Gouverneur-Generaal de hospitaal-bedienden, de ziekenoppassers en de handlangers tijdelijk door burgerpersonen worden vervangen.

De aanvulling der compagnieën hospitaal-soldaten geschiedt uit het geoefend personeel der hospitalen 1e klasse, welks sterkte daarop berekend is.

M. DE DIENST DER MILITAIRE-, ARREST- EN PROVOOSTHUIZEN.

Artikel 89.

Demilitaire Arrest- en Provoosthuizen worden onderscheiden in:

- a. het militair Huis van Arrest te Semarang.

b. de Provoosthuizen gevestigd in de Militaire auditieën op Java en in de Buitenbezittingen.

Artikel 90.

Het kader voor het Militair Huis van Arrest is samengesteld als volgt:

- 1 Kapitein, commandant.
- 2 Luitenants.
- 1 Adjudant-onderofficier.
- 1 Sergeant-majoor baas schoenmaker.
- 1   "   "   baas kleermaker.
- 2 Sergeanten onderbaas schoenmaker.
- 2   "   "   onderbaas kleermaker.
- 3 Sergeanten voor den politiedienst.
- 1 Sergeant voor iedere 25 gevangenen.

Dit personeel wordt gevoerd „à la suite” van hun wapen of dienstvak.

Artikel 91.

Bij ieder der militaire Provoosthuizen, waarvan het aantal en de plaatsen waar zij zijn gevestigd, door den Gouverneur-Generaal worden bepaald, zijn ingedeeld:

- 1 Provoost-geweldige, Adjudant-onderofficier,
- 1 of meer Stokkeknechts (sergeant), naar gelang van het aantal arrestanten.

Het aantal stokkeknechts voor ieder Provoosthuis wordt door den Gouverneur-Generaal vastgesteld.

N. HET KORPS MILITAIRE AMBTENAREN.

Artikel 92.

Het korps Militaire ambtenaren is samengesteld als volgt:

- 5 Militaire ambtenaren der 1e klasse
- 7   "   "   "   2e   "
- 11   "   "   "   3e   "

Artikel 93.

De Militaire ambtenaren zijn ingedeeld als volgt:

- 4 bij de 1e Afdeeling van het Departement van oorlog,
- 2 bij de 2e Afdeeling van het Departement van oorlog,
- 2 bij de 3e Afdeeling van het Departement van oorlog,
- 4 bij de 4e Afdeeling van het Departement van oorlog,
- 4 bij de 5e Afdeeling van het Departement van oorlog,
- 1 bij de 6e Afdeeling van het Departement van oorlog,
- 1 bij de 7e Afdeeling van het Departement van oorlog,
- 1 bij de 8e Afdeeling van het Departement van oorlog,
- 1 bij het algemeen magazijn van oorlog,
- 1 bij het algemeen magazijn van kleeding en uitrusting,
- 1 bij het algemeen magazijn van geneesmiddelen,
- 1 bij den Artillerie-constructiewinkel.

0. HET KORPS MILITAIRE SCHRIJVERS.

Artikel 94.

Het korps militaire schrijvers telt:

- 21 Adjutant-onderofficieren schrijver 1e klasse,
- 15 Adjutant-onderofficieren schrijver 2e klasse,
- 78 Sergeant-majors schrijver,
- 200 Sergeanten schrijver,
- 150 Aspiranten-onderofficier schrijver,
- 150 Soldaten schrijver.

Artikel 95.

Indien het korps militaire schrijvers niet naar behoeften kan worden aangevuld uit het leger, worden — met inachtneming der volgende regelen — burgerlijke schrijvers op de militaire bureaux werkzaam gesteld.

Deze burgerlijke schrijvers worden onderscheiden in vijf klassen, derwijze, dat die der 1e klasse in de plaats treden van de Adjutant-onderofficieren schrijver der 1e en 2e klasse; die der 2e klasse in de plaats van de sergeant-majors schrijver;

die der 3e klasse in de plaats van de sergeanten schrijver, enz.

De som van de militaire schrijvers en van de in hun plaats tredende burgerlijke schrijvers, mag voor elke categorie het daarvoor bij art. 94 aangegeven cijfer niet overschrijden.

Artikel 96.

De militaire schrijvers zijn ingedeeld als volgt :

117 bij het Departement van oorlog, als :

20 bij de 1e Afdeeling.

10	"	"	2e	"
15	"	"	3e	"
12	"	"	4e	"
46	"	"	5e	"
4	"	"	6e	"
8	"	"	7e	"
2	"	"	8e	"

en verder :

26 ten behoeve van de staven der brigades.

18 van de gewestelijke staven.

27 " " plaatselijke staven.

50 " " artillerie.

50 " " genie.

46 " den geneeskundigen dienst.

280 " den dienst der militaire administratie.

Artikel 97.

In tijd van vrede zijn dwangarbeiders bij het leger ingedeeld als volgt :

4 voor elke Europeesche of Amboineesche compagnie Infanterie.

2 " elke Inlandsche compagnie Infanterie.

3 " elke gemengde compagnie bij de Infanterie en Genie-troepen.

6 " de compagnie artillerie werklieden.

9 " elk eskadron.

- 9 voor elke veldbatterij.
- 10 „ elke lichte veldbatterij.
- 1 „ elk detachement Infanterie.
- 3 „ elk detachement cavalerie of artillerie.
- 4 „ elken getrokken mortier bij de lichte veldbatterijen.
- 1184 „ den geneeskundigen dienst (zie bijlage I).
- 600 ten behoeve der magazijnen onder militair beheer.

Het aantal voor ieder magazijn aan te wijzen wordt door den Gouverneur-Generaal bepaald.

Bij het deelnemen aan expeditiën door onderdeelen van het leger wordt het aantal dwangarbeiders, dienende tot aanvulling van de reeds bij de op expeditie gaande troepenmacht ingedeelden, door den Gouverneur-Generaal bepaald.

Artikel 98.

Het beheer en toezicht over de bij het leger ingedeelde dwangarbeiders wordt gevoerd door gepensioneerde officieren en gegageerde of gepasporteerde onderofficieren en minderen, overeenkomstig door den Gouverneur-Generaal vast te stellen regelen.

De kosten verbonden aan dat beheer, komen alleen op voet van oorlog ten koste van de begrooting van het Departement van oorlog.

Artikel 99.

In de samenstelling van het leger zijn niet begrepen en worden als „boven de formatie” gevoerd :

1e. de officieren en militaire ambtenaren van het leger in *Nederlandsch-Indië* op non-activiteit, met of zonder bezwaar van den lande, alsmede alle militairen en militaire ambtenaren van dat leger, die bezoldigd worden ten laste van het I^e Hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* of van het VIIIe Hoofdstuk der Staatsbegrooting :

2e. de luitenants van het Nederlandsche leger gedetacheerd bij het leger in *Nederlandsch-Indië* ;

3e. de aspirant-officieren, die aan de eischen van het officiers-examen hebben voldaan en, in afwachting hunner benoeming

tot 2en Luitenant, als adjudant-onderofficier dienstdoend officier zijn ingedeeld;

4e. de mindere militairen, geplaatst:

a. bij het suppletie-depot, in afwachting hunner indeeling bij het leger;

b. bij een der subsistenten-kaders, in afwachting van scheepsgelegenheid om naar *Nederland* terug te keeren;

c. als gestraften bij de strafdetachementen;

d. als gedetineerden bij het militair huis van arrest;

5e. de Europeesche pupillen ingedeeld bij het korps Pupillen te Gombong ten getale van ten hoogste 600 pupillen.

6e. de Afrikaansche, Amboineesche en Inlandsche soldatenkinderen, die onder den naam van pupillen worden opgenomen bij de korpsen van het leger.

Artikel 100.

Voor zoo verre de standplaatsen der onderdeelen van het leger niet bij dit ontwerp zijn bepaald, worden zij door den Gouverneur-Generaal aangegeven.

Artikel 101.

Indien de sterkte van het officierskorps bij eenig onderdeel des legers beneden de eischen der formatie blijft en de finantieele grenzen, door de formatie met betrekking tot de traktementen gesteld, niet worden overschreden door de bezoldiging der bij dat onderdeel boven de formatie gevoerde officieren van het Nederlandsche leger, is de Gouverneur-Generaal binnen de voormelde grenzen bevoegd:

Om officieren, die overcompleteet zijn in hunnen rang bij terugkeer van verlof buiten Nederlandsch-Indië voor zoo ver het belang van den dienst dit vordert, in activiteit te herstellen vóór dat de formatie daartoe vrijheid geeft.

Artikel 102.

De Gouverneur-Generaal is bevoegd onder nadere goedkeuring van Zijne Majesteit den Koning:

1e. In verband met de politieke verhoudingen op de bezittingen buiten Java, de garnizoenstroepen met een of meer detachementen infanterie te vermeerderen of te verminderen.

2e. in zeer buitengewone omstandigheden de formatie uit te breiden met eene oorlogsreserve ten behoeve der garnizoens-
troepen van het gewest of de gewesten, waar die omstandigheden aanwezig zijn.

IV.

Toelichtingen.

Ad I.

1. Het in staat van verdediging brengen van de hoofdplaats Padang zou te veel geldelijke offers eischen, doch is bovendien onnoodig wanneer in beginsel besloten wordt, die verdediging in het binnenland, dat zich bijzonder daartoe eigent, te voeren. Tot eene consequente doorvoering van dat beginsel behoort echter, dat reeds dadelijk de zetel van het bestuur alsmede het militair commando, met al wat tot deze departementen behoort, zooals: magazijnen, enz. naar Fort de Kock wordt verplaatst. Het algemeen zoutverkooppakhuis moet te Padang Pandjang worden gevestigd, terwijl dat te Priaman slechts een doorvoerpakhuis behoort te zijn.

De legering der troepen moet verband houden met het aan te nemen stelsel van verdediging. De voornaamste toegangen tot de bovenlanden, te weten: de weg Padang—Solok, de kloof van de Batang—Aneh, en de kloof van de Antokan, moeten reeds dadelijk worden bezet, met het oog op de oefening der troepen.

Het terugtrekken van den zetel des bestuurs op het oogenblik dat een vijandelijk eskader voor Padang verschijnt, zou de verdediging geheel ontzenuwen door gebrek aan de noodige hulpmiddelen in de bovenlanden, terwijl de te Padang aanwezige vervoermiddelen in de verste verte niet in staat zijn, de magazijnen enz. enz. op zulk een oogenblik naar de bovenlanden te vervoeren.

Eene landing op Padang moet den vijand niet het minste

militaire voordeel aanbieden en voor hem gelijk zijn met eene landing b. v. bij Tikoe of elders.

Eene goed voorbereide verdediging in de bovenlanden maakt ze bij de bestaande, wel is waar nog te verbeteren, communicatie-wegen met de Oostkust, zoo goed als onneembaar.

2. Het onderhouden van eene zeemacht, in staat om den strijd met kans op gunstigen uitslag, aan te gaan tegen een sterk vijandelijk eskader, dan wel met de talrijke oorlogschepen, welke dienen ter begeleiding eener aanzienlijke transportvloot, zou onze finantieele krachten te boven gaan.

3. De taak van de marine zal zijn :

a. In het algemeen het medewerken tot handhaving van ons gezag en het tegengaan van zeeroof binnen onze bezittingen.

b. Het samenwerken met en het ondersteunen van de landmacht bij expeditiën tegen inlandsche vijanden.

Bij een buitenlandschen oorlog :

a. Het verkennen van de vijandelijke vloot.

b. Het beschermen der voornaamste plaatsen tegen een coup de main, met slechts enkele schepen.

c. Met vermindering van een geregeld gevecht, het zoo veel mogelijk bemoeielijken en verontrusten van den vijand vóór en gedurende eene landing.

d. Het bedreigen der communicatielijnen na de landing.

Hare taak met oordeel en vlugheid volbrengende zal zij veel tot de verdediging kunnen bijdragen.

4. De tegenwoordige toestand geeft niet de minste waarborgen, dat op het oogenblik dat de marine geroepen zal worden haar boven aangegeven taak tegen een buitenlandschen vijand te vervullen, het noodige materieel beschikbaar zal zijn.

Het materieel moet bestaan uit: rammen, torpedobooten en stationsschepen.

De hoofdeischen waaraan het materieel voldoen moet, zijn : snelheid en weinig diepgang.

Daar deze en nog andere eischen niet altijd overeen te brengen zijn met die te stellen aan het materieel behoorende tot Z. M. Marine, zoo moet eene zuiver Nederl. Ind. marine in het leven worden geroepen.

De organisatie van het marine-personeel moet zoodanig zijn dat een gedeelte van het materieel in vreedstijd kan opgelegd zijn in reserve — en bij in dienststelling onmiddellijk kan bemand worden. Hierbij kan gerekend worden op de bemanningen der schepen, welke om den vijand niet in handen te vallen, zoodra mogelijk naar Soerabaia of Tjilatjap zijn teruggetrokken.

5. Een buitenlandsche vijand, welke met het doel Java te veroveren tot een aanval op dat eiland overgaat, zal natuurlijk zoo spoedig mogelijk tot eene beslissing trachten te geraken. Door hem dus bij zijne landing met ons leger te gemoet te gaan, zou men de bedoelingen van den vijand in de hand werken. Zijn wij echter in het binnenland opgesteld, dan zal hij het leger moeten opzoeken om tot de gewenschte beslissing te geraken. Bij eene opstelling in midden Java, zal een aanval van de Westzijde, voor den vijand, al de nadeelen van lange, vermoeiende marschen door weinig bevolkte, hier en daar moerassige en woeste streken opleveren, benevens die verbonden aan eene uiterst moeielijk te onderhouden gemeenschap met de vloot. Een aanval van de Oostzijde levert, ofschoon in eenigszins mindere mate, omdat de Solo-rivier hier eene gemeenschap met Soerabaia aanbiedt, dezelfde moeielijkheden op.

Hoewel op de Zuidkust eenige punten gelegenheid bieden voor eene landing, zoo bestaan echter alleen van uit Patjitan en Tjilatjap bruikbare wegen naar de binnenlanden. Op eerstgenoemde plaats is echter even als op alle andere plaatsen aan de Zuidkust de ligging der vloot, alsmede de gemeenschap met den wal geenszins verzekerd, zoodat zij voor eene landing door den vijand niet gekozen zullen worden.

Te Tjilatjap is echter eene veilige haven.

In den Oost-moesson is alhier echter *buiten* de haven geen landing mogelijk.

In den West-moesson is hier echter *buiten*, doch alleen in de onmiddellijke nabijheid van de haven eene landing mogelijk, terwijl ook dan de gemeenschap met den wal niet ten allen tijde verzekerd is.

In beide gevallen is dus het bezit van de haven van Tjilatjap voor den vijand noodig.

In den West-moesson is eene landing op de Noordkust op vele punten dikwerf moeielijk en de gemeenschap met de vloot niet altijd verzekerd.

In den Oost-moesson is eene landing op de Noordkust op bijna alle plaatsen doenlijk, terwijl van meest al deze plaatsen, wegen, welke gedurende den Oost-moesson meer of minder bruikbaar zijn, naar de binnenlanden voeren.

De kortste en voor alle wapens geschikte, derhalve de meest bruikbare weg is die van Semarang naar Bawen.

In den West-moesson is derhalve eene landing aan de Zuidkust, na vermeerstering van de haven te Tjilatjap, niet onmogelijk.

Eene landing aan de Noordkust in de nabijheid van Semarang gedurende den Oost-moesson is echter de meest waarschijnlijke.

Voor de ter verdediging in te richten centrale stelling moet dus een terrein-gedeelte gekozen worden, dat, overigens de meeste voordeelen aanbiedende, in Midden-Java en zoover mogelijk van Semarang is gelegen.

6. Deze voornamste handelsplaatsen moeten aan de zee-zijde verdedigd worden tegen partieele ondernemingen des vijands met een of twee schepen of met eene kleine macht.

Daartoe zullen de noodige versperringen [torpedo's] moeten worden aangebracht en deze van uit den wal behoorlijk verdedigd kunnen worden. Een der daartoe noodige strandbatterijen zal voldoende bewapend moeten zijn om het een groot vijandelijk schip onmogelijk te maken de plaats te bombardeeren. Bij de inrichting dier batterij zal men er rekening mede moeten houden dat ook de marine in de toekomst van schietkatoengranaten gebruik zal maken.

Tot het tegengaan eener landing van eene kleine macht op eenigen afstand van de plaats, met het doel de verdedigingswerken van de landzijde te nemen, is op Batavia en Soerabaia een vast garnizoen ingedeeld; terwijl te Semarang de troepenmacht bestemd ter verdediging der noordelijke accessen van de centrale stelling ook met die taak is belast.

De versterking dezer plaatsen is te meer noodig omdat zij als operatie-basis voor onze rannen en torpedobooten moeten dienen.

Zonder Soerabaia geheel als oorlogshaven, dienende als operatiebasis voor een vloot, welke buiten de haven moet strijden, in te richten, omdat en die vloot er niet is en zulks onze financiële krachten zou te boven gaan, zoo moet de strandverdediging van Soerabaia in zeer goeden staat zijn en zulks met het oog op de bestaande maritieme inrichtingen aldaar, welke voor den vijand van groot nut kunnen zijn en hem allicht aanleiding zullen geven, in de eerste plaats zijne aandacht op deze plaats te vestigen en te trachten zoo spoedig mogelijk, al ware het slechts met een deel zijner macht, zich van haar meester te maken. Het behoud dier haven moet ons gewaarborgd zijn zoolang de vijand niet met zijn geheele macht den aanval doet. [zie toel. 5.]

Alleen in dit geval [dit geldt ook voor Batavia en Semarang] wordt in verband met de marine de landing zooveel mogelijk bemoeielijkt, doch overigens voorloopig in achterwaarts gelegene stellingen teruggetrokken.

7. Tjilatjap is eene veilige vluchthaven voor onze koopvaardij- en oorlogsvloot, en een communicatiemiddel met de buitenwereld. Zoo als uit toel. 5 blijkt, is het het eenige punt op de zuidkust geschikt voor eene landing. Bij eene voldoende versterking van de haven overeenkomstig de eischen tegenwoordig daaraan te stellen, is den vijand de mogelijkheid om op de zuidkust te landen, dus geheel ontnomen.

Eenige kleine werken aan de landzijde zijn mede noodig. Eene afzonderlijk daartoe aangewezen afdeeling van het leger is met de verdediging van Tjilatjap belast.

Met het oog op de ongezondheid van de plaats moeten deze troepen niet voor vast garnizoen houden te Tjilatjap, doch in de omstreken gelegerd zijn — tevens rekening houdende met hun taak — om ook de andere deelen van de zuidkust [Patjitjan] te blijven waarnemen, alsmede met de mogelijkheid dat de vijand op de Noordkust geland zijnde, een poging zou kunnen doen om dwars door het eiland gaande, de haven van Tjilatjap van de landzijde te veroveren.

8. Behalve van de deugdelijkheid van het leger, zal eene verdediging van Java ook afhangen van de snelle verplaatsbaarheid der troepen.

Bovendien zullen spoorwegen zeer noodig zijn voor het transport van allerhande oorlogsbehoeften en ook levensmiddelen, want hoe rijk ook, de landstreken zullen niet genoeg opleveren voor het onderhoud eener eenigszins belangrijke troepenmacht, gedurende een geruimen tijd.

Willen de spoorwegen in tijd van oorlog aan de te stellen eischen kunnen voldoen, dan is een eerste vereischte dat zij over de geheele lengte van Java aanéén sluiten, overal dezelfde spoorbreedte hebben, en van telegraaflijnen voorzien zijn. Daar waar de spoorbreedte niet gelijk is, moeten de maatschappijen welke van breed spoor gebruik maken, verplicht worden tot het leggen van een derde rail.

Hoewel het bezit van dubbel spoor zeer gewenscht zou zijn, zoo zullen de groote kosten verbonden aan den aanleg, wel een hinderpaal blijven voor de verwezenlijking van dien wensch. De aan enkel spoor verbonden nadeelen zullen echter zooveel mogelijk verholpen moeten worden, door het bouwen van ruime stations en het in voorraad hebben van veel rollend materieel.

Bij het aanleggen van nieuwe en het verbeteren van bestaande lijnen moeten de belangen der verdediging steeds in het oog worden gehouden.

Ter behartiging dier belangen en de noodige voorbereiding voor het beheer in oorlogstijd, moet eene spoorweg-commissie in het leven worden geroepen.

Staatsexploitatie is de meest gewenschte — terwijl in geval van behoud van door particulieren geëxploiteerde lijnen, het vrije gebruik dier lijnen door den Staat in tijd van oorlog, gewaarborgd moet zijn.

In tijd van oorlog moet de militaire autoriteit de beschikking hebben over alle banen.

9. De werking der regeering moet in oorlogstijd onbelemmerd en onverzwakt blijven. De zetel des bestuurs mag dus in tijd van oorlog niet te Batavia of in de nabijheid dier stad gevestigd zijn. Zelfs indien Batavia te verdedigen ware, zou de verplaatsing van het bestuur nog noodzakelijk zijn.

Met de verplaatsing moet echter niet te lang gewacht worden. Voor den aanvang der vijandelijke handelingen moet zij

P. v.

hebben plaats gehad, dus dadelijk wanneer het moederland in een oorlog gewikkeld wordt. Om die spoedige verplaatsing mogelijk te doen zijn, moet zij in tijd van vrede worden voorbereid.

Tot die voorbereiding behoort de keuze der plaats, het aanwijzen van het personeel dat mede behoort te gaan, alsmede der mede te nemen stukken (*retroacta*) enz.

Bij de keuze der plaats zij men indachtig dat het opperbestuur afgescheiden moet blijven van het hoofdkwartier van het leger; dat de plaats voor den vijand eerst te bereiken moet zijn, na de vernietiging onzer strijdkrachten; dat de noodige gebouwen aanwezig zijn ter opname der verschillende regeeringslichamen. Wat dit laatste betreft, kan men de gekozene plaats in tijd van vrede bestemmen tot garnizoen van een vrij aanzienlijk aantal troepen — zoodat in tijd van oorlog, als wanneer deze troepen hunne aangewezen stellingen bezetten, al de gebruikte gebouwen vrij komen voor logies voor het personeel en voor de verschillende bureaux. Verder moet de plaats met het overige gedeelte van Java telegraphisch verbonden zijn.

De meest geschikte plaats komt ons voor te zijn: Poerworedjo, hoofdplaats van de residentie Bagelen. Natuurlijk in verband met het aangeteekende onder XXI. (blz. 68.)

10. Daar het den vijand te doen zal zijn om, door beslissende slagen ons te dwingen, vrede te sluiten, zoo moet ons doel hoofdzakelijk zijn die beslissing zoo lang mogelijk te ontwijken.

Hoewel wij eene landing zoo veel in ons vermogen is moeten bemoeielijken, zoo zal het geheel tegengaan eener landing van eene aanzienlijke macht, vermoedelijk onze krachten te boven gaan.

Na de landing, den vijand met onze geheele macht, of wel onze hoofdmacht te gemoet te gaan en hem daar in de nabijheid zijner vloot slag te leveren, zal niet in ons belang zijn — daar zelfs de kans eener groote nederlaag vermeden moet worden.

Wij moeten den vijand voor wien eene beslissing noodzakelijk is, noodzaken tot het verlaten zijner basis en het doen van lange en vermoeiende marschen naar het binnenland.

11. Het beginsel dat Java in het binnenland verdedigd moet

worden, sluit geenszins in dat wij ons in eene centrale stelling moeten opsluiten.

Eene zuiver passieve verdediging zou nimmer tot eene overwinning kunnen leiden.

De bijzonder voor de verdediging gunstige terreinen en onze bekendheid daarmede, maken eene zeer actieve verdediging alleszins mogelijk.

De centrale stelling moet als reduit worden beschouwd.

De vijand geland zijnde, moet aanhoudend door kleine zelfstandige kolonnes, onder energieke aanvoerders, gealarmeerd en verontrust worden.

Rukt de vijand ten aanval op, dan wordt hem eene brigade te gemoet gezonden, die elk beslissend gevecht ontwijkende, hem zoo veel mogelijk tracht op te houden door het benutten der veelvuldig voorkomende, en voor den verdediger zoo gunstige stellingen in het gebergte, terwijl de aanhoudende bedreiging der verbindingswegen met zijn basis, door de kleine zelfstandige kolonnes, hem moet noodzaken meer en meer troepen ter bescherming dier wegen af te zonderen.

Op deze wijze ageerende bestaat er kans, hier en daar kleine overwinningen te behalen, hetwelk zeer in het belang van het moreel zal zijn.

Splitst de vijand zijne macht en rukt hij langs meer dan een weg ten aanval op, dan bestaat er voor ons wellicht kans een grooter voordeel te behalen, door de naaste zijner kolonnes met een vrij sterke macht te gemoet te gaan en een gevecht te leveren, terwijl men de andere kolonnes door eene geringe macht doet tegenhouden, daarbij weder van de gunstige terreinen het meest mogelijk partij trekkende.

Aldus den marsch des vijands vertragende en hem nimmer rust gunnende, zullen ziekten en ontberingen weldra onze natuurlijke bondgenooten worden.

12. Onder het voorbereid zijn op de door het leger te vervullen taak bij eene verdediging van het eiland Java tegen een buitenlandschen vijand verstaan wij in hoofdzaak, dat bij eene goede organisatie, de troepen gelegerd moeten zijn in de nabijheid der stellingen met welker bezetting en verdediging

zij in tijd van oorlog zullen zijn belast — ten einde de voor bevelhebbers en troepen noodige oefeningen, welke bovendien jaarlijks op groote schaal dienen plaats te hebben, te kunnen houden.

Elk chef moet weten wat zijn taak in tijd van oorlog zal zijn — hij moet zijn troependeel daarop kunnen voorbereiden.

(Alle officieren moeten bij die gelegenheden van detail-kaarten van het oefenings-terrein voorzien zijn.)

Ad II.

13. Hoewel het Nederlandsche en het Ned. Ind. leger, beide dezelfde Nederlandsche belangen hebben te behartigen, verschillen de aard en het doel van het Indische leger te veel met die van het eerstgenoemde om geheel op dezelfde leest te worden geschoeid. De tot heden veelal gevolgde richting om bij tal van inrichtingen en bepalingen, het Nederlandsche leger eenvoudig na te volgen, hebben helaas de waarde van het leger niet verbeterd.

Met het beginsel, volstrekte afhankelijkheid van Nederland, hetwelk zeer demoraliseerend werkt, moet evenzoo ten eersten gebroken worden. Zoowel wat betreft het materieel als het personeel moet niets uit Nederland komen, wat in Indië zelf kan vervaardigd of opgeleid worden.

Het Indisch leger heeft dringend behoefte aan een goeden generalen staf en de opleiding tot goede stafofficieren.

Die opleiding moet in Indië plaats hebben. Evenzoo de opleiding van officieren en kader. Aansluiting aan het onderwijs in Nederland kan tot geen goede resultaten leiden, zooals de ondervinding sedert 1878 heeft bewezen.

De goede denkbeelden weggelegd in het „ontwerp van wet tot regeling van het militair onderwijs” samengesteld door de HH. P. G. Booms enz. moeten voor zoover mogelijk ook in Indië haar toepassing vinden. Ook hier zijn hogere burgerscholen waarbij aansluiting van het onderwijs mogelijk is. En in stede van de opleiding tot officier in Indië tot een minimum terug te brengen, zoude de toepassing dier denkbeelden voor

menig ouder of voogd, die hunne zonen of pupillen niet naar Nederland kunnen zenden, eene gewenschte uitkomst zijn en het leger een zeer gewild element ten goede doen komen.

Ook de opleiding van het kader moet zoodanig geregeld worden, dat betere en vooral Indische elementen daarbij vertegenwoordigd zijn. De waarde van het thans voorzittende denkbeeld, dat eene opleiding in Nederland voor het grootste deel der ambtenaren en officieren noodig is om den band tusschen Nederland en de koloniën te versterken, is zeer twijfelachtig. En hoewel een verblijf in Europa gedurende de leerjaren ontegenzeggelijk zijne voordeelen heeft, wettigt de in vele opzichten gevolgde politiek ten opzichte der koloniën de vraag — of de bekendheid met toestanden in Europa en de soms schrille tegenstellingen in Indië, later bij het meer naderen der jaren des onderscheids, juist niet leidt tot het losser worden der banden, die de personen aan Nederland heeten te hechten.

Ook wat het materieel betreft, kan het bevorderen der belangen van vaderlandsche industrieën ten koste van die in Indië, niet aangemerkt worden als het behartigen der algemeene Nederlandsche belangen, terwijl wat betreft de behoeften van het leger, deze handelwijze in tijd van een buitenlandschen oorlog tot de schromelijkste gevolgen kan leiden.

14. Dit geldt voornamelijk voor de bezettingen der buitenbezittingen. Java toch, moet verdedigd kunnen worden tegen een buitenlandschen vijand — het verdedigingsstelsel in hoofdzaken vastgesteld zijnde, is ook het daartoe benoodigde aantal troepen bepaald.

Op de Buitenbezittingen kan de toestand echter elk oogenblik veranderen en zoowel uitbreiding als inkrimping van troepen daarvan een gevolg zijn. Door daarbij steeds rekening te houden met eenheden van eene zekere sterkte (zie later bij XXX blz. 74) brengen die wijzigingen geen verandering in de organisatie van het leger, doch slechts in de sterkte-cijfers.

15. De geschiedenis leert dat er, om niet verder terug te gaan, van af 1840 tot heden elk jaar een deel van het leger op expeditie was.

Buitengewone uitbreiding van het leger had plaats bij de

expeditiën naar Bali, Boni en Bandjermassin, en ten behoeve van Atjeh.

Op onlusten van buitengewonen aard was de samenstelling van het leger dus nooit berekend, en millioenen zijn uitgegeven aan mislukte expeditiën.

Deze les der geschiedenis ons te nutte makende, moet de samenstelling in zoo verre op buitengewone omstandigheden berekend zijn, dat slechts een minimum van buitengewone maatregelen noodig is. Ten 1^e moet het veldleger op Java zoo sterk zijn, dat een deel daarvan zonder onrust te verwekken, op expeditie kan gaan en ten 2^e moet eene algemeene reserve voor het leger, steeds in Indië present zijn.

16. In Indië, waar zooveel oorzaken medewerken om het effectief spoedig in een incompleet te doen overgaan, moet het aantal officieren ruim berekend zijn.

Bovendien is zulks noodig omdat het bij de oorlogen in Indië dikwerf voorkomt, dat de onderdeelen zelfstandig moeten optreden.

Bij de Infanterie moeten daarom minstens 3 luitenants per compagnie van een veldbataljon zijn.

Het wel eens aangegeven denkbeeld om bij de infanterie 1 luitenant per compagnie door een adjudant-onderofficier te doen vervangen, is eene miskennis van het gewicht der diensten, welke en vooral te velde dikwerf aan luitenants worden opgedragen en moet ten ernstigste bestreden worden. Als hoofdmotief voor dien maatregel werd veelal gewezen op de betere verhouding, welke tusschen het aantal luitenants en kapiteins zou ontstaan. Die verhouding mag niet ongunstig zijn, doch wij vermeenen eene betere oplossing daarvoor te hebben gevonden in het aanwijzen van kapiteins voor de in vele opzichten zoo gewichtige betrekking van adjudant. Dat deze betrekkingen tegenwoordig door veelal nog betrekkelijk jonge officieren worden waargenomen, is niet van nadeelen ontbloot.

Om een goed chef te kunnen zijn, moet men niet alleen in de verschillende rangen in den troep hebben gediend, maar vooral in de lagere rangen niet te kort. Men moet de behoeften en wenschen van den soldaat en van den troep onder verschillende

omstandigheden hebben leeren kennen. Eene verhouding die het verblijf in den luitnantsrang tot slechts enkele weinige jaren terugbracht zou voor de personen zelve groote nadeelen in het leven roepen. Men wachte zich voor uitersten.

17. Behalvê de voor elken rang in het bijzonder vast te stellen eischen, kunnen als algemeene worden aangemerkt: voor aspirant-officieren, dat zij zijn krachtige, goed ontwikkelde mannen met eene gepaste hoeveelheid algemeene kennis en ontwikkeling maar vooral en in hoofdzaak goed onderlegd in hun vak; voor allen, en steeds in de eerste plaats: geschiktheid voor den hooger rang.

Van officieren in hogere rangen mag en kan eene groote ontwikkeling geëischt worden, welke echter voor alles gepaard moet gaan met tevens goed troepen-officier te zijn.

Voor aanvoerders moet gelet worden op het bezit van moreelen en physieken moed. Leidt de laatste tot minachting van persoonlijk gevaar, de eerste vooral leidt tot het nemen van groote besluiten.

Voor brigade-commandanten moeten bovendien bijzondere eischen worden gesteld; als:

algemeene bekendheid met Indië, bijzondere bekendheid met den troep, bekwaamheid tot het aanvoeren van een legerafdeeling uit de verschillende wapens en diensten samengesteld;

bij eene expeditie het commando te hebben gevoerd over een uit verschillende wapens bestaande afdeeling; geschiktheid voor het civiel bestuur.

De kolonels der infanterie moeten allen aan deze eischen voldoen.

De hoofdofficieren der andere wapens en diensten niet aan deze eischen voldoende, kunnen, overigens daarvoor geschikt zijnde, alleen tot chef van hun wapen of dienst bevorderd worden.

18. In de verschillende dienstverrichtingen der 2^e en 1^e luitnants is geen verschil. Organiek is deze onderscheiding door ons dan ook achterwege gelaten. Wij zouden de oudste helft der Luitnants den rang van 1^{en} Luitenant wenschen toe te kennen.

Zonder de chefs door de organisatie te binden, hetwelk tot

niets anders leidt dan tot onnoodige overplaatsingen, zal in den regel de keuze voor enkele betrekkingen, b. v. postcommandant, veelal op oudere officieren vallen. Ten opzichte der Luitenants wordt reeds tegenwoordig bij hunne plaatsing weinig op de organisatie gelet.

Wat betreft Hoofdofficieren beneden den rang van Kolonel zou eene invoering van hetzelfde stelsel groote voordeelen aanbieden. In de eerste plaats minder overplaatsingen, dat zoowel in het belang der personen als in het finantiël belang van den lande is, doch en niet het minst in het belang van het leger zou zijn.

Hoofdofficieren moeten zoo lang mogelijk in de hun eenmaal aangewezen betrekkingen gehandhaafd blijven.

Terwijl tegenwoordig voor het gewestelijk militair commando van Celebes organiek een majoor is aangewezen en men voor die betrekking doorgaans iemand aanwijst, die reeds eenigen tijd in dien rang diende, is het herhaaldelijk voorgekomen dat hij bij bevordering tot Luitenant-Kolonel moest worden overgeplaatst hoewel hij nog niet *een* jaar in zijn commando was, dus nauwelijks lang genoeg om zich volkomen op de hoogte van zijn taak te stellen. Dit is niet in het belang der zaak.

Men zij met de bevordering tot hoofdofficier zeer omzichtig — eenmaal benoemd, moeten aan hen de verschillende betrekkingen kunnen worden toevertrouwd.

De door hoofdofficieren te vervullen betrekkingen zijn alle zeer gewichtig en het meer of minder is moeielijk aan te geven. Het commandeeren van een bataljon, dat elk oogenblik geroepen kan worden om ten strijde te trekken en dus steeds slag- en marschvaardig moet zijn, is zeker niet minder gewichtig dan het commando van een garnizoens-bataljon, waaraan tevens het militair commando in het gewest verbonden is.

Indien, iets dat niet tot de onmogelijkheden behoort, men zich bij de bevordering tot hoofdofficier in den persoon heeft vergist, dan wel indien later blijkt dat hij voor enkele betrekkingen eene mindere geschiktheid heeft, zoo behoort hij niet in zijne betrekking gehandhaafd te worden. Daar zulks in de eerste twee jaren voldoende kan blijken en ter voorkoming van

moeielijkheden bij de pensioneering, voor het geval zoo iemand door toevallige omstandigheden reeds binnen die twee jaren onder de oudste helft zou zijn gekomen, zoo zou de bepaling aldus moeten luiden:

De hoofdofficieren beneden den rang van Kolonel worden verdeeld in twee klassen, respectievelijk met den rang van Luitenant-Kolonel en Majoor.

De oudste helft heeft den rang van Luitenant-Kolonel met dien verstande dat de majoors minstens $2\frac{1}{2}$ jaar in dien rang moeten gediend hebben alvorens tot Luitenant-Kolonel benoemd te kunnen worden.

19. Ten einde het bereiken der hoogste rangen in het leger ook mogelijk te maken voor de officieren van andere wapens dan de infanterie, kunnen twee der door ons voorgestelde 8 brigades gecommandeerd worden door kolonels behorende tot de artillerie, genie of cavalerie.

Twee der brigades worden gecommandeerd door generaal-majoors, en de overige 4 steeds door kolonels der infanterie.

Eenmaal kolonel brigade-commandant zijnde, kunnen zij tot generaal-majoor en later tot legercommandant benoemd worden.

De chefs van wapens of diensten, die wel den persoonlijken rang van generaal-majoor kunnen hebben, mogen echter nimmer voor legercommandant in aanmerking komen.

Deze bepalingen zijn noodig opdat het legerbestuur nimmer in handen kome van personen, die niet volkomen met de behoeften enz. van het leger, dat is van alle wapens en diensten bekend zijn.

20. De ondervinding heeft geleerd, dat het niet alleen wenschelijk, doch zelfs noodzakelijk is, in gewesten waar het bestuur nog niet behoorlijk georganiseerd is, of die door uitgebroke onlusten in een gedesorganiseerden toestand verkeerden, het bestuur in één hand te vereenigen.

Daar het civiel bestuur gevoerd wordt naar dezelfde instructiën, die de civiele ambtenaren krijgen, kan er geen bezwaar zijn dit aan hoofdofficieren, die allen mannen van algemeene ontwikkeling moeten zijn, toe te vertrouwen. Het is de oefenschool voor de latere generaals.

21. Deze oorlogsreserves moeten in hun geheel bij de korpsen tegenwoordig zijn. Dit geldt voor alle wapens en diensten.

Bij de infanterie vormen zij de 5^e compagnie der bataljons, bij de artillerie de reservesectie, bij de cavalerie het reservepeloton, bij de genietroepen eene reservesectie, en bij den hospitaaldienst eene reserveafdeeling. Wanneer een troepenafdeeling op expeditie gaat, worden de personen, die plaatselijk in het hospitaal verpleegd worden of om de een of andere reden niet onmiddellijk mede kunnen gaan, vervangen uit de reserve, zoodat zonder tijdverlies door aanvulling van elders, elk onderdeel geheel compleet kan uitrukken. De reserve voorziet verder in de op het oorlogsterrein ontstaande verliezen, terwijl hare sterkte, volgens de vroeger opgedane ondervinding daarop is gebaseerd.

Ten einde die taak te kunnen vervullen, is het echter noodig, dat zij uit geheel afgerichte manschappen bestaat. Naar de mate der behoeften wordt zij uit de aanvullingskorpsen der verschillende wapens aangevuld met afgeëxerceerde manschappen, die dan bij die reserve verder geoefend worden.

Onder de vele voordeelen, welke deze regeling aanbiedt, is ook, dat de manschappen, die als aanvulling naar het terrein des oorlogs vertrekken, gaan ter versterking van het korps waarvan zij deel uitmaken, en dat zij reeds met een groot deel hunner kameraden bekend zijn.

Dit kan niet anders dan den korpsgeest bevorderen. Ook met betrekking tot de officieren wordt dezelfde wijze van aanvullen zooveel mogelijk gevolgd. Zonder noodzakelijkheid hetzij in het belang van den lande hetzij in het belang der personen, worden zij niet van de overige veldtroepen afgenomen en geschiedt de aanvulling uit de officieren der aanvullingstroepen, die weder zoo veel mogelijk door tijdelijk voor den velddienst ongeschikten worden vervangen.

Rekruten mogen bij de korpsen niet tegenwoordig zijn. Daar hun eerste oefeningstijd slechts van 3—6 maanden behoeft te duren, is het nadeel van hun niet zijn bij het korps met het oog op het in de vorige alinea bedoelde voordeel slechts zeer gering. Daar tegenover staan vele voordeelen verbonden aan

hunne vereeniging in afzonderlijke aanvullingskorpsen en welke beneden zullen worden aangetoond. Wilde men de rekruten ook bij de verschillende korpsen indeelen, dan zouden zij succesievelijk weder afzonderlijke compagnieën, sectiën, pelotons enz. moeten uitmaken. Eene eenvoudige berekening der sterkte zal zulks duidelijk maken.

Deze oorlogsreserves bestaan echter alleen ten behoeve der expeditionnaire brigades. De overige brigades op Java en Sumatra dienen alleen ter verdediging van het gewest. Het indeelen der reserves bij die korpsen is dus in strijd met het doel van reserves. Bij het uitbreken van een buitenlandschen oorlog toch, zouden de reserves om aan hun doel en naam te kunnen beantwoorden achterwaarts dus naar de binnenlanden gezonden moeten worden. Het is dus beter deze troepen reeds dadelijk in achterwaarts gelegen garnizoenen te vereenigen.

Voor de niet expeditionnaire brigades is ook niet gerekend op eene oorlogsreserve à 30 %, dewijl deze reserve begrepen is in de algemeene legerreserve, welke bij de aanvullingskorpsen is ingedeeld.

Gegrond op de ondervinding van vele jaren is de algemeene reserve berekend op 14 % der Europeanen, 12 % der Amboineezen en 10 % der overige inlanders, zijnde dit de gemiddelde jaarlijksche verliezen dier landaarden, zoodat dus de algemeene reserve de aanvulling van één jaar bevat.

En er nu rekening mede houdende, dat in geval van een buitenlandschen oorlog, de aanvulling der Buitenbezittingen wordt gestaakt en de daartoe benoodigde troepen met uitzondering van die ten behoeve van Sumatra's Westkust en Atjeh op Java bij de aanvullingskorpsen tegenwoordig zijn, zoo ondergaat de percentsgewijze verhouding dier aanvullingstroepen ten opzichte van de op Java aanwezige veldtroepen een zeer gunstige wijziging, zoodat in dat geval de algemeene reserve een voldoende oorlogsreserve uitmaakt voor die veldtroepen.

Deze redeneering geldt evenzoo voor de expeditionnaire brigades welke zich bij het uitbreken van een buitenlandschen oorlog op Java bevinden of alsnog teruggeroepen kunnen worden. De bestaande oorlogsreserves dier brigades krijgen alsdan eene andere bestemming.

Uit deze worden alsdan samengesteld de zelfstandige kolonnes bedoeld bij Hoofdstuk I, stelling XXVI, toel. 11.

Het nut dezer kolonnes zal wel door niemand betwijfeld en de oprichting ervan in geval van oorlog als eene noodzakelijkheid erkend worden. Wanneer er echter bij de organisatie van het leger niet op de oprichting dezer zelfstandige kolonnes gerekend wordt, dan zal zulks in geval van noodzakelijkheid niet kunnen plaats hebben, dan ten koste der veldtroepen, waardoor dan de veldbataljons enz. uit elkander worden gerukt of wel het aantal ter verdediging van Java beschikbare veldbataljons, enz. weder alleen in naam zou bestaan.

22. De hier voorgestelde organisatie voorziet in gewone en buitengewone omstandigheden. Alleen in *zeer* buitengewone omstandigheden, dat is, bij eene *grootte* expeditie van *langen duur*, moet de formatie tijdelijk worden uitgebreid met eene oorlogsreserve ten behoeve van de garnizoenstroepen in het gewest waar oorlog wordt gevoerd en berekend op 30 % der sterkte dier troepen.

Uit de, later aan te geven legering der troepen zal blijken dat wij het leger beschouwen als op het oogenblik te verkeeren in *zeer buitengewone* omstandigheden, ten gevolge van den Atjehoorlog.

Wij nemen dan ook aan dat op het oogenblik één der expeditionnaire brigades op Atjeh is; dat de oorlogsreserve dier brigade alsmede die, welke tijdelijk ten behoeve van de garnizoenstroepen van Atjeh is opgericht, zich te Poeloe-Bras bevinden, overeenkomstig het in de stelling aangegeven denkbeeld.

De nabijheid der oorlogsreserve geeft het grootte voordeel dat de verliezen op het oorlogsterrein in den kortst mogelijken tijd worden aangevuld, dat personen wier evacuatie naar elders niet dringend noodig is, na herstel van ziekte of genezing van verwondingen naar hunne korpsen terugkeeren — en dat de aanvulling der reserves uit de aanvullingskorpsen meer geregeld kan plaats hebben.

Op het oogenblik zouden zich dus op Java nog 2 expeditionnaire brigades met hunne oorlogsreserves bevinden; en wanneer eventueel tot agressief handelen op Atjeh wordt besloten, kan over

één dier brigades beschikt worden, terwijl dan nog steeds één brigade beschikbaar blijft om overal elders in den archipel handelend op te treden.

23. Van Afrikanen, waarvan de toevoer afgesloten is, en dus min of meer spoedig geheel uit het leger verdwenen zullen zijn, behoeft geen sprake meer te zijn.

Mocht er gelegenheid zijn negers van elders dan Afrika's kusten afkomstig, ten behoeve van het leger aan te werven, dan kunnen zij gedeeltelijk dienen ter vervanging van Europeanen — echter niet geheel.

Om zijne goede eigenschappen als soldaat moet het Amboineesch element (waaronder ook Ternataansche niet-christen Alfoeren) op zichzelf beschouwd worden. Kan als aanvulling van het Europeesch element worden beschouwd — doch dan is uitbreiding der sterkte zeer noodig.

De overige landaarden (Javanen, Maleiers, Madoereezen, Boegineezen) kunnen als Inlanders worden genoemd, hoewel bij de indeeling met de verschillende landaarden rekening moet worden gehouden — indeeling in afzonderlijke compagnieën is vieselijk.

24. Zooals later zal blijken, worden de tijdelijk voor den veld-dienst ongeschikte personen ingedeeld bij de aanvullingskorpsen, omdat zij te eeniger tijd weder voor plaatsing bij de veldtroepen beschikbaar komen.

Europeanen, die geheel voor den velddienst ongeschikt zijn, doch voor wie het niet noodig is, dat zij dadelijk naar Europa terugkeeren, kunnen in andere betrekkingen wellicht nog goede diensten bewijzen. Dit is in de eerste plaats in het belang van den lande, doch ook in het belang der personen, die daardoor in staat worden gesteld een hooger pensioen te verdienen. Zij kunnen worden ingedeeld bij de verschillende garnizoens-troepen met uitzondering van de mobiele afdeelingen, of bij voldoende geschiktheid bij het schrijverspersoneel overgaan. Ook de niet voor den velddienst geschikte Amboineezen kunnen bij het 1e en 2e Garnizoens Bataljon ingedeeld worden.

Wat betreft de Inlanders, waarvan de aanvulling steeds verzekerd is, is het niet noodig dit beginsel in ruimen zin toe

te passen, en is het zelfs zeer wenschelijk het aantal militairen dezer categorie niet te groot te doen zijn, waartegen ook geene bezwaren behoeven te bestaan omdat de aan de afgekeurden uit te keeren onderstand voor eens slechts f 60 bedraagt.

25. Terwijl de aanvulling van het inlandsch element in het leger ten allen tijde verzekerd is, zoo blijft die van het Europeesch steeds eene moeilijke zaak. Het thans gevolgde stelsel, namelijk persoonsgewijze aanwerving en uitzending is goed, ja zelfs veel beter dan het uitzenden van geheele korpsen.

De ondervinding heeft zulks geleerd. De resultaten der werving zijn echter nooit zeker, en van zoo vele factoren afhankelijk, dat het niet mogelijk is daaromtrent eenige cijfers met zekerheid vast te stellen. Een groot bezwaar is ook de groote afstand van het moederland.

In geval van buitengewone omstandigheden zoo hier als in Europa is eene tijdige en behoorlijke aanvulling dikwerf moeilijk en zal in geval van een buitenlandschen oorlog zelfs onmogelijk zijn. Vreemdelingen zijn dan moeilijk te krijgen — en Nederlanders blijven dan met het oog op de mogelijke gebeurtenissen in het moederland, ook liever in Nederland — bovendien al ware de aanvulling in Nederland beschikbaar, dan zoude de kans om Indië te kunnen bereiken nog zeer gering en hoogst onzeker zijn.

Om dus ten allen tijde gereed te zijn ook buitengewone omstandigheden het hoofd te kunnen bieden, is het noodig dat er in Indië ten behoeve van het leger, niet alleen wat het materieel, doch ook wat het personeel betreft, eene reserve aanwezig is, die het mogelijk maakt, een zekeren tijd, zelfs zonder aanvulling uit het moederland, in de behoefte van dat leger te kunnen voorzien.

Wij stellen dien tijd op één jaar. Ten behoeve van elke 1000 tot het leger behoorende Europeanen moeten er dus 140 in Indië zijn als reserve, terwijl de jaarlijksche aanvulling dan moet bedragen 14 % van $1000 + 140 = 160$.

Ook ten behoeve der Amboineezen en Inlanders moet deze reserve steeds onder de wapens zijn, — in verhouding der gemiddelde jaarlijksche verliezen.

Deze algemeene reserves van het leger moeten niet dadelijk bij het leger of liever bij de korpsen van het leger ingedeeld worden. Zij zouden daardoor al dadelijk hun karakter van reserves verliezen. Doch eene vereeniging in bijzondere korpsen (depots genaamd) heeft ook nog andere voordeelen. Deze aanvullings-troepen bestaan grootendeels uit ongeoeffenden. De vereeniging in afzonderlijke korpsen voor elk wapen afzonderlijk geeft dus eenheid in de eerste opleiding.

Verder uit tijdelijk voor den velddienst ongeschikten en wat de Europeanen betreft ook uit personen, die pas in Indië zijn aangekomen en nog niet geacclimateerd zijn.

Bij eene legering dier korpsen in de bovenlanden, hetwelk dan ook als beginsel moet worden aangenomen, komt een verblijf van eenige maanden bij die korpsen geheel ten goede der Europeanen, en zal zulks zeker een gunstigen invloed uitoefenen op het sterftcijfer.

Bij eene indeeling der nieuw aangekomenen bij de korpsen van het leger, zal een groot deel steeds blootgesteld zijn aan alle nadeelen, vooral voor nieuwelingen, verbonden aan het verblijf op de warme strandplaatsen.

Behalve de rekruten van de veldtroepen gelegerd te Batavia Semarang, Soerabaia, Padang, Kotta-Radja, zouden ook die voor de Buitenbezittingen toch wel op de hoofdplaatsen dier gewesten geoefend moeten worden, dus ook op strandplaatsen.

Bovendien zullen de bataljons, batterijen, eskadrons, enz. alle weder uitgebreid moeten worden met eene afdeeling bestemd tot opname der rekruten, iets dat de bewegelijkheid dier troependeelen weder zeer zal belemmeren. De rekruten in de formatiecijfers der compagnieën, enz. te laten meetellen zou toch oorzaak zijn dat wij slechts een leger zouden hebben, dat in naam een zeker aantal bataljons, compagnieën en batterijen sterk zou zijn, doch inderdaad veel zwakker zou zijn niet alleen, maar vooral zeer slecht, omdat elk onderdeel *te zwak* zou zijn, daar in geval van oorlog op rekruten niet gerekend mag worden.

Bij eene consequente toepassing van het denkbeeld om de rekruten bij de korpsen in te deelen, zou daaraan nog het nadeel verbonden zijn, dat in geval van een buitenlandschen oorlog de

aanvullingstroepen voor de Buitenbezittingen, als algemeene reserve voor het veldleger op Java verloren zouden zijn, zonder dat zij door hare verspreiding buiten Java in zoo'n geval veel nut zullen stichten.

Hiermede rekening houdende, zou dan het veldleger op Java, of wel de reserve voor dat deel van het leger sterker gemaakt moeten worden.

Depots en wel afzonderlijke, zijn een eerste behoefte voor een leger; zonder die inrichtingen is een leger niet mobiel. Het zijn instellingen van een belangrijk nut — doch, de organisatie moet op den werkkring gebaseerd zijn.

Dat de tegenwoordige depots niet goed voldoen, is alleen toe te schrijven aan hunne minder goede organisatie. Zij zijn daar, om te bewijzen hoe een goed beginsel bij verkeerde toepassing slechts kan leiden tot onjuiste gevolgtrekkingen.

Hunne samenstelling is gebaseerd op aanvulling in zeer gewone omstandigheden, terwijl het tevens zijn van oorlogsreserve voor expeditiën daarmede in strijd is — terwijl ook de opleiding van kader niet bij de depots behoort te geschieden. De oorlogsreserves voor expeditiën moeten, zooals boven is aangetoond, afzonderlijke troepen zijn en hunne samenstelling op andere cijfers berusten.

26. Om zich daarvan te overtuigen, is het voldoende de korpsen en troepen, welke daarvoor in aanmerking zouden kunnen komen, slechts met een enkel woord ter sprake te brengen.

Militie. Bestaat niet.

Het invoeren dezer instelling, met persoonlijken dienstplicht voor in Indië geboren Europeanen is voorloopig niet voor verwezenlijking vatbaar. Bovendien zou het zeker nog de vraag zijn of het gering aantal dienstplichtigen, de uitgaven voor hun oefening, natuurlijk in afzonderlijke korpsen, enz. enz. wel zou wettigen.

Militaire dienstplicht onder de Inlanders is, afgescheiden van politieke bezwaren, niet mogelijk zoo lang geen burgerlijke stand bestaat en de bevolkingsstatistiek zoo gebrekkig is — doch ook niet noodig, omdat wij steeds voldoende vrijwilligers kunnen krijgen.

Schutterijen. Afgescheiden van de militaire waarde der tegenwoordige schutterskorpsen op Java, welke nagenoeg gelijk nul is, zijn daarbij een groot getal vreemdelingen ingedeeld, op wie in oorlogstijd niet te rekenen valt — daar zij niet tot krijgsveldienste verplicht kunnen worden. In tijd van oorlog blijft er van die schutterijen dan ook niets over dan onvoldoend georganiseerde en onvoldoend geoefende korpsen. Eene mobilisatie van dergelijke korpsen veroorzaakt meer last dan nut. Het komt ons dan ook wenschelijk voor alle schutterijen op Java te ontbinden en nevens de verplichte oprichting van plaatselijke brandweerkorpsen, vooral de oprichting van vrijwillige scherp-schuttersverenigingen aan te moedigen. Van dergelijke verenigingen verwachten wij in geval van nood meer nut dan van slechte schutterijen. Men heeft dan ten minste menschen, die in het schieten geoefend zijn. Hunne vereniging in vrijwilligerskorpsen ligt alsdan voor de hand.

De geschiedenis is daar om te bewijzen dat dergelijke korpsen van veel nut kunnen zijn.

In 1825 had men in den oosthoek een korps van 200 man, genaamd: vrijwillige jagers van den oosthoek; te Soerabaia en Grisse $\pm$ 100 vrijwilligers bij de schutterij; te Semarang eene compagnie vrijwilligers van 150 man en een korps vrijwilligers te paard.

Vrijwilligers te paard kunnen wellicht als ordonnansen goede diensten bewijzen.

Pradjoerits. Dit zijn niet anders dan slechte politie-soldaten. Zij zijn vereenigd in kleine ongedisciplineerde en ongeoefende troepjes. Hebben als hulptroepen voor het leger niet de minste waarde.

Barissans van Madura. De militaire waarde dezer troepen is steeds overdreven voorgesteld. Atjeh heeft bij herhaling het bewijs geleverd, dat zij niet het leger konden helpen, doch dat zij door het leger geholpen moesten worden. Het zijn dus geen hulptroepen waarop te rekenen is. Om hun waarde eenszins te doen stijgen, zouden zij geheel gereorganiseerd en voor alles van Europeesch kader voorzien moeten worden. Het komt ons echter beter en zeker voordeelijker voor ze te ontbinden,

dan dergelijke troepen van zeer twijfelachtige waarde als bestanddeelen van het leger te blijven beschouwen. Bij eene ontbinding zullen vele individuen het leger als vrijwilligers ten goede komen. Zij voldoen als soldaat in het leger vrij goed.

Legioenen van Solo en Djokdja. Het eerste heeft meer militaire waarde dan het tweede. Als reserve voor het leger is hun waarde echter ook niet groot, omdat hunne sterkte zeer gering is, en omdat het geheel van politieke verhoudingen zal afhangen of over hen beschikt zou kunnen worden.

De sterkte bedraagt: Legioen van Solo 39 officieren, 816 manschappen en dat van Djokdja 19 officieren en 430 manschappen.

Ook bij oorlogen tegen inlandsche stammen moeten wij op de hulptroepen van inlandsche vorsten niet rekenen, zij hebben in den regel, als combattanten, meer moeite dan voordeel opgeleverd. Zij zijn echter veelal zeer dienstig bij het transportwezen.

27. Hoewel de werving van Europeanen steeds moeilijkheden zal opleveren, moet er met alle geoorloofde middelen naar gestreefd worden het aantal Nederlanders meer en meer te doen toenemen, ten einde de verhouding ten opzichte der vreemdelingen steeds gunstiger te doen worden.

Zonder echter op het gehalte der nieuwelingen te letten, leidt zulks alleen tot bevolking van gevangenissen, provoosthuizen en strafdetachementen alsmede tot weggagen uit de gelederen. Hoofdfactoren in het belang der werving achten wij: korte engagementen en reëngagementen, en verbeterde vooruitzichten na ontslag uit den dienst.

Hoewel de werving van Inlanders tot heden ten allen tijde verzekerd is, zoo behoort toch de werving van Amboineezen in het bijzonder te worden aangemoedigd. Bij onze voorgestelde formatie-cijfers wordt reeds op meer Amboineezen gerekend.

28. Zou er wel eene betrekking te vinden zijn, onaangenamer en moeilijker dan die van korporaal. En ware het niet dat men wist dat die moeilijke tijd doorgeworsteld moet worden, wil men den onderofficiersgraad bereiken, dan zouden er voorzeker geen liefhebbers voor te vinden zijn. Bij herhaling komt

het voor dat korporaals hunne terugstelling vragen, omdat zij geen kans zien verder te komen. Voor niemand in het leger is het handhaven van zijn gezag moeilijker dan voor den korporaal.

Met uitzondering van een weinig meer soldij staat hij in alles gelijk met zijne minderen. Hij heeft dezelfde kleeding, dezelfde voeding, hetzelfde logies, dezelfde gelegenheid tot ontspanning, verkeert den geheelen dag in dezelfde chambree, moet zich daar in hunne tegenwoordigheid kleden en ontkleden, slapen, reinigen, eten, enz. en niettegenstaande alle deze gelijkmakende omstandigheden, welke hem in het oog van den mindere niet in het minst verheffen, moet hij elk oogenblik gereed staan als meerdere op te treden en zijn gezag te handhaven.

Die handhaving van het gezag laat niet alleen te wenschen over, maar vele korporaals ondermijnen het gezag door veelvuldig aanleiding te geven tot insubordinatie. Jaarlijks moet dan ook een tal van korporaals wegens wangedrag gedegradeerd worden. Van 1874 tot en met 1883 bedroeg dit bij de infanterie gemiddeld 84 per jaar.

Geldt het bovenstaande voor den Europeeschen korporaal, voor den inlandschen korporaal is het niet alleen niet minder waar — doch deze weet behoudens eene enkele gunstige uitzondering eenvoudig in het geheel geen gezag uit te oefenen, ja is dikwerf de voorganger bij of de bewerker van overtredingen der krijgstucht door zijne ondergeschikten.

De eigenaardige verhouding der Europeesche korporaals ten opzichte der inlandsche onderofficieren, wier ondergeschikte hij is, doch door welke personen hij dikwerf als meerdere wordt beschouwd en behandeld, maakt dat zij bij inlandsche compagnieën geheel misplaatst zijn.

Ten einde een tal van insubordinate handelingen met de daaruit voortvloeiende veroordeelingen te voorkomen, en vooral de handhaving van het gezag door meerderen te vergemakkelijken, is het noodig dat de graad van korporaal, dus ook de aanhoudende niet tot ontzag leidende gemeenzame omgang van den mindere met den meerdere, vervalt.

Ter voorziening in de verschillende diensten van den kor-

poraal, als daar zijn: korporaal van aflossing, verschillende plantons, geleiders van corveeën, het rondbrengen van orders, en meer dergelijke, willen wij in het leven roepen de positie van aspirant-onderofficieren. Zij worden gekozen uit de goed oppassende soldaten en hen die de kaderschool (waarover later) hebben bijgewoond. Zij genieten dezelfde soldij en zijn niet onderscheiden van hunne kameraden. Een tal van insubordinate handelingen worden daardoor voorkomen, terwijl wanneer blijkt dat de persoon voor de waarneming dezer betrekking minder geschikt is, het terugbrengen tot zijn vroegere positie, niet gepaard gaat met nadeelige gevolgen voor zijne toekomst, hetwelk nu bij degradatie van korporaals wel het geval is.

29. Een ieder, die met den troep bekend is, weet dat tegenwoordig het kader in aantal te gering is, en het bijna altijd in dienst is.

Bij het opheffen van den graad van korporaal zal dus het aantal onderofficieren aanzienlijk uitgebreid behooren te worden, zonder dat echter hun aantal zoo groot behoeft te zijn als tegenwoordig het aantal onderofficieren en korporaals te zamen is. Dit zal ook niet noodig zijn, daar zonder nadeel voor den dienst, een tal van werkzaamheden, welke nu door het kader worden verricht, (zie toel. 28) evengoed kunnen worden verricht door niet gegradueerde personen (aspirant-onderofficieren).

Het grooter aantal onderofficieren zal dan het voordeel opleveren dat zij ieder voor zich meer tijd beschikbaar zullen hebben voor die diensten, welke meer met hun graad overeenkomen, terwijl het aanstellen van een tweeden sergeant-majoor per compagnie, batterij, enz., eene aanzienlijke verbetering hunner positie en bevorderingskansen zal zijn.

Deze maatregelen zullen meer in het werkelijk belang van het kader zijn dan het uitbreiden van het aantal Adjudant-onderofficieren, die men door hen officiersdiensten te laten doen, uit hunne omgeving ruikt en in eene valsche positie brengt. Adjudant-onderofficier moet de hoogste sport op de ladder der onderofficieren blijven, en alleen uitstekend geschikte en oppassende personen mogen daarvoor in aanmerking komen. Ten

einde niet genoodzaakt te zijn de gestelde eischen te verlagen moet hun aantal dan ook niet te groot zijn. Ook uit een financieel oogpunt heeft onze maatregel veel voor.

Men denke, behalve aan de meerdere soldij, in de eerste plaats aan het verschaffen van logies voor al die adjudant-onderofficieren, die noodzakelijk in de kazerne moeten wonen. Dit zal enorme kosten na zich sleepen.

De dienstneming in Indië van fatsoenlijke en eenigszins ontwikkelde jongelieden met het doel om *onderofficier* te worden, moet meer worden aangemoedigd.

Wanneer nu de regeering er toe kon besluiten om te bepalen, dat tot de vervulling van zekere betrekkingen, welke in den regel bij de Indische jongelieden van de hier bedoelde categorie zeer gezocht zijn, *bij voorkeur* die personen in aanmerking zouden komen, die eenige jaren bij het leger gediend hebben, dan zou de weg tot die betrekkingen door het leger leiden en zouden velen hunner in dienst treden. Afgescheiden van de invoering van eenige zeer gewenschte verbeteringen in de materiele positie der onderofficieren, zou de instelling van de positie van „aspirant-onderofficieren” deze indiensttreding zeer bevorderlijk zijn. Bij het voldoen aan zekere te stellen voorwaarden zou men als zoodanig in dienst moeten kunnen treden. Wij vertrouwen dat de kwestie in kadernood, door de door ons voorgestelde maatregelen geen kwestie meer zou blijven.

30. Het denkbeeld weggelegd in stelling II van Hoofdstuk II is vooral duidelijk bewaarheid bij de tot heden genomen proef met de kaderscholen.

Even als bij de depot-bataljons voor de infanterie, heeft een minder goede toepassing van het overigens goede beginsel de proef doen falen. Tot eene goede toepassing bestaan echter alhier groote bezwaren.

In de eerste plaats toch zouden alle leerlingen van de kaderschool boven de formatie der korpsen moeten geweest zijn. Dit zou niet alleen groote kosten, maar bij het bestaande gebrek aan kader ook groote moeilijkheden na zich gesleept hebben. Maar zelfs dan nog zouden de in vele gevallen af te leggen

groote afstanden oorzaak gebleven zijn dat bij de korpsen, een deel van het kader dat zoo noode gemist kan worden, nog steeds zou blijven ontbreken gedurende den tijd van af de openvalling der plaats, totdat de op zekere tijdstippen in het jaar aangestelden zouden zijn aangekomen.

In Indië is het noodig dat de korpscommandanten in de bestaande behoefte aan kader onmiddellijk door aanstelling kunnen voorzien, en hiertoe is weder noodig dat die aanvullingsstof bij het korps tegenwoordig is. Die stof nu, leveren de aspirant-onderofficieren. Wij wenschen nu bij elk wapen eene inrichting in het leven te roepen, waarbij aspirant-onderofficieren een cursus doorloopen.

De bij deze inrichting (kaderschool) op te leiden personen, kunnen ook in enkele gevallen door de korpsen geleverd worden, doch moeten in hoofdzaak bestaan uit de personen, die aan zekere voorwaarden voldaan hebbende, als aspirant-onderofficier in dienst zijn getreden en verder uit dezulken, die nog bij de aanvullingskorpsen zijnde, reeds de bewijzen gaven aanleg te hebben om later een graad te bekleeden.

Na een verblijf in gewone omstandigheden van zes maanden à één jaar en het met goed gevolg afleggen van een examen, waarvan hun een diploma wordt uitgereikt, gaan zij als aspirant-onderofficieren naar de korpsen.

Hunne verschillende chefs zijn nu in de gelegenheid hen, afgescheiden van hun afgelegd goed examen, te leeren kennen ten opzichte van karakter en aanleg om gezag uit te oefenen en zij worden daarna in verband met de aanspraken van anderen dus gelet op dienstdijd, gedrag, geschiktheid, enz. tot onderofficier aangesteld.

Deze regeling sluit de opleiding van personen, die reeds goed onderlegd zijn, en door toevallige omstandigheden niet tot de kaderscholen zijn toegelaten, tot onderofficier bij de korpsen niet uit. Mits aan dezelfde eischen voldoende, is eene opleiding bij de kaderscholen geen vereischte.

Zoo ook worden het administratieve kader en zij die een hooger graad willen verkrijgen, bij de korpsen verder opgeleid. De hoofdbezwaren tegen de tegenwoordige regeling zijn

door deze weggenomen. De korpscommandant stelt het kader zelve aan — en er wordt geen kader tot opleiding aan de sterkte onttrokken.

31. Zoo als reeds in toelichting 13 werd aangegeven, wenschen wij ten behoeve van het militair onderwijs, aansluiting aan het middelbaar onderwijs. Met het oog daarop zijn de cursussen door ons gevestigd op de 3 hoofdplaatsen van Java, terwijl uit de latere bijlagen van Hoofdstuk III onze denkbeelden omtrent het aantal op te leiden onder-officiëren zal blijken. De leerlingen der cursussen heeten aspirant-officiëren. Zij kunnen even als tegenwoordig, aan zekere voorwaarden voldoende, als zoodanig in dienst treden, en worden verder uit de onder-officiëren, die tot officieren wenschen en kunnen worden opgeleid, aangevuld. Het aangeven der verdere regeling behoort echter niet tot dit onderwerp.

32. De naam duidt reeds aan dat wij eene bepaalde vak-school bedoelen en geenszins eene soort hogere school voor officieren. [krijgsschool.]

Wij wenschen jaarlijks acht plaatsen aan de staf-school open te stellen. Dit geeft dus 16 leerlingen bij de school. Op één per jaar rekenende die om de een of andere reden de studiën niet voltooit, en op één intendance-leerling, blijven er aan het einde van elk jaar 6 beschikbaar om gedetacheerd te worden bij de wapens waarvan zij niet afkomstig zijn; bij elk wapen gedurende zes maanden en ten slotte gedurende dien zelfden tijd bij het hoofdbureau van den generalen staf. Na deze verschillende detacheringen wordt op grond der uitgebrachte rapporten beslist of zij al dan niet te eeniger tijd bij den generalen staf zullen geplaatst worden. Zij worden al dien tijd nog als leerlingen der school beschouwd.

Al deze leerlingen te zamen, dus 28 in getal, worden als zoodanig in de formatie opgenomen, omdat het niet doenlijk is zooveel officieren aan de korpsen te onttrekken. Zij vormen tevens eene zeer gewenschte reserve.

Twee der besten van elke jaarlijksche ploeg worden nu bij den generalen staf gedetacheerd, en gaan in commissie naar het een of andere eiland, of eilandengroep, en ontvangen de op-

dracht eene studie van dat gewest te maken, wat betreft de topographie, de ethnographie en de statistiek.

Uit deze aldus opgeleide officieren worden nu bij voorkeur de generale staf en de Intendance aangevuld.

De formatie van dien staf moet ook zeer ruim zijn, omdat er met het oog op de groote uitgebreidheid van grondgebied, zeer veel voorbereidende arbeid te verrichten is. Aan het hoofdbureau van dien staf moet al die arbeid verricht worden en tevens moet de mogelijkheid bestaan om bij expeditiën zoo noodig, den staf der expeditie aan te vullen met een officier van den generalen staf, die hetzij vroeger als bij den staf gedetacheerde, dan wel op het hoofdbureau eene studie heeft gemaakt van het gewest alwaar oorlog wordt gevoerd.

Den commandanten der brigades is met het oog op hun veel omvattenden en belangrijken werkkring een stafofficier toegevoegd.

Aan de stafschool wordt door stafofficiëren en burgerleeraren les gegeven.

De topographische dienst maakt een onderdeel van den staf uit, doch de officieren van dien dienst behooien niet allen tot den generalen staf.

Een stafofficier behoort voldoende vertrouwd te zijn met den dienst der militaire verkenningen — een officier dier verkenningen, al munt hij ook uit, is daarom nog geen stafofficier.

Wij wenschen alleen den chef van dien dienst en één zijner bureau-officiëren tot den generalen staf te doen behooren. De overige officieren worden in de formatie als zoodanig opgenomen — en dus à la suite gevoerd van het wapen of dienstvak waarvan zij afkomstig zijn.

De voorziening in al deze betrekkingen moet geleidelijk geschieden. Men beginne met het hoofdbureau en de stafschool, en late de niet direct aan te vullen betrekkingen waarnemen door officieren, die tot de besten van hun wapen behooren, en voldoende kunde en ijver bezitten, en die in voldoende aantal voorhanden zijn.

33. De betrekking van adjudant is eene zeer gewichtige. Vooral die van de adjudanten der hoogere officieren, als zijnde

persoonlijke adjudanten, doch ook die der korpscommandanten. Voor de laatsten zouden wij dan ook bij voorkeur de oudste kapiteins van het wapen zien aangewezen. In dat geval geeft het het voordeel, dat bij tijdelijke ontstentenis van den korpscommandant, geen kapitein aan zijn commando wordt onttrokken, terwijl de adjudant tijdelijk kan optreden, die dan door zijne bekendheid met alle hangende zaken en het personeel der verschillende onderdeelen van het korps, daartoe beter in staat is dan een ander kapitein van het korps.

Bovendien is het voor hen een goede leerschool in de administratieve en bureauwerkzaamheden betreffende een zelfstandig korps.

Daar bij het korps geen recruten door den adjudant meer worden opgeleid, en ook de oefeningen van het kader met uitzondering van de theorie der exercitiereglementen, geheel aan de compagniescommandanten is toevertrouwd, zoo heeft de korps-adjudant ook meer het karakter van een persoonlijk adjudant gekregen.

34. Wanneer de cavalerie bij vroegere expeditiën meer was gebruikt en in de toekomst meer zal worden gebruikt — zal de bruikbaarheid ja onmisbaarheid van het wapen beter tot haar recht komen.

De cavalerie heeft op Atjeh zeer goede diensten bewezen, en in 1884 bleek dat het halve eskadron op zijne tegenwoordige sterkte niet voldoende was.

Eene vermeerdering van tactische eenheden is noodig in verband met de voorgestelde indeeling voor het leger. Door de mindere sterkte dier eenheden, is echter slechts eene geringe uitbreiding der tegenwoordige sterkte daaraan verbonden — terwijl door de verandering der verhouding tusschen Europeanen en Inlanders, de sterkte aan Europeanen zelfs minder wordt.

35. De remonteering heeft in Indië altijd te wenschen overgelaten, vermoedelijk wel door het telkens veranderen van stelsel, als een gevolg van het niet in alle zijne consequentiën toepassen van een der stelsels — maar hoofdzakelijk wel omdat het beste stelsel van remonteering nimmer werd toegepast. Dat is de oprichting van remonte-depots — juist te meer noodig in

een land, waar men gedeeltelijk van het buitenland afhankelijk is.

Bij het bestaan van een remontedepot, kunnen de paarden 1e op jeugdiger leeftijd (3 à 3½ jaar) worden aangekocht, dus voor minder geld; — wel zullen er later eenige ongeschikt voor den dienst bij de troepen bevonden worden, doch deze zullen aan de markt gebracht nog goede prijzen opbrengen; 2e op jeugdiger leeftijd in dressuur genomen worden, zoodat zij langer dienst zullen verrichten, en 3e zal er langzamerhand eene reserve op Java zijn, die ons voor een zekeren tijd van den overval onafhankelijk zal maken — iets dat in tijd van oorlog zeer noodig zal zijn.

Bij het oprichten van een remontedepot, dat in de binnenlanden van Java gelegen, onder direct beheer van een officier-directeur met eenig militair en overigens burgerpersoneel, en onder oppertoezicht van den chef van het wapen der cavalerie gesteld moet zijn, blijft het verheffen en aanmoedigen van den binnenlandschen paardenteelt een eerste vereischte. Hiertoe moeten door het gouvernement de meest geschikte middelen worden aangewend. Reeds tegenwoordig vindt men op Java zeer goede paarden, als men slechts de moeite doet ze te zoeken, en bij eene consequente en ruime toepassing der door ons voorgestane denkbeelden zal er een tijd aanbreken dat men met het oog op de behoefte van het leger van den overval onafhankelijk zal zijn, en eerst dan zal een gezonde toestand zijn ingetreden.

Waar op hulp van het buitenland gerekend moet worden, en deze niet altijd goed of voldoende zal zijn, is de remonteering *slecht*. Dit laatste geldt dan ook als een voornaam motief tegen het behoud van muildieren bij de artillerie. Zelfs al waren hunne eigenschappen beter in overeenstemming met de te stellen eischen, dan nog zou de gebrekkige en moeilijke remonteering een voldoende reden zijn, om ze bij het leger niet te kunnen gebruiken.

Juist in tijd van buitenlandschen oorlog, wanneer de behoefte door sterfte, verwonding en vermoeienissen in ruime mate zou toenemen, zou de aanvulling geheel ophouden — en wij zouden

in het bezit zijn van een materieel (draagbokken) dat voor paarden niet bruikbaar is.

36. Zooals reeds in stelling X werd opgemerkt, bestaat er ten opzichte der veldartillerie eene uitzondering wat betreft het beginsel dat de vredesformatie van alle troepen steeds met die in tijd van oorlog moet overeenkomen.

Deze uitzondering is gemaakt uit een finantieel oogpunt en betreft de paarden en een deel van het inlandsch personeel ten behoeve der 3e en 4e linie, om reden dat de aanvulling dezer draagpaarden en hunne geleiders ten allen tijde verzekerd is.

De zesstukken-formatie blijft behouden, als voor Indië de meeste voordeelen aanbiedende.

De tegenwoordige zoogenaamde bergartillerie moet gewijzigd worden in lichte veld-artillerie. De illusie om deze artillerie te doen dragen, moet worden losgelaten: 1e omdat het nog zeer twijfelachtig is of het muildier wel de geschiktheid heeft op alle in Indië voorkomende terreinen als lastdier gebruikt te kunnen worden; 2e omdat, al ware de voorwaarde ad 1e vervuld, de remonteering van muildieren van te veel omstandigheden afhankelijk is om ten allen tijde verzekerd te zijn, en zeker wel het minst in tijd van oorlog. Deze uitheemsche dieren behooren dan ook in eene organisatie van ons leger niet te huis.

De batterij lichte veld-artillerie bestaat uit zes kanonnen en zes getrokken mortieren. Behalve de kanonnen en de reserve-affuiten zijn er geen voertuigen bij de batterij.

De getrokken mortieren moeten van hetzelfde kaliber zijn als de bij de batterijen ingedeelde kanonnen. Deze mortieren worden ten allen tijde door menschen (dwangarbeiders) gedragen, dus ook reeds in tijd van vrede. (Zie H. III art. 97.) Alle overige benodigdheden, munitie, enz. enz. wordt op paarden gedragen.

Bij eene behoorlijke strandverdediging der 4 voornaamste havens van Java zullen én zwaar kustgeschut én torpedo's een voorname rol moeten spelen. Deze laatste zijn een betrekkelijk goedkoop verdedigingsmiddel en kunnen in hoofdzaak dienen ter aanvulling van het ontbrekende aan de zeemacht.

Het is een in Indië geheel nieuw onderdeel van het leger,

doch zeer noodig en wij wenschen het bij de artillerie in te deelen. Bij de oprichting beginne men met eene bescheiden inrichting en daarom wenschen wij het personeel voorloopig een deel te doen uitmaken van de compagnieën vesting-artillerie, bestemd ter bediening van het zware kustgeschut en garnizoen houdende in die plaatsen, waar ook torpedo's aangebracht behooren te worden.

In den beginne zullen dezen tak van dienst vele leemten aankleven, doch dit is geen reden om er niet een aanvang mede te maken. Men late ten behoeve van het personeel een kern uit Nederland komen en vange met de oefeningen aan. Het is een dienst, waarbij inlanders onder Europeesch toezicht zeer op hun plaats zullen zijn.

Wat het materieel betreft, moet het beste en nieuwste in het soort worden aangeschaft, opdat in de eerste jaren daarin geen wijzigingen behoeven gebracht te worden.

37. Het aangeteekende bij het garnizoen te Soerabaia, is evenzoo wenschelijk, ja zelfs meer noodzakelijk ten behoeve der garnizoenen van Semarang en Tjilatjap.

De garnizoenen moeten zoo nabij de genoemde plaatsen gelegerd zijn, dat de troepen met het oog op hunne bestemming de noodige oefeningen kunnen houden. Het zou een maatregel zijn, zeer in het belang der gezondheid.

Bij de voorgestelde legering der troepen is rekening gehouden met de bestaande toestanden. Zooveel mogelijk zijn zelfs dezelfde nummers der onderdeelen behouden b. v. de depot-bataljons. Ook bij de samenstelling der brigades is rekening gehouden met de tegenwoordige indeeling der troepen, zoodat slechts weinig garnizoens-verandering met de nieuwe indeeling der troepen gepaard zoude zijn.

Zoo is b. v. de 7e brigade, welke in eene nieuw op te richten garnizoensplaats Temangoeng (Kedoe) te huis behoort, doch op het oogenblik in haar geheel op het terrein des oorlogs (Atjeh) is, samengesteld uit de veldbataljons en de bergbatterij (te wijzigen in lichte veld-batterij) benevens het eskadron, welke zich reeds nu te Atjeh bevinden. [het eskadron gedeeltelijk].

Voor Temangoeng is voorloopig ook geen personeel voor den

plaatselijken dienst uitgetrokken. — Wanneer die brigade eventueel in haar geheel terug en aldaar gelegd is, zal evenals te Magelang 1 hoofdofficier plaatselijk commandant en 1 Luitenant plaatselijk adjudant moeten worden aangewezen. Deze officieren worden dan genomen uit de thans ten behoeve der oorlogsreserve tijdelijk boven de formatie gevoerden.

Bij eene vergelijking van bijlage B met de tegenwoordige standplaatsen der troepen, zal dan ook blijken, dat alleen het half 1e, het 10e, 11e, 15e en 18e bataljon infanterie van garnizoen zouden moeten veranderen. Het half 1e en half 4e, thans in garnizoen te Soerakarta en Djoedjakarta behoeven eenvoudig eene naamsverandering te ondergaan (1e en 2e garnizoensbataljon), terwijl op de nieuwe standplaatsen dier bataljons voor elk 2 nieuwe compagnieën worden opgericht.

Het 1e eskadron der cavalerie zal verplaatst moeten worden, doch is ingedeeld bij de brigade het meest in de nabijheid van de tegenwoordige standplaats.

Evenzoo zullen de 2e en 4e veldbatterij, de 1e en 3e bergbatterij (te wijzigen in lichte veldbatterij) en de 5e compagnie vesting-artillerie, verplaatst moeten worden — terwijl de 4e compagnie vesting-artillerie vervalt en de 7e voortaan 4e wordt genoemd.

De compagnieën genietroepen moeten naar de nieuwe standplaatsen, welke echter in de nabijheid der tegenwoordige gelegen zijn, overgebracht worden.

Verder moeten nog van standplaats veranderen: het 1e en 2e depot-bataljon, het depot-eskadron en het genie-depot.

38. Bij overgang tot de nieuwe door ons voorgestelde organisatie, zal het meest wenschelijke zijn, te beginnen met de nieuwe indeeling van het veldleger in brigades. De reeds bestaande bataljons, batterijen, eskadrons, enz. vormen voorloopig die brigades zooals op bijlage B is aangegeven.

De 1e, 3e, 7e en 8ste brigade zullen dus dadelijk in hun geheel bestaan. De overige slechts gedeeltelijk: zoo zullen b. v. vooreerst aan de 2e brigade: 1 veldbataljon en 1 eskadron; aan de 6e brigade, 2 veldbataljons ontbreken enz.

Daarna worden de bestaande tactische eenheden gereorganiseerd

volgens de op de bijlagen aangegeven samenstelling dier onderdeelen.

Bij het oprichten der oorlogsreserve voor de 7e brigade, moet die voor het 5e garnizoens-bataljon tevens worden opgericht.

Vervolgens worden de nieuwe depots opgericht en de oude voor zoover noodig verplaatst en samengesteld als op de bijlagen aangegeven, om dan over te gaan tot oprichting der nieuwe bataljons, eskadrons, enz.

De onderdeelen bestemd voor de 5e en 6e brigade komen daarvoor het eerst in aanmerking.

De reorganisatie van de bezettingen der Buitenbezittingen kan reeds dadelijk een aanvang nemen, beginnende met die gewesten waarvoor zulks het meest noodig wordt geacht, b. v. Palembang of Celebes, en daarmede geleidelijk worden doorgegaan. De voor den velddienst geschikten, die zich op de posten (bij de nieuwe samen te stellen detachementen) bevinden, worden door voor den velddienst ongeschikten vervangen en voor zoo ver noodig op de hoofdplaatsen der gewesten vereenigd tot oprichting der mobiele compagnieën. De ontbrekende worden van Java aangevuld, de overcompleten naar Java teruggezonden.

Ad III.

39. Bij het nagaan der verhouding van het aantal officieren tot minderen, de Adjudanten van den Gouverneur-Generaal en de officieren van den topographischen dienst, van den dienst der militaire administratie, van den geneeskundigen dienst en van den dienst der militaire arrest- en provoosthuizen als niet-strijders in rekening brengende, komt men tot het volgende resultaat:

(Strijders) 1 officier op $\pm$ 27 minderen.

Algemeene verhouding 1 officier op $\pm$ 23 minderen.

De verhouding tusschen de verschillende officersrangen is bij het leger in het algemeen:

van Kolonel tot hoofd-officier beneden den rang van

Kolonel	1 : 7.4.
van Hoofdofficier tot Kapitein	1 : 4.2.

van Kapitein tot Luitenant . . . . . 1:2.3.

van hoofdofficier tot subalterne officieren . . . . 1:14.

De à la suite gevoerd wordende officieren over de verschillende wapens en diensten verdeelende als volgt:

	Kolonels.	Hoofdoff.	Kapiteins.	Luitenants.
Infanterie.	1 ¹	12	56	52
Cavalerie.				2
Artillerie.	1 ²	2	10	16
Genie.	1 ²	1	1	4
Administratie.				2

1 van den generalen staf.

2 brigade-commandant.

zoo wordt de verhouding tusschen de rangen der officieren bij de verschillende wapens en diensten ongeveer:

	Van Kolonel tot hoofd-officier beneden den rang van Kolonel.	Van hoofdoffic. tot Kapitein.	Van Kapitein tot Luitenant.	Van hoofdoffic. tot subalterne offic.
Infanterie.	1:7.25	1:4.5	1:2.3	1:14.7
Cavalerie.		1:4.5	1:2.6	1:16.5
Artillerie.	1:5.5	1:4	1:2.1	1:11.3
	of } gemiddeld 1:8.25			
Genie.	1:11	1:3	1:2.4	1:11
	1:4.5			
	of } gemiddeld 1:6.75			
Militaire administratie.	1:9	1:4	1:2.4	1:14
Geneeskundige dienst.	1:8			
(Officieren v. Gezondheid.)	1:13	1:4.4	1:2.35	1:14.7
Militaire Apothekers.		1:4.5	1:2.5	1:16
„ Paardenartsen.			1:2.3	

40. Overeenkomstig de in stelling XLIII en toelichting 22 aangegeven denkbeelden is met het oog op de zeer buitengewone omstandigheden [eene groote expeditie van langen duur] de formatie tijdelijk uitgebreid met eene oorlogsreserve ten behoeve van het garnizoensbataljon in het gewest, waar oorlog wordt gevoerd (Atjeh) en deze vereenigd met de oorlogsreserve van de op expeditie zijnde brigade, in eene garnizoensplaats in de

nabijheid van het oorlogsterrein. Er zijn voor die macht 2 hoofdofficiëren aangewezen, 1 als commandant der oorlogsreserve, en 1 als commandant der infanterie, uitmakende de oorlogsreserve van het garnizoens-bataljon. De commandanten der overige compagnieën, enz. staan zelfstandig onder den commandant der reserve. — Voor Poeloe Bras, dat als de garnizoensplaats dezer oorlogsreserves is aangenomen, is een Kapitein plaatselijk adjudant uitgetrokken. (zie art. 30.)

De troepen te Atjeh worden nu in de eerste plaats aangevuld uit deze oorlogsreserve. De van Atjeh terugkeerende worden voorloopig bij die verschillende reserve-afdeelingen, enz. in de sterkte opgenomen — in een te Poeloe Bras op te richten hospitaal verpleegd en later zoo noodig geëvacueerd en eerst dan aan de depots overgegeven, of wel na geheel herstel weder als aanvulling voor Atjeh in aanmerking gebracht.

De aanvulling der oorlogsreserves heeft plaats wat de infanterie betreft door het 4e en 5e Depot-bataljon (zie art. 37) en voor de overige wapens en diensten uit de daarvoor aangewezen depots.

Het 4e Depot-bataljon moet in verband daarmede ook tijdelijk worden uitgebreid met 25 Europeanen en 58 inlanders; zijnde 14 en 10% der sterkte van de oorlogsreserve ten behoeve van het 5e Garnizoens-bataljon.

Deze oorlogsreserves zouden, met het oog op de reeds bestaande gelegenheid tot logies, ook te Padang gelegerd kunnen worden, in welk geval de daar thans aanwezige troepen voor het meerendeel naar de bovenlanden verplaatst moeten worden.

De verdere toelichtingen zijn op de bijlagen van Hoofdstuk III aangeteekend.

BESLUIT.

De taak, welke wij ons oplegden, meenen wij met het voorgaande te hebben volbracht. Wij hopen daardoor bevorderlijk te zijn aan de bedoelingen van de vaderlandslievende mannen die eene reorganisatie van het Indisch leger, als eene levensvraag voor Indië, dus voor Nederland, beschouwen.

Bij eene aandachtige beschouwing zal het een ieder blijken, dat buitengewone geldelijke offers door ons niet geëischt worden. Eene voldoende bevestiging van Tjilatjap, het aanleggen van weinige, eenvoudige, doch met de eischen des tijds overeenkomende werken tot strandverdediging van de drie hoofdplaatsen van Java, het aanschaffen van torpedobooten en torpedo's en eene uitbreiding van het leger, zullen natuurlijk met uitgaven gepaard gaan, doch van overdreven finantiële eischen is hierbij geen sprake.

Daar de organisatie van het Indisch leger gebaseerd moet zijn op de ongunstigste omstandigheden — dat is een buitenlandschen oorlog — was eene uitbreiding van het leger onvermijdelijk.

Het bekend worden in het buitenland van eene reorganisatie onzer strijdkrachten zal een waarborg te meer zijn voor het behoud des vredes

Eene vergelijking der door ons voorgestelde organisatie met de tegenwoordige formatie van het leger, volgens het laatste koloniaal verslag, wijst op eene vermeerdering van 285 officieren en ruim 10.000 minderen, dat is respectievelijk 20% en 36%.

Wij bleven dus nog beneden de eischen gesteld in 1853.

De vermeerdering der minderen is over de landaarden verdeeld als volgt:

1596 Europeanen,

1215 Amboineezen en

4749 Inlanders,

en betreft dus in hoofdzaak de Amboineezen en Inlanders — terwijl het Europeesch element slechts weinig behoeft te worden uitgebreid.

Hoewel de verlies-cijfers over de laatste jaren, in verband met de ongunstige omstandigheden, waarin het leger verkeerde ten gevolge van het heerschen der beri-beri, op ruim 15°/_o verlies aan Europeanen wijzen, zoo nemen wij als normaal 14°/_o aan, dat is dus ± 2200 . Alsnu rekening houdende met de aanvulling in Indië, welke ook over de laatste jaren ± 200 per jaar bedraagt, blijft eene jaarlijksche supletie van 2000 man noodig — nadat het leger met ± 1600 Europeanen zal zijn uitgebreid.

De werving der Inlanders is steeds verzekerd en die der Amboineezen behoeft slechts met ernst aangemoedigd te worden.

Bij de uitbreiding van het leger ten gevolge der door ons voorgestelde organisatie zal men dan ook hebben:

1e. Eene meer rationeele bezetting (1) der Buitenbezittingen, welke door het aanwezig zijn van eene mobiele macht, beter in staat is de rust te handhaven, en opstanden in de geboorte te smoren, en daardoor wellicht menige expeditie zal voorkomen.

2e. Op Java, in gewone omstandigheden, een leger ter sterkte van 20 veldbataljons, 7 batterijen, 7 eskadrons, enz. enz.

De brigades van Batavia en Soerabaia geheel en die van Tjilatjap en Semarang voor een gedeelte, aan hunne standplaatsen gebonden achtende, met het oog op het beschermen tegen een mogelijken coup de main, blijven nog voor de verdediging van midden-Java beschikbaar 12 veldbataljons, 3 batterijen, 3 eskadrons — benevens 9 zelfstandige colonnes.

3e. Steeds beschikbaar om onmiddellijk op expeditie te gaan, 3 brigades, ieder ter sterkte van: 3 veldbataljons, 1 batterij en 1 eskadron, enz.

4e. Op Java, afgescheiden van de troepen bedoeld onder 2, steeds tegenwoordig eene reserve ter sterkte van ± 1700 Europeanen, ± 350 Amboineezen en ± 1800 Inlanders; te zamen ± 3850 man bij de depots.

---

(1) Bij de samenstelling der cijfers hebben wij den tegenwoordigen toestand tot grondslag genomen.

Het zou ons echter niet verwonderen indien het der Regeering bij nauwgezette overweging der politieke toestanden, mogelijk bleek, reeds dadelijk daarin vermindering te brengen, en waartoe de rekbaarheid der organisatie n staat stelt. (zie H. III art. 102.)

Bij eene beschouwing van den tegenwoordigen toestand — de buitengewone omstandigheden, waarin het leger verkeert ten gevolge van den oorlog met Atjeh — zouden wij hebben:

1e. op Java, de omstandigheden gelijk veronderstellende als boven bij 2, 9 veldbataljons, 2 batterijen en 2 eskadrons, enz. in midden-Java; en daarvan gereed om dadelijk op expeditie te gaan 6 veldbataljons, 2 lichte veldbatterijen en 2 eskadrons, enz., en bovendien de algemeene reserve bedoeld bij 4 boven.

2e. op Atjeh eene troepenmacht ter sterkte van ± 5200 man met eene reserve in de onmiddellijke nabijheid van ± 1500 man, hetzij te Poeloe-Bras, hetzij te Padang.

Bij eenen dergelijken toestand zou alle vrees voor eenen binnen-zoowel als buitenlandschen oorlog geheel overbodig zijn — en een ieder overtuigd zijn dat eene verdediging der Koloniën, tegen welken vijand ook, mogelijk zou zijn.

Het behoeft nauwelijks gezegd te worden dat wij *onze* denkbeelden gaven, zonder daarmede te willen zeggen dat er geene andere oplossingen van de vraag mogelijk zouden zijn, doch wij hopen de overtuiging te hebben gevestigd dat onze voorgestelde organisatie berust op een stelsel met vaste beginselen, en durven haar met vertrouwen aanbevelen, indachtig aan het in de Inleiding gezegde: beter een stelsel met gebreken, dan geen stelsel.

Hoewel vele wijzigingen worden voorgesteld, is toch ook veel behouden als gebaseerd op de praktische ervaring van den laatsten tijd.

Door eene organieke wet voor het leger alleen, al ware zij nog zoo goed, kan echter de toestand van het leger in zijn geheel omvang niet verbeterd worden, daarvoor is meer noodig.

Eenige der verbeteringen, welke wenschelijk en noodzakelijk zijn, laten wij ten slotte hier volgen.

Een Indisch militair bureau aan het Departement van Koloniën.

Eene ruimere gelegenheid tot opleiding van officieren in Indië.

Eene gelijkmaking der traktementen van de officieren van de verschillende wapens en diensten.

Eene betere regeling der toekenning van fourage-indemniteit en toelagen.

Eene betere pensioen-regeling, waardoor verband wordt gebracht tusschen de pensioenen van de officieren der zeemacht en der landmacht, zoo in Nederland als in Nederlandsch-Indië.

Eene verplaatsing en geheel nieuwe inrichting van het Koloniaal Werf-depot.

Behalve soldij-verhooging, eene geheele verbetering der materiele positie der onderofficieren. (logies, kleeding, enz.)

Eene herziening van het gagements-reglement.

Het invoeren van korte engagementen en reëngagementen.

Het verkrijgbaar stellen van burgerbetrekkingen na het verlaten van den dienst, onder zekere voorwaarden.

Eene verbeterde voeding ook voor Inlanders.

Enz.

Moge het zoo zijn.

16 Augustus 1887.

HOOFDSTUK III.

Artikel 2.

Bijlage A.

(Zie toelichting 39 en 40.)

Samenstelling van het leger.

STAVEN, WAPENS, DIENSTVAKKEN en KORPSSEN.	Officieren, die niet tot een wapen of dienstvak behooren, en zij, die à la suite worden gevoerd.						Officieren en minderen, d								
	Luitenant-Generaal.	Generaal-Majoor.	Kolonnels.	Luit.-Kolonnels en Majoor.	Kapiteins.	Luitenants.	T o t a a l.	Militaire Ambtenaren.	Officieren.						
									Hoofd-officieren			Subalterne officieren.			
									Kolonnels.	Luit.-Kol. en Majoor.	T o t a a l.	Kapiteins.	Luitenants.	T o t a a l.	Europeanen.
A. Staf van den Gouverneur-Generaal	"	"	"	1	2	1	4	"	"	"	"	"	"	"	"
B. Het Departement van Oorlog	1	1	"	1	4	4	(11)	"	"	"	"	"	"	"	(35)
C. De Generale Staf	"	"	1	6	23	40	70	"	"	"	"	"	"	"	(160)
D. De Staf der brigades	"	2	2	"	8	8	20	"	"	"	"	"	"	"	"
E. De gewestelijke Staf	"	"	"	"	9	"	9	"	"	"	"	"	"	"	"
F. De plaatselijke Staf	"	"	"	6	15	7	28	"	"	"	"	"	"	"	"
G. De Infanterie	"	1	"	"	"	3	4	7	46	53	240	630	870	1062	(1062)
H. De Cavalerie	"	"	"	"	"	1	1	"	2	2	9	22	31	33	(33)
I. De Artillerie	"	"	"	1	5	10	16	"	1	9	10	38	84	122	213
K. De Genie	"	"	"	"	"	"	"	1	8	9	28	64	92	57	(57)
L. De dienst der Militaire Administratie	"	"	"	"	"	"	"	1	8	9	36	86	122	9	(9)
M. De Geneeskundige dienst	"	"	"	"	"	"	"	1	15	16	70	166	236	110	(110)
N. De dienst der Militaire arrest- en provoosthuizen	"	"	"	"	1	2	3	"	"	"	"	"	"	"	4
O. Het korps Militaire Ambtenaren	"	"	"	"	"	"	23	"	"	"	"	"	"	"	(156)
P. Het korps Militaire Schrijvers.	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	61
Totaal	1	4	3	15	67	76	166	23	11	88	99	421	1052	1473	1571
Boven de formatie ingevolge art. 102 (oorlog met Atjeh).															
Civiel en Militair Gouverneur met zijn Staf	"	1	"	(12)	(13)	(14)	4	"	"	"	"	"	"	"	"
Oorlogsreserve der garnizoenstroepen van Atjeh :															
Infanterie	"	"	"	"	"	"	"	"	2	2	6	15	21	180	(180)
Artillerie	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	1	2	(2)
4e Depot-Bataljon (algemeene reserve dezer oorlogsreserve)	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	25
Totaal	"	1	"	1	1	1	4	"	2	2	6	16	22	228	(228)

Tot een wapen of dienstvak behooren.								Totaal-generaal.			Toelichtingen.
Minderen.											
Amboineezën.	Overige Inlanders.	Strijders.			Niet Strijders.			Officieren.	Minderen.	Troepenpaarden.	
		Europeanen.	Inlanders.	Totaal.	Europeanen.	Inlanders.	Totaal.				
"	"	"	"	"	"	"	"	4			(1) Behalve de Commandant van het leger en zijn adjudant, behoort dit personeel tot de 1e Afdeling van het Departement van Oorlog. Dat der overige Afdelingen is bij de wapens en diensten vermeld. Het korps Stafmuzikanten. (2) Waarvan 6, als tot den Topographischen dienst behoorende, alleen à la suite gevoerd worden. (3) Waarvan: 4 gedetacheerd bij den Gener. Staf, 28 leerlingen Staf-school en 8 bij den Topographischen dienst. (4) Personeel van den Topographischen dienst. (5) Kunnen zijn van de Artillerie, Genie of Cavalerie, doch hoogstens 1 van elk dier wapens. (6) Adjudanten van de Brigade-commandanten. (7) Luitenants-adjunct, bij den Staf der brigades. (8) Commandanten der compagnieën hospitaal-soldaten. (9) Waaronder 4 Brigade-commandanten. (10) Waarvan 19 Kapit. intendant. (11) Van den Generalen Staf. (12) Adjudant van den Gouverneur. (13) Adjunct. (14) Hieronder zijn 267 burgerschrijvers begrepen.
"	"	"	"	"	31	"	31	11	31		
"	21	"	"	"	100	21	121	70	121		
"	"	"	"	"	"	"	"	20			
"	"	"	"	"	"	"	"	9			
"	"	"	"	"	"	"	"	28			
2876	17421	10206	20029	30235	418	268	686	927	30921		
"	586	355	544	899	43	42	85	34	984	812	
"	2142	1735	2064	3799	404	78	482	148	4281	872	
"	439	281	405	686	290	34	324	101	1010		
"	"	"	"	"	90	"	90	131	90		
69	1010	"	"	"	1100	1079	2179	252	2179		
"	"	"	"	"	43	"	43	3	43		
"	"	"	"	"	614	"	614	"	614		
2945	21619	12577	23042	35619	3133	1522	4655	1738	40274	1684	
"	"	"	"	"	"	"	"	4			
"	587	180	587	767	"	"	"	23	767		
"	30	23	30	53	"	"	"	1	53		
"	58	25	58	83	"	"	"	"	83		
"	675	228	675	903	"	"	"	28	903	"	

HOOFDSTUK III.
Artikel 4.

Bijlage B.

Samenstelling der brigades.

NOMMERS DER BRIGADES.	S T A F.										
	Generaal-Majoor.	Kolonel.	Chef van den Staf.		Kapitein-Adjutant.	Luitenant-Adjunct.	Hoofdofficier, Chef der Artillerie.	Hoofdofficier, Chef der Genie.	Chef der Inten- dance.		Dirigeer. Officier van Gezondheid.
			Hoofdofficier.	Kapitein.					Hoofdofficier.	Kapitein.	
1 ^e		1 ⁽¹⁾	"	1	1	1	1	1	"	1	1
2 ^e		1 ⁽¹⁾	"	1	1	1	1	1	"	1	1
3 ^e	1	"	1	"	1	1	1	1	1	"	1
4 ^e		1 ⁽²⁾	"	1	1	1	1	1	1	"	1
5 ^e		1 ⁽²⁾	"	1	1	1	"	⁽³⁾	1	"	1
6 ^e		1 ⁽²⁾	"	1	1	1	"	⁽³⁾	1	"	1
7 ^e		1 ⁽²⁾	"	1	1	1	"	⁽³⁾	1 ⁽⁵⁾	"	1
8 ^e	1	"	1	"	1	1	"	⁽⁴⁾	"	1	⁽⁴⁾

TROEPENDEELEN.

Veldbataljons.	Eskadron Cavalerie.	Artillerie.			Comp. Genietroepen.	Veldhospitaal.
		Veldbatterij.	Lichte veldbatterij.	Vesting-compagnieën.		
9 ^e 18 ^e	3 ^e	1 ^e	"	{ 2 ^e 3 ^e		
13 ^e 19 ^e	5 ^e	2 ^e	"	6 ^e		
2 ^e 5 ^e 8 ^e 15 ^e	1 ^e	3 ^e	"	1 ^e		
1 ^e 4 ^e 20 ^e	7 ^e	4 ^e	"	{ 4 ^e 5 ^e		
6 ^e 7 ^e 11 ^e	6 ^e	"	3 ^e	"	1 ^e	N ^o . 1
10 ^e 21 ^e 22 ^e	2 ^e	"	2 ^e	"	2 ^e	N ^o . 2
3 ^e 12 ^e 14 ^e	4 ^e	"	4 ^e	"	3 ^e	N ^o . 3
16 ^e 17 ^e	"	"	1 ^e	"	"	

Toelichtingen.

- (1) Kunnen zijn van het wapen der Infanterie, Artillerie, Genie of Cavalerie.
- (2) Van de Infanterie.
- (3) De garnizoenen behooren tot de centrale stelling.
- (4) Het personeel ten behoeve der garnizoenen der brigade behoort tot den gewestelijken en plaatselijken dienst van Sumatra's Westkust.
- (5) Deze Hoofdofficier staat nu aan het hoofd der intendance in het gewest waar de brigade in haar geheel op expeditie is.

HOOFDSTUK III.
Artikel 31 t/m. 37.

Bijlage C.

INFANTERIE.

Samenstelling der onderdeelen, enz.

N A A M van het O N D E R D E E L.	S T A F V E N.													
	Kolonel.	Luitenant-Kolonel of Majoor.	Kapitein-Adjutant.	Luitenant voor speciale diensten.	Adjutant-onderofficier.	Stafcourier.	Mr. verklieden. (	Fuseliers verklieden. (	Sergeant-tamboer.	Sergeant-hoornblazer.	Sergeant-Kapelmeeester.	Mu- zi- kan- ten.		Elève- mu- zi- kan- ten.
												Europeanen.	Amboineezen.	Inlanders.
I. Veldbataljons.														
Europeesche compagnie	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Amboineesche id.	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Inlandsche id.	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Veldbataljons, bestaande uit :														
2 Europ. en 2 Inlandsche compagnieën	"	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	9	"	6
1 Eur., 1 Amb. en 2 Inl. id.	"	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	6	3	6
1 Europ. en 3 Inlandsche id.	"	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	9	"	6
Oorlogsreserve (5e compagnie) ten behoeve der bataljons van de expeditionnaire brigades.	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
II. Garnizoensbataljons.														
Detachement	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Mobiele compagnie	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Staf ten behoeve van 2 of meer ver- eenigde mobiele compagnieën . . .	"	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	9	"	6
1e Garnizoensbataljon	"	1	1	1	1	1	2	2	1	1	"	"	"	"
2e id.	"	1	1	1	1	1	2	2	1	1	"	"	"	"
3e id.	"	1	1	"	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"
4e id.	"	1	1	"	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"
5e id.	1	2	3	1	3	4	2	2	1	1	1	9	"	6
6e id.	"	2	2	1	2	2	2	2	1	1	1	9	"	6
7e id.	1	2	3	1	3	3	2	2	1	1	1	9	"	6
8e id.	"	1	1	"	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"
9e id.	"	2	2	1	2	2	2	2	1	1	1	9	"	6
10e id.	"	2	2	1	2	2	2	2	1	1	1	9	"	6
11e id.	"	1	1	"	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"
III. Korpsen en inrichtingen welke niet in tactisch verband staan.														
1. De schietschool	"	1 ^(e)	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
2. De kaderschool	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
3. De hoofdcursus	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"

COMPAGNIEËN, DETACHEMENTEN, ENZ.

	Kapiteins.	Luitenants.	Europeanen.							Amboineezen.					Inlanders.				
			Sergeant-majours.	Fouriers.	Sergeanten.	Aspirant-onderofficieren.	Fuseliers.	Tamboers.	Hoornblazers.	Sergeanten.	Aspirant-onderofficieren.	Fuseliers.	Tamboers.	Hoornblazers.	Sergeanten.	Aspirant-onderofficieren.	Fuseliers.	Tamboers.	Hoornblazers.
1	3	2	1	12	20	112	1	3	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
1	3	2	1	8	"	"	"	"	8	16	112	1	"	"	"	"	"	"	"
1	3	2	1	8	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	8	16	112	1	3
4	12	8	4	40	40	224	2	6	"	"	"	"	"	"	16	32	224	2	6
4	12	8	4	36	20	112	1	3	8	16	112	1	3	16	32	224	2	6	
4	12	8	4	36	20	112	1	3	"	"	"	"	"	"	24	48	336	3	9
1	4	2	1	10	6	34	"	1	2	5	33	"	1	5	10	66	1	2	
"	1	"	1	1	1	7	"	"	"	"	"	"	"	2	4	33	"	1	
1	3	2	1	6	4	28	"	1	"	"	"	"	"	6	12	84	1	2	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
2	6	4	2	20	20	112	1	3	8	16	112	1	3	"	"	"	"	"	"
2	6	4	2	20	20	112	1	3	8	16	112	1	3	"	"	"	"	"	"
4	13	6	9	15	15	105	"	"	"	"	"	"	"	"	30	60	495	"	15
4	13	6	9	15	15	105	"	"	"	"	"	"	"	"	30	60	495	"	15
6	47	26	25	69	57	399	"	6	"	"	"	"	"	102	204	1593	6	45	
4	15	8	9	23	19	133	"	2	"	"	"	"	"	34	68	531	2	15	
8	21	14	9	32	26	182	"	3	"	"	"	"	"	46	92	714	3	20	
4	15	8	10	21	19	133	"	1	"	"	"	"	"	36	72	579	1	17	
5	21	10	14	30	26	182	"	2	"	"	"	"	"	48	96	762	2	22	
4	18	8	11	28	22	154	"	3	"	"	"	"	"	38	76	582	3	16	
4	15	8	10	21	19	133	"	1	"	"	"	"	"	36	72	579	1	17	
2 ⁽⁶⁾	6 ⁽⁷⁾	1 ⁽⁹⁾	1 ⁽¹⁰⁾	20 ⁽⁸⁾	"	4	"	"	"	"	"	"	"	2	"	14	"	1	
3 ⁽⁴⁾	6	2 ⁽³⁾	6	28 ⁽¹⁶⁾	"	186 ⁽¹¹⁾	"	"	"	"	10	"	"	6	"	60 ⁽¹³⁾	2	6	
1 ⁽⁶⁾	4 ⁽⁶⁾	2 ⁽⁹⁾	1 ⁽¹⁰⁾	84 ⁽¹³⁾	"	4	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1		

T O T A A L.

Hoofdofficieren.	Kapiteins.	Luitenants.	Subalterne-officieren.	Europee- sche		Europeanen.	Amboinee- sche		Amboineezen.	Inlandsche		Inlanders.	Strijders.		
				Onderofficieren.	Minderen.		Onderofficieren.	Minderen.		Onderofficieren.	Minderen.		Europeanen.	Inlanders.	Totaal.
"	1	3	4	15	136	151	"	"	"	"	"	"	151	"	151
"	1	3	4	11	"	11	8	132	140	"	"	"	11	140	151
"	1	3	4	11	"	11	"	"	"	8	132	140	11	140	151
1	5	13	18	60	285	345	"	"	"	16	272	288	329	280	600
1	5	13	18	56	145	201	8	136	144	16	272	288	189	420	600
1	5	13	18	56	149	205	"	"	"	24	404	428	189	420	600
"	1	4	5	13	41	54	2	39	41	5	79	84	54	125	170
"	"	1	1	2	8	10	"	"	"	2	38	40	10	40	50
"	1	3	4	9	33	42	"	"	"	6	99	105	42	105	147
1	1	1	2	7	13	20	"	"	"	"	8	8	4	"	30
1	3	7	10	32	138	170	8	132	140	"	"	"	166	140	306
1	3	7	10	32	138	170	8	132	140	"	"	"	166	140	306
1	5	13	18	32	120	152	"	"	"	30	570	600	152	600	752
1	5	13	18	32	120	152	"	"	"	30	570	600	152	600	752
3	19	48	67	132	475	607	"	"	"	102	1856	1958	591	1950	2549
2	6	16	22	49	167	216	"	"	"	34	624	658	200	650	858
3	11	22	33	66	224	290	"	"	"	46	837	883	274	875	1149
1	5	15	20	41	153	194	"	"	"	36	669	705	194	705	899
2	7	22	29	63	223	286	"	"	"	48	890	938	270	930	1208
2	6	19	25	56	192	248	"	"	"	38	685	723	232	715	947
1	5	15	20	41	153	194	"	"	"	36	669	705	194	705	899
1	2	"	2	4	4	8	"	"	"	2	15	17	8	17	25
"	3	6	9	36	186	222	"	10	10	6	68	74	222	84	300
"	1	4	5	87	4	91	"	"	"	"	2	2	91	2	91

Niet strijders.					Toelichtingen.
Europeanen.	Inlanders.	Totaal.	Officieren.	Minderen.	
					De Mr. werklieden (schoen- en kleermaker) zijn Europeanen en hebben den graad van Sergeant. Kunnen van elken landaard zijn. Zijn als Europeanen in rekening gebracht. Kunnen bij de Amboineesche compagnieën van dien landaard zijn. Hieronder de Amboineezen. Twee ten behoeve van den Korpscommandant. Onderwijzers. Gedetacheerd van de korpsen. Waarvan 18 gedetacheerd van de korpsen. Voor de politie. Voor de administratie. Waarvan 180 leerlingen. " 80 " " 52 " " 1 directeur. " 2 onderwijzers. " 8 "
			4	151	
			4	151	
			4	151	
16	8	24	19	633	
12	12	24	19	633	
16	8	24	19	633	
			5	179	
			1	50	
			4	147	
16	8	24	3	28	
4		4	11	310	
4		4	11	310	
			19	752	
			19	752	
16	8	24	70	2565	
16	8	24	24	874	
16	8	24	36	1173	
			21	899	
16	8	24	31	1224	
16	8	24	27	971	
			21	899	
			3	25	
			9	306	
			5	93	

N A A M van het O N D E R D E E L.	S T A V E N.															
	Kolonel.	Luitenant-Kolonel of Majoor.	Kapitein-Adjutant.	Luitenant voor speciale diensten.	Adjutant-onderofficier.	Staffourier.	Mr werklieden. ¹⁾	Fuseliers werklieden. ²⁾	Sergeant-tamboer.	Sergeant-hoornblazer.	Sergeant-kapelmeeſter.	Muſi- kanten.			Elevé muſi- kanten.	
												Europeanen.	Amboineezen.	Inlanders.	Europeanen.	Amboineezen.
4. De cursus te Batavia . . .	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
5. " " " Semarang . . .	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
6. " " " Soerabaia . . .	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
7. Het Suppletie-depot . . .	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
8. Subſiſtentenkader te Batavia .	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
9. " " " Semarang. ¹⁹	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
10. " " " Soerabaia . . .	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
11. " " " Padang . . .	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
12. " " " KotaRadja . . .	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
13. " " " Ambon . . .	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
14. De Strafdetachementen ²⁰ . . .	"	1	1	"	1	1	2	2	1	1	"	"	"	"	"	"
15. Het korps Pupillen. . . .	"	"	"	"	²¹ 2	1	²¹ 4	2	1	"	"	"	"	"	"	"
Aanvullingstroepen.																
1e Depot-Bataljon	"	1	1	1	2	1	2	2	1	1	"	"	"	"	"	"
2e id.	"	1	1	1	2	1	2	2	1	1	"	"	"	"	"	"
3e id.	"	1	1	1	2	1	2	2	1	1	"	"	"	"	"	"
4e id.	"	1	1	1	2	1	2	2	1	1	"	"	"	"	"	"
5e id.	"	1	1	1	2	1	2	2	1	1	"	"	"	"	"	"
T O T A A L.																
Hoofdbureau	1	1	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
der 22 veldbataljons	"	22	22	22	44	22	44	44	22	22	22	159	39	132	31	13
" oorlogsreserve (9 compagnieën)	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
" garnizoensbataljons	2	16	18	7	18	19	14	14	7	7	5	45	"	30	10	"
" korpsen en inrichtingen	"	2	1	"	8	2	6	4	2	1	"	"	"	"	"	"
" depot-bataljons	"	5	5	5	10	5	10	10	5	5	"	"	"	"	"	"
Totaal der Infanterie	3	46	47	34	80	48	74	72	36	35	27	204	39	162	41	13

T O T A A L.

Hoofdofficieren.	Kapiteins.	Luitenants.	Subalterne-officieren.	Europee- sche		Europeanen.	Onderofficieren.	Minderen.	Amboi- neesche		Amboineezen.	Onderofficieren.	Minderen.	Inlanders.	Strijders.		
				Onderofficieren.	Minderen.				Onderofficieren.	Minderen.					Europeanen.	Inlanders.	Totaal.
"	1	2	3	36	4	40	"	"	"	"	"	2	2	2	40	2	42
"	1	2	3	36	4	40	"	"	"	"	"	2	2	2	40	2	42
"	1	2	3	36	4	40	"	"	"	"	"	2	2	2	40	2	42
"	1	1	2	5	3	8	"	"	"	"	"	4	4	4	8	4	12
"	1	3	4	11	11	22	"	"	"	"	"	5	17	22	22	22	44
"	1	2	3	10	10	20	"	"	"	"	"	6	27	33	20	33	53
"	1	2	3	8	10	18	"	"	"	"	"	4	15	19	18	19	37
"	1	1	2	8	10	18	"	"	"	"	"	4	15	19	18	19	37
"	"	2	2	5	6	11	"	"	"	"	"	2	6	8	11	8	19
"	"	2	2	7	4	11	1	"	1	2	4	6	11	7	11	7	18
1	5	12	17	58	155	213	"	"	"	16	24	40	209	40	249	40	249
"	1	6	7	37	26	63	"	"	"	"	"	"	"	"	57	"	57
1	4	10	14	46	200	246	"	"	"	16	370	386	242	386	628	628	628
1	6	16	22	70	299	369	8	148	156	16	259	275	365	431	796	796	796
1	4	10	14	46	200	246	"	"	"	16	338	354	242	354	596	596	596
1	4	10	14	46	200	246	"	"	"	16	368	384	242	384	628	628	628
1	6	16	22	70	299	369	8	180	188	16	334	350	365	538	903	903	903
2	2	2	4	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
22	110	286	396	1252	3906	5158	104	1768	1872	384	6512	6896	4858	8540	13398	13398	13398
"	9	36	45	117	369	486	18	351	369	45	711	756	486	1125	1611	1611	1611
18	75	197	272	576	2103	2679	16	264	280	400	7370	7770	2591	8010	10601	10601	10601
2	20	47	67	384	441	825	1	10	11	47	203	250	815	261	1076	1076	1076
5	24	62	86	278	1198	1476	16	328	344	80	1669	1749	1456	2093	3562	3562	3562
49	240	630	870	2607	8017	10624	155	2721	2876	956	16465	17421	10206	20029	30235	30235	30235

Niet strijders.					Toelichtingen.
Europeenen.	Inlanders.	Totaal.	Officieren.	Minderen.	
.	"	"	3	42	17 Waarvan 30 leerlingen.
"	"	"	3	42	18 Hieronder één betaalmeeester der Genie.
"	"	"	3	42	19 Hieronder het personeel der bewakingsdetachementen der
"	"	"	2	12	ziekeninrichtingen te Oengaran en Pelantoengan, ieder sterk:
"	"	"			1 Eur. sergeant, 1 Inlandsch sergeant en 6 Inl. fuseliers.
"	"	"	4	44	20 Er zijn twee strafdetachementen, het eene (<i>te Klatten</i>)
"	"	"	3	53	bestemd ter opneming van Europeanen, en het andere (<i>te Ngawie</i>)
"	"	"	3	37	ter opneming van Afrikanen, Amboineezen en Inlanders.
"	"	"	3	37	De Commandant van het leger bepaalt binnen de hier
"	"	"	2	37	aangegeven grenzen, de samenstelling van elk der detachementen.
"	"	"	2	19	21 Kunnen ook van de Artillerie zijn.
"	"	"	2	18	22 Waarvan: 1 Mr. kleermaker — 1 Mr. schoenmaker.
4	"	4	18	253	1 " timmerman — 1 " boekbinder.
6	"	6	7	63	23 Waaronder 5 onderwijzers, als:
					1 voor het handteekeuen, 1 voor het rechtlijnig teekenen,
					1 " de gymnastiek, 1 " de muziek,
					1 " het schermen en dansen.
					Deze onderwijzers kunnen ook sergeant-majoor zijn.
4	"	4	15	632	24 Hierin zijn begrepen:
4	"	4	23	800	74 Mr. werklieden,
4	"	4	15	600	36 Sergeants-tamboer,
4	"	4	15	630	35 Sergeants-hoornblazer, en
4	"	4	23	907	27 Kapelmeesters.
"	"	"	6	"	172 Onderofficieren, die niet uit de Aspirant-onderofficieren
00	228	528	418	13926	worden aangevuld.
"	"	"	45	1611	
88	40	128	290	10729	
10	"	10	69	1086	
20	"	20	91	3569	
18	268	686	919	30921	

HOOFDSTUK III.
Artikel 38, 39, 40.

Bijlage D.

CAVALERIE.

Samenstelling der onderdeelen, enz.

NAAM VAN HET ONDERDEEL.	OFFICIEREN.							M I N D E R E N.													
	Hoofdofficier.	Ritmeester-Adjutant.	Ritmeester-Instructeur.	Ritmeester.	Luitenant.	Totaal Subalterne.	T o t a a l.	Europeanen.													
								Adjutant-onderofficier. Pikeur.	Adjutant-onderofficier.	Staffourier.	Oppervachtmeester.	Fourier.	Mr. werklieden.	Wachtmeester-trompetter.	Wachtmeester.	Aspirant-onderofficieren.	Trompetter.	Elève trompetter.	Hoefsmid.	Zadelmaker.	Cavalieristen.
Mobiel detachement.	"	"	"	"	1	1	1	"	"	"	"	1	"	"	1 (4)	1	"	"	"	"	7 (21)
Veld-eskadron	"	"	"	1	2	3	3	"	"	"	2	1	"	"	"	3	1	"	1	1	21
Oorlogsreserve ten behoefte der eskadrons voor de expedition- naire brigades	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	1	"	"	"	"	7
T o t a a l.																					
Hoofdbureau	1	1	"	"	"	1	2	1 (3)	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
7 veld-eskadrons. . .	"	"	"	7	14	21	21	"	1	"	14	7	"	"	28	21	7	"	7	7	147
3 oorlogsreserve . . .	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	3	3	"	"	"	"	21
2 mobiele detachementen.	"	"	"	"	2	2	2	"	"	"	"	2	"	"	2	2	"	"	"	"	14
Het peloton ordonnansen	"	"	"	"	1	1	1	"	"	"	"	1	"	"	4	"	4	"	"	"	6
Het remonte-depot. .	"	"	"	"	1	1	1	"	"	"	"	1	"	"	1	"	"	"	"	"	2
De kaderschool . . .	"	"	"	"	1	1	1	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	10 (3)
Depot-eskadron . . .	1	"	1	"	4	5	6	1	"	"	2	1	2	1	4	4	1	2	1	1	60
T o t a a l . . .	2	1	1	7	23	32	34	1	2	1	16	12	2	1	43	30	12	2	8	8	260

Inlanders.												T O T A A L.						Strijders.			Niet strijders.			Toelich- tingen.
Wachtmeester.	Aspirant-onderofficieren.	Trompetter.	Elève trompetter.	Hoefsmid.	Zadelmaker.	Cavaleristen.	Europeesche onderofficieren.	Europeesche minderen.	Europeanen.	Inlandsche onderofficieren.	Inlandsche minderen.	Inlanders.	Europeanen.	Inlanders.	T o t a a l.	Europeanen.	Inlanders.	T o t a a l.	Troepenpaarden.					
1	2	1	"	1	1	14	2	8	10	1	19	20	10	20	30	"	"	"	30	¹ Één hiervan is bestemd voor ordon- nans bij den Staf der bri- gade. ² Standaard- drager. ³ Waaronder 20 remonte- rijders. ⁴ Waaronder 10 remonte- rijders.				
3	2	"	1	1	44	7	27	34	3	51	54	34	54	88	"	"	"	88						
1	1	1	"	"	"	13	1	8	9	1	15	16	9	16	25									
"	"	"	"	"	"	"	2	"	2	"	"	"	"	"	"	2	"	2						
1	21	14	"	7	7	308	50	189	239	21	357	378	239	378	617	"	"	"	617					
3	3	3	"	"	"	39	3	24	27	3	45	48	27	48	75									
2	4	2	"	2	2	28	4	16	20	2	38	40	20	40	60	"	"	"	60					
4	"	"	"	"	"	6	5	10	15	4	6	10	15	10	25	"	"	"	25					
2	2	"	"	"	"	20	2	2	4	2	22	24	"	"	"	4	24	28						
1	"	"	"	"	"	5	1	10	11	1	5	6	"	"	"	11	6	17						
4	4	2	4	1	1	64	11	69	80	4	76	80	54	68	122	26	12	38	110					
7	34	21	4	10	10	470	78	320	398	37	549	586	355	544	899	43	42	85	812					

HOOFDSTUK III.
Artikel 41t/m.62.

Bijlage E.

ARTILLERIE.

Samenstelling der onderdeelen , enz.

N A A M van het O N D E R D E E L.	OFFICIEREN.									
	Kolonel.	Luit.-Kol. of Majoor.	Kapitein-Adjutant.	Kapitein.	Luitenant.	Magaz.-meester.		Totaal		
						1e kl. Majoor.	1e kl. Kapitein.	2e en 3e kl. Luit.	Hoofdofficier.	Subalterne-offic.
Veldbatterij	"	"	"	1	4	"	"	"	"	5
Lichte veldbatterij	"	"	"	1	3	"	"	"	"	4
Oorlogsreserve ten behoeve der lichte veldbatterij van de expeditionnaire brigade	"	"	"	1	"	"	"	"	"	1
Mobiele sectie	"	"	"	1	"	"	"	"	"	1
Compagnie vestingartillerie op Java	"	"	"	1	3	"	"	"	"	4
<i>Korpsen, enz. niet in tactisch verband staande.</i>										
De gew. artillerie-Commandanten	"	2	"	2	"	"	"	"	2	2
Inspectie draagbare wapenen	"	"	"	⁽⁴⁾ 1	"	"	"	"	"	1
Commissie van proefneming	"	"	"	1	"	"	"	"	"	1
id. herziening instructie-inventaris	"	"	"	1	"	"	"	"	"	1
De kaderschool	"	"	"	"	1	"	"	"	"	1
Het korps magazijnmeesters	"	"	"	"	"	1	4	4	1	8
Het korps conducteurs	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
De Artillerie-constructiewinkel	"	1	"	⁽⁴⁾ 1	⁽⁵⁾ 5	"	"	"	1	6
De compagnie werklieden	"	"	"	"	⁽⁶⁾ 2	"	"	"	"	"
De pyrotechnische werkplaats	"	"	"	1	⁽⁶⁾ 2	"	"	"	"	3
De buskruitmolens	"	"	"	"	⁽⁶⁾ 2	"	"	"	"	2
De geweermakersschool	"	"	"	"	1	"	"	"	"	1
De geweermakersateliers	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
T O T A A L.										
Het hoofdbureau	1	1	1	1	3	"	"	"	2	5
De Commandanten der Artillerie bij de 1e, 2e, 3e en 4e brigade	"	4	4	"	"	"	"	"	4	4
4 veldbatterijen	"	"	"	4	16	"	"	"	"	20
4 lichte veldbatterijen	"	"	"	4	12	"	"	"	"	16
3 oorlogsreserves	"	"	"	"	3	"	"	"	"	3
2 mobiele sectiën	"	"	"	"	2	"	"	"	"	2
6 compagnieën vestingartillerie op Java	"	"	"	6	18	"	"	"	"	24
De Artillerie der Buitenbezittingen	"	"	"	8	14	"	"	"	"	22
Korpsen, niet in tactisch verband	"	3	"	5	11	1	4	4	4	24
Het Artillerie-depot ²⁰	"	1	1	¹⁷ 4	8	"	"	"	1	13
Depot-compagnie vestingartillerie op Java	"	"	"	1	3	"	"	"	"	4
Totaal	1	9	6	33	90	1	4	4	11	137

T O T A L E N.

Inl. minderen.	Inlanders.	T o t a a l minderen.	Strijders.			Niet strijders.			Troepenpaarden.	
			Europeanen.	Inlanders.	T o t a a l.	Europeanen.	Inlanders.	T o t a a l.		
113	116	197	81	116	197	"	"	"	98	
113	116	178	62	116	178	"	"	"	104	
37	38	55	17	38	55	"	"	"	32	
41	42	60	18	42	60	"	"	"		
50	54	120	66	54	120	"	"	"		
"	"	4	"	"	"	4	"	4		
14	16	85	69	16	85	10	"	10		
"	"	10	"	"	"	35	"	35		
"	"	35	"	"	"	"	"	"		
50	50	220	"	"	"	170	50	220		
"	"	19	"	"	"	19	"	19		
"	"	18	"	"	"	18	"	18		
6	12	48	"	"	"	36	12	48		
"	"	78	"	"	"	78	"	78		
"	"	8	"	"	"	8	"	8		
2	452	464	788	324	464	788	"	"	392	
2	452	464	712	248	464	712	"	"	416	
3	111	114	165	51	114	165	"	"		
2	82	84	120	36	84	120	"	"	64	
4	300	324	720	396	324	720	"	"		
6	325	341	681	340	341	681	"	"		
8	70	78	517	69	16	85	370	62	432	
0	220	230	460	204	214	418	26	16	42	
4	39	43	110	67	43	110				

Toelichtingen.

(¹) Dit personeel te verdeelen in: opperschippers, schippers, scheepstimmerlieden, smeden, stokers en torpedisten.

(²) Op voet van oorlog: 54 inl. kanonniers meer (voor memorie).

(³) Op voet van oorlog: 58 paarden meer (voor memorie).

(⁴) Kan ook zijn Majoor.

(⁵) Eén er van kan zijn Kapitein.

De vrijheid om deze betrekkingen te doen vervullen door officieren van tweeërlei rang heeft de betekenis, dat de titularissen 1°. steeds benoemd worden in den jongsten rang voor elke betrekking aangewezen, 2°. bij bevordering in die betrekking gehandhaafd blijven.

(⁶) Kunnen ook militaire ambtenaren zijn.

(⁷) Dit aantal kan door den Gouvern.-Generaal naar de behoefte worden vermeerderd.

(⁸) Instructeur.

(⁹) Waarvan 1 instructeur.

(¹⁰) Waarvan 60 leerlingen.

(¹¹) Waarvan 10 leerlingen.

(¹²) Waaronder 20 remonterijders.

(¹³) Waaronder 14 remonterijders.

(¹⁴) Waarvan 2 élèves.

(¹⁵) Waarvan 2 élèves.

(¹⁶) Schoen- en kleermaker.

(¹⁷) Waarvan 1 Kapitein-instructeur.

(¹⁸) Waarvan 1 pikeur.

(¹⁹) Dit personeel is over de verschillende gewesten verdeeld naarmate de behoefte.

(²⁰) Hiertoe behooren 2 detachementen voor Djokdja en Soerakarta, ieder sterk:

1 Luitenant, 1 Eur. fourier,
1 Eur. Sergeant, 2 " asp.-ond.off.
10 " kanonnières, 1 Inl. sergeant.
2 Inl. asp.-ond.off. 13 " kanonnières.

1 2051 2142 4281 1735 2064 3799 404 78 482 872

HOOFDSTUK III.
Artikel 55.

Bijlage F.

INDEELING

van de compagnie Artillerie-werklieden, behorende
tot den Constructie-winkel.

B E T R E K K I N G E N.		Aantal.	Toelichtingen.
K A D E R.			
Sergeant-Majoor		1	
Europeesche sergeanten.		6	
Fourier		1	
Inlandsche hoornblazers		2	
		<u>10</u>	
Europeesche kanonniers 1e klasse.			
Werklieden	Smeden . . . . . { 1ste klasse	11	
	2de "	22	
	3de "	26	
	Timmerlieden . . . { 1ste klasse	3	
	2de "	6	
	3de "	9	
	Wagenmakers . . . { 1ste klasse	4	
	2de "	6	
	3de "	8	
	Houtdraaiers . . . { 1ste klasse	1	
	2de "	1	
	3de "	1	
	Metaaldraaiers. . . { 1ste klasse	1	
	2de "	1	
	3de "	1	
	Zadelmakers . . . { 1ste klasse	5	
	2de "	9	
	3de "	11	
	Ververs . . . . . { 1ste klasse	1	
	2de "	1	
	3de "	2	
Werklieden	Koper- en blikslagers { 1ste klasse	1	
	2de "	1	
	3de "	2	
	Kuipers . . . . . { 1ste klasse	2	
	2de "	2	
	3de "	3	
	IJzergieters. . . . { 1ste klasse	1	
	2de "	1	
	3de "	2	
Leerling-werklieden		20	
		<u>162</u>	
Inlandsche kanonniers 1e klasse.			
Werklieden	{ 1ste klasse	12	
	2de "	12	
	3de "	12	
Leerling-werklieden		12	
		<u>48</u>	

HOOFDSTUK III.
Artikel 57.

Bijlage G.

BURGERPERSONEEL
bij de Artillerie-werkplaatsen.

BETREKKINGEN.	RANG.	Aantal.	Toelichtingen
Europeanen.			Bij den con-
Ingenieur-werktuigkundige	Civiel ambtenaar	1	structiewinkel
Opziener over de smederij, den koper- en blikslagerswinkel	id.	1	worden door
Onderopziener over de smeden-vuurwerkers.	id.	1	den directeur,
Onderopziener over de plaat- en bankwerkers	id.	1	naar behoefte,
Meesterknecht, koper- en blik-slager	Civiel geëmploieerde	1	klerken (bur-
Idem, smid-vuurwerker	id.	2	ger personen)
Idem, plaatwerker	id.	1	te werk ge-
Opziener over timmermans-winkel en houtbewerking	Civiel ambtenaar	1	steld, met dien
Onderopziener over timmermans-winkel en houtbewerking	id.	1	verstande, dat
Opziener over wagenmakers- en kuiperswinkel	id.	1	de gezamenlij-
Onderopziener over wagenmakers- en kuiperswinkel	id.	1	ke bezoldiging
Opziener over instrumentmakerswinkel.	id.	1	dier klerken
Meesterknecht-instrument-maker	Civiel geëmploieerde	2	de som van
Opziener over de draaijerij	Civiel ambtenaar	1	f 6000 's jaars
Meesterknechts-metaal-draaiers	Civiel geëmploieerde	3	niet te boven
Opziener over de gieterij	Civiel ambtenaar	1	gaat.
Meesterknecht-ijzergieter.	Civiel geëmploieerde	1	
Idem kopergieter	id.	1	
Opziener over zadelmakers-winkel	Civiel ambtenaar	1	
Meesterknecht-zadelmaker	Civiel geëmploieerde	1	
Idem verver	id.	1	
Modelmaker 1e klasse.	Civiel ambtenaar	1	
Idem 2e id.	id.		
Teekenaar.	id.	1	
Leerling-teekenaar	Civiel geëmploieerde	1	
Portier aan de voorpoort.	id.	1	
Id. " " achterpoort.	id.	1	
Meesterknecht bij patroonfabriek.	id.	1	
Opziener bij idem	id.	1	
Wapen-controleur	id.	1	
Inlanders.			
Mandoor voor de magazijnen	Civiel geëmploieerde	2	
Magazijnknechts.	id.	2	
Oppassers voor de bureaux	id.	7	
Kuipers bij buskruitmolen	id.	4	
Timmerlieden bij idem	id.	2	

HOOFDSTUK III.
Artikel 63t/m.74.

Bijlage H.

G E N I E.

Samenstelling der onderdeelen, enz.

---

*

NAAM van het ONDERDEEL.	OFFICIËREN.								Europeanen.											
	Kolonel.	Luitenant-Kolonel of Majoor.	Kapitein-Adjutant.	Kapitein.	Luitenant.	Maga- zijn- meester		Totaal.	Opzich- ters der Genie	Conduc- teurs			Adjutant-ondrofficier.	Sergeant-Majoor.	Fourier.	Sergeant.	Aspirant-ondrofficier.	Genie-soldaat.		
						1e klasse (Kapitein).	2e of 3e klasse (1e of 2e Luitenant).													
Compagnie Genietroepen. .	"	"	"	1	3	"	"	4	"	"	"	"	"	2	1	8	8	24		
Oorlogsreserve voor idem. .	"	"	"	"	1	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	2	3	8		
Detachement Genietroepen	"	"	"	"	1	"	"	1	"	"	"	"	"	"	1	1	2	12		
Totaal.																				
Hoofdbureau	1	1	1	1	3	"	"	2	5	"	"	"	"	"	"	"	"	"		
3 compagnieën Genietroepen	"	"	"	3	12	"	"	15	"	"	"	"	"	6	3	24	24	72		
3 oorlogsreserves	"	"	"	"	3	"	"	3	"	"	"	"	"	"	"	6	9	24		
1 detachement Genietroepen	"	"	"	"	1	"	"	1	"	"	"	"	"	"	1	1	2	12		
Gewestelijke en Plaatselijke Geniedienst.	"	7	"	20	38	"	"	7	58	"	"	"	"	"	"	"	"	"		
Het korps magazijnmeesters	"	"	"	"	"	2	3	5	2	3	"	"	"	"	"	"	"	"		
Het korps conducteurs . . .	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2	5	10	"	"	"	"	"		
Het korps milit. opzichters	"	"	"	"	"	"	"	"	10	9	8	"	"	"	"	"	"	"		
Het korps teekenaars. . . .	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"	"	"	"	1	3	"	7	4		
Het korps Geniewerklieden	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	6	17	"	40	45	111		
De kaderschool.	"	"	"	"	1	"	"	1	"	"	"	"	"	1	"	1	"	"		
Het Genie-depot.	"	"	"	1	3	"	"	4	"	"	"	"	"	2	1	6	6	60		
Totaal . . .	1	8	1	25	61	2	3	9	92	13	12	8	2	5	10	7	29	5	85	30

Inlanders.				T O T A A L.																Toelichtingen.	
Aspirant-onderofficier.	Genie-soldaat.	Tamboer.	Hoornblazer.	Europeesche onderofficieren.	Europeesche minderen.	Europeanen.	Inlandsche onderofficieren.	Inlandsche minderen.	Inlanders.	Strijders.			Niet strijders.			Officieren.	Minderen.				
										Europeanen.	Inlanders.	T o t a a l.	Europeanen.	Inlanders.	T o t a a l.						
10	60	1	3	11	32	43	6	74	80	43	80	123	"	"	"	4	123	1) Hiervan zijn : 24 werklieden 1e kl. 37 " 2e " 53 " 3e " 2) Onderwijzer. 3) Waaronder 18 leerlingen. 4) Waaronder 6 leerlingen. 5) Waaronder 50 rekruten. 6) Waaronder 36 rekruten.			
3	18	"	1	2	11	13	2	22	24	13	24	37	"	"	"	1	37				
2	19	"	1	2	14	16	2	22	24	16	24	40	"	"	"	1	40				
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	7					
30	180	3	9	33	96	129	18	222	240	129	240	369	"	"	"	15	369				
9	54	"	3	6	33	39	6	66	72	39	72	111	"	"	"	3	111				
2	19	"	1	2	14	16	2	22	24	16	24	40	"	"	"	1	40				
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	65					
"	"	"	"	5	"	5	"	"	"	"	"	"	5	"	5	5	5				
"	"	"	"	17	"	17	"	"	"	"	"	"	17	"	17	"	17				
"	"	"	"	27	"	27	"	"	"	"	"	"	27	"	27	"	27				
"	"	"	"	12	11	23	"	"	"	"	"	"	23	"	23	"	23				
16	"	"	"	63	155	218	17	17	34	"	"	"	218	34	252	"	252				
"	10	"	1	2	20	22	1	11	12	22	12	34	"	"	"	1	34				
4	45	1	3	9	66	75	4	53	57	75	57	132	"	"	"	4	132				
8	308	4	17	176	395	571	48	391	439	281	405	686	290	34	324	101	1010				

HOOFDSTUK III.
Artikel 79—85.

Bijlage I.

GENEESKUNDIGE DIENST.

Samenstelling der onderdeelen, enz.

N A A M van het O N D E R D E E L.		O F F I C I E R E N.										Personeel v. d. h.					
		Kolonel.	Hoofdofficier. Luitenant-Kolonel of Majoor.	Dirigeerende 1ste of 2de klasse. Luitenant-Kolonel of Majoor.	Officier van gezondheid 1ste klasse. Kapitein. Officier van gezondheid 2de klasse. 1e Luitenant.	Eerste Apotheker. Luit.-Kolonel of Majoor.	Apotheker 1ste klasse. Kapitein.	Apotheker 2de klasse. 1e Luitenant.	Paardenarts 1ste klasse. Kapitein.	Paardenarts 2de of 3de klasse. Luitenants.	Totaal.		Apothekers-bedienden. (Opzichter der Genie 1ste, 2de of 3de klasse.)	Zieken-vader.			
											Hoofdofficieren.	Subalterne-officieren.		Adjutant-onderofficier.	Sergeant-Majoor.	Sergeant.	Soldaat-aspirant-ziekenvader.
Compagnie hospitaal-soldaten		"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Verbandplaats-afdeeling.		"	"	"	"	1	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"
Veldhospitaal compleet		"	"	"	1	5	"	"	"	1	"	"	"	"	"	4	"
Oorlogsreserve voor idem.		"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"
Personeel ten behoeve van:																	
Hospitaal 1ste klasse		"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	1	15	1
" 2de "		"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	9	1
" 3de "		"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	5	"
" 4de "		"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	3	"
" 5de "		"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"
" 6de "		"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"
Ziekenzaal 1ste "		"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	"
" 2de "		"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
" 3de "		"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
" 4de "		"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Totaal.																	
Het hoofdbureau.		1	1	"	1	"	"	"	"	"	"	2	1	"	"	"	"
Dirigeerende officier van gezondheid en de gewestelijke dienst		"	"	12	7	"	"	"	"	"	"	12	7	"	"	"	"
3 veldhospitalen		"	"	"	3	15	"	"	"	3	"	"	21	"	"	3	12
3 oorlogsreserves		"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	3
De plaatselijke dienst.		"	"	"	47	121	"	"	"	"	"	"	168	"	"	"	"
Het korps Militaire apothekers		"	"	"	"	"	2	9	20	"	"	2	29	30	"	"	"
" " " paardenartsen		"	"	"	"	"	"	"	"	3	7	"	10	"	"	"	"
Het personeel voor den hospitaal-dienst		"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	3	9	130
Totaal		1	1	12	58	136	2	9	23	3	7	16	236	30	3	12	145

aldienst.		Compagnie hospitaal-soldaten.								T O T A A L.												Boven dien 1 Luitenant der Infant. (bij de Infant. als „à la suite“ uitgetrokken) en 1 Administrateur, Serg.-Maj. (bij den dienst der Mil. Admin. als zodanig uitgetrokken.) *) Kunnen door burgers (Inlanders) vervangen worden.																																																											
Handlangers. (Soldaten.) Inl. en Amboineezen.		Zieken- verpleger.				Zieken- drager.																																																																											
Hulp-handlangers. (Dwangarbeiders.)		Eur. Sergeant-Majoor. (				Eur. Sergeant.				Eur. Sergeant.				Eur. Sergeant.				Europeanen.					Amboineezen.				Inlanders.				Hulp-ziekendragers. (Dwangarbeiders.)				Europeesche onderofficieren.				Europeesche minderen.				Europeanen.				Amboineesche onderofficieren.				Amboineesche minderen.				Amboineezen. *)				Inlandsche onderofficieren.				Inlandsche minderen.				Inlanders.				Dwangarbeiders.				Officieren.				Minderen.		
2	4	1	8	4	8	20	14	36	60	9	20	29	4	14	18	8	36	44	60	„	91	*) Kunnen door burgers (Inlanders) vervangen worden.																																																											
10	16	1	8	4	8	20	14	36	60	14	30	44	4	14	18	8	46	54	76	7	116																																																												
3	5	„	2	1	2	6	4	10	18	3	9	12	1	4	5	2	13	15	23	„	32	*) Kunnen door burgers (Inlanders) vervangen worden.																																																											
100	54	„	„	„	„	„	„	„	„	17	78	95	„	„	„	„	100	100	54	„	195																																																												
55	51	„	„	„	„	„	„	„	„	10	53	63	„	„	„	„	55	55	51	„	118	*) Kunnen door burgers (Inlanders) vervangen worden.																																																											
28	25	„	„	„	„	„	„	„	„	6	36	42	„	„	„	„	28	28	25	„	70																																																												
12	21	„	„	„	„	„	„	„	„	3	17	20	„	„	„	„	12	12	21	„	32	*) Kunnen door burgers (Inlanders) vervangen worden.																																																											
8	13	„	„	„	„	„	„	„	„	1	9	10	„	„	„	„	8	8	13	„	18																																																												
5	10	„	„	„	„	„	„	„	„	1	6	7	„	„	„	„	5	5	10	„	12	*) Kunnen door burgers (Inlanders) vervangen worden.																																																											
2	4	„	„	„	„	„	„	„	„	1	3	4	„	„	„	„	2	2	4	„	6																																																												
2	4	„	„	„	„	„	„	„	„	„	2	2	„	„	„	„	2	2	4	„	4	*) Kunnen door burgers (Inlanders) vervangen worden.																																																											
2	2	„	„	„	„	„	„	„	„	„	1	1	„	„	„	„	2	2	4	„	3																																																												
2	2	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	2	2	2	„	2	*) Kunnen door burgers (Inlanders) vervangen worden.																																																											
2	2	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	2	2	2	„	2																																																												
„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	3	„	*) Kunnen door burgers (Inlanders) vervangen worden.																																																											
„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„																																																												
„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	19	348	*) Kunnen door burgers (Inlanders) vervangen worden.																																																											
„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	21	96																																																												
„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	168	30	*) Kunnen door burgers (Inlanders) vervangen worden.																																																											
„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	31	10																																																												
803	887	„	„	„	„	„	„	„	„	142	760	902	„	„	„	„	803	803	887	„	1705	*) Kunnen door burgers (Inlanders) vervangen worden.																																																											
1	842	950	3	30	15	30	78	54	138	234	223	877	1100	15	54	69	30	980	1010	1184	252	2179																																																											

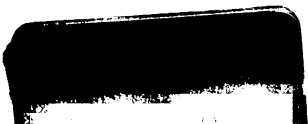

W
U
8
V
B